

Afrika Tanulmányok

Fókuszban: kínai-afrikai kapcsolatok

Társadalmi háttérkép Kína afrikai terjeszkedéséhez

Afrika: Kína éléskamrája?

A Pekingi Konszenzus

Gyerekkatona trendek tegnap, ma és holnap

Gambia, a németek ugródeszkája Ibero-Amerika felé

Húsz éve szabadult Nelson Mandela

Interjú Chris Alden Kína-Afrika kutatóval

AFRIKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja az IDRResearch Kutatási és Képzési Kft. / Publikon Kiadó

Alapító és felelős kiadó Tarrósy István, ügyvezető

Főszerkesztő Búr Gábor

Olvasószerkesztő Tarrósy István, Glied Viktor, Radics M. Péter

Tördelőszerkesztő Ocsvai Gábor

A szerkesztőség tagjai Glied Viktor, Vörös Zoltán, Keserű Dávid, Radics M. Péter

Külső munkatárs Bagi Judit, Grünhut Zoltán, Szilasi Ildikó

Szerkesztő Bizottság Búr Gábor, Csatádi Katalin, Morenth Péter, Suha György, Szabó Loránd, Tarrósy István (elnök), Vojnits András

Tudományos Tanácsadó Testület Benkes Mihály, Biernaczky Szilárd, Csizmadia Sándor, Fodor Erika, Kiss Judit, Régi Tamás, Sárkány Mihály, Suha György, Szombathy Zoltán, Vidacs Bea

Design & layout IDRResearch Kutatási és Képzési Kft. – www.idresearch.hu

Kiadó és szerkesztőség elérhetőségei 7633 Pécs, Esztergár L. u. 8/2. IV/10.

T./F.: +36 (72) 522-624, afrika@publikon.hu, www.afrikatanulmanyok.hu

Hirdetésfelvétel 7633 Pécs, Esztergár L. u. 8/2. IV/10., T./F.: +36 (72) 522-624, hirdetes@publikon.hu

Olvasói levelek afrika@publikon.hu

Borítóterv : Hermann Pasitka

Értékesítő partnerek

Afrika Központ • 1132 Budapest, Visegrádi u. 9.

Budapesti Teleki Téka • 1088 Budapest, Bródy S. u. 46.

Helikon Könyvesház • 1065 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 35.

Közgazdasági és Jogi Könyvesbolt • 1051 Budapest, Nádor. u. 8.

Pallas Páholy • 1054 Budapest, Alkotmány u. 15.

Bagolyfészek Könyvesbolt • 7621 Pécs, Ferencesek u. 36.

PTE BTK-TTK Jegyzetbolt • 7624 Pécs, Ifjúság útja 6.

Ráday Könyvesház • 1092 Budapest, Ráday u. 49.

Books.hu • www.books.hu

Ababook • www.ababook.hu

Ad Librum • www.shop.adlibrum.hu

Az Afrika Tanulmányok folyóirat továbbá megvásárolható

a **Lapker ZRt. Inmedio** és **Relay** üzleteiben,

valamint az **Alexandra könyváruházakban** és az alexandra.hu-n.

Támogatónk:

Megjelenik évente négy alkalommal.

A lap előfizethető

IDRResearch Kft. / Publikon Kiadó • 7633 Pécs, Esztergár L. u. 8/2. IV/10.

T./F.: +36 (72) 522-624, elofizetes@publikon.hu

Nyomda Pauker Nyomda, Budapest • **Felelős vezető** Vértes Gábor

ISSN 1788-6422 Minden jog fenntartva!

A kiadó a lap bármely részének másolásával, terjesztésével, a benne megjelent adatok elektronikus tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos jogot fenntartja. Az Afrika Tanulmányokban megjelent minden szerzői mű (cikk, tanulmány, fotó, táblázat, grafika, illusztráció) csak a kiadó előzetes írásbeli, vagy e-lektronikus dokumentumba foglalt engedélyével tehető hozzáférhetővé, illetve másolható a nyilvánosság számára a sajtóban. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló törvényben foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül. A lapban megjelenő hirdetések tartalmáért a kiadó felelősséget nem vállal. A lapban leközölt írások nem feltétlenül tükrözik a kiadó véleményét. A tartalom, az egyes írások elektronikus felületen (honlapon, adattárban) való megjelenítése a kiadó joga.

欢迎出席中非合作论坛北京峰会的 Welcome to Beijing Summit Bienvenue au Sommet de Beijing

Lectori salutem!

Az **Afrika Tanulmányok** 2010. IV. évfolyam 1. száma ismét egy roppant aktuális témát, az afro-ázsiai kapcsolatokat állítja fókuszba. Mostanában szinte a „csapból is ez folyik”, mindenki Ázsia afrikai „nyomulását” cikkez, s divat lett e jelenség hasonlítása a száz évvel korábbi európai versenytúrához a kontinens kincseiért. Még nyitva a kérdés, ki is fog ebből valójában profitálni, csak Ázsia, amely békés eszközökkel éri el lényegében ugyanazt – a nyersanyagokért cserébe olcsó iparcikkeket adja – mint amit Európa korábban fegyverrel és vérrel szerzett meg? Vagy Afrika, amely alternatív piacokat talál Ázsiában nyersanyagainak, s emellett a gazdasági kibontakozáshoz szükséges beruházásokhoz is hozzájut? Esetleg mindkettő, a fanyalgó Európa és Észak-Amerika orra előtt? Egyértelmű válasz ma még nem adható ezekre a kérdésekre, de az biztos, hogy nálunk, a hazai, sőt a tágabb régió afrikánisztikai műhelyeiben először kollégánk, Tarrósy István figyelt fel ennek a kérdésnek a horderejére, aktuális számunk szerzői tehát kicsit az ő virtuális köpenyéből (is) kibújva járják körül az Afrika számára minden kétséget kizárva sorsdöntő jelentőségű kérdést. Az, hogy Ázsia számára mit is jelent az „afrikai kapcsolat”, arról mindennél szemléletesebben beszél az a tény, hogy se szeri, se száma az újonnan alapított, vagy újraélesztett intézményeknek szerte Ázsiában, amelyek az afrikai kontinens tanulmányozására jöttek létre. S hogy hogyan érint ez minket európaiakat, magyarokat? Könnyen úgy járhatunk, mint jó száz éve azok az afrikaiak, akik elől az európai gyarmatosítók elzárták a Mekkába, tehát Ázsiába vezető utat. Az akkori szóhasználatban Európa „ellopta az utat”. Hogy ez más kontextusban ugyan, de velünk ne fordulhasson ugyanígy elő, ahhoz ismernünk kell a jelenség hátterét, mozgatórugóit, az egymásnak feszülő érdekeket. Az eligazodáshoz jó támpontot ad ez a tematikus szám. A továbblépésre pedig jó alkalmat ad a májusi pécsi afrikánisztikai konferencia, amelyről – sok más egyéb aktuális dolog mellett – szintén tájékoztat új számunk.

Dr. Búr Gábor, főszerkesztő

tartalom

Engelberth István: Kínai-afrikai kapcsolatok a világgazdasági átrendeződés tükrében	6
Tarrósy István: A pekingi konszenzus	18
Interjú Dr. Chris Aldennel: Afrikaiakon is múlik	22
John Njenga Karugia: Kínai bevándorlók, halottak és a szakemberek temetője Tanzániában	24
Rónaháti Cecília: Társadalmi háttérkép Kína afrikai terjeszkedéséhez	30
Uzsák András: Afrika: Kína éléskamrája?	36
Keserű Dávid: Ausztrál-afrikai kapcsolatok	40
Schumicky Lilla: Gyerekkatona trendek tegnap, ma és holnap	46

Fotó: Vörös Ferenc

Deák Máté: Gambia - a németek afrikai ugródeszkája Latin-Amerika felé az 1930-as években	58
Radics M. Péter: 20 éve szabadult Mandela	68
Földi Sándor: A magyar-afrikai kapcsolatrendszer sajátosságai	69
Vörös Zoltán: Egy kontinenstorna margójára A 2010-es angolai Afrika Kupa kritikája	82
SZERZŐINKRŐL	81
RECENZÍÓ Vörös Zoltán: Csizmadia Sándor - Tarrósy István: Afrika ma c. könyvről	82
HÍRVÁLOGATÁS	84

KÍNAI-AFRIKAI KAPCSOLATOK A VILÁGGAZDASÁGI ÁTRENDEZŐDÉS TÜKRÉBEN

Írta: Engelberth István

GYORSAN változó világunkban jelentős átalakulások folynak a világgazdaság térszerkezetében, a kelet-ázsiai erőter egyre nagyobb súllyal van jelen. Ebben kiemelt szerepe van a kommunista politikai berendezkedésű Kínai Népköztársaságnak, mely gyorsan fejlődő és felemelkedő állam, azonban „kapitalista logika” mentén próbálja megtalálni szerepét a Föld országai között. Az évezredekig a bezárkózás stratégiáját – amelyet persze a gyarmatosító államok az elmúlt évszázadokban igyekeztek feltörni – képviselő Kína fejlődése túllépte azt a szintet, melyet pusztán belső forrásokból biztosítani lehet. A vezetőknek szembesülnie kellett azzal, hogy a fejlődési pálya fenntartása érdekében be kell lépnie a „globális sakkjátszmákba”. A nagy mennyiségű kínai áruk elhelyezése – amit a külföldi tőke megjelenése erősen ösztönzik –, a nyersanyagszükséglet biztosítása, a jelentős számú népesség élelmiszerral történő ellátása mind arra ösztönözte Pekinget, hogy aktívabban nyisson a világ felé. Kína gyorsan megtanulta, miként követheti saját jól felfogott érdekeit, egyúttal használva, elfogadva a világgazdaság kapitalista „játékszabályait.” E politika alapeleme az olyan területekben és térségekben való megjelenés és térnyerés, ahol a kínai termékek piacra kerülhetnek, miközben az azok előállításához, valamint a gazdasági növekedéshez szükséges nyersanyagok pedig vásárlásra, kitermelésre készen állnak.

Afrika – „a kitörési pont”

A globális világgazdaság relatíve „legszüzebb kontinense” Afrika. Kína legfőbb versenytársai, vagyis az Egyesült Államok és az Európai Unió, legkevésbé itt vannak jelen. Ráadásul Afrika annak az Európai Uniónak a külső erőterét alkotja, mely e hármas versenyfutás látszólag leggyengébb eleme. (Az USA szerepét sem lehet természetesen lebecsülni, hiszen egyelőre Afrika legnagyobb kereskedelmi partnere.) Ugyanakkor a fekete kontinens egykori gyarmatosítói (Nagy-Britannia, Franciaország) súlyukat veszítik a globális versenyben, befolyásuk csökkenőben van. Ezt erősíti a gyarmatosítók sokszor negatív megítélése az egykori kolóniákon. Politikájukat, lépéseiket az európai integrációs tagságuk is befolyásolja, hiszen tekintettel kell lenniük más államok – éppen uniós tagtársaik – érdekeire.

A kínai erőterépítés természetesen nem korlátozódik Afrikára. Az egykori szovjet Közép-Ázsiában hasonló tendencia zajlik. E térség államai egyre inkább figyelnek Pekingre – például egyre több földgázt és kőolajat szállítanak Kínába –, miközben Oroszország befolyása csökken. Hasonlóság

továbbá Afrikával, hogy a kínai politika egyik legnyilvánvalóbb célja e régióban is ugyanúgy a nyersanyagbeszerzés! Sőt, ez a hasonló „térkeresés” folyik az Oroszországhoz tartozó Szibériában is, ahová a – moszkvai akadályok ellenére – egyre több kínai települ át.

Kína társadalom- illetve természetföldrajzi helyzetének jellemzői jelentősen eltérnek a nagyhatalmakéhoz képest. Hátrányos geopolitikai helyzetet jelent, hogy a többi nagyhatalom (vagyis versenytárs) által egyik leginkább körbevett és így ellenőrizhető ország a Földön. Északon Oroszország, délen a szintén gyorsan fejlődő India, keleten Japán és a pacifikus térséget uraló USA „határolja”. Nyugaton az instabil muzulmán régióval érintkezik, amelyeknek Kínával kapcsolatban is rengeteg fenntartása van. Úgynevezett expanzíós törekvései tehát rengeteg korlátba ütköznek, és ebből a „harapófögből” lehet egyfajta kitörési pont Afrika!

Ezzel az elszigeteltséggel Kína egyedi a nagyhatalmak történetében. A szigetország Nagy-Britannia egyfajta „úszó anyahajó volt”, ahonnan mindenfelé hajózhatott a világban, mint kereskedőhatalom. Az Egyesült Államok a Csendes- és az Atlanti-óceán felé is korlátlanul tudott terjeszkedni. (Az USA 18. század végétől egy évszázadon keresztül tulajdonképpen a maga országát hódította meg, aztán túllépett saját határain is.) Oroszország terjeszkedését nem korlátozta semmilyen természeti akadály, megvolt a saját hatalmas területe (Szibéria). Kínának nincsenek ilyen területei, történelme során mindig is meglehetősen behatárolt volt. Dél felől falszerűen határolt a Himalája által, északon a fagyott sivatagok, nyugaton pedig a hatalmas turkesztáni sivatagok kerítik el. A kínai expanzió tehát valószínűleg megáll az ország természetes határainál. Ez a tényező jelentősen korlátozza a feltörekvő állam globális gazdasági, illetve geopolitikai lehetőségeit. (Le Monde 2008)

A jelek szerint Kína felismerte saját korlátait a globális világ „sakkjátszmáján” és nincs szó arról, hogy agresszív, katonai-politikai eszközöket is bevető expanziót szeretne folytatni. Sokkal inkább – igazodva a kialakult nemzetközi „eszközrendszerre” – gazdasági módszerekkel igyekszik saját erőterét kialakítani. Egyfajta kereskedőhatalom szeretne lenni, diplomáciai aktivitása is elsősorban ezt szolgálja. Ennek hátterében több tényező is közrejátszik, melyek egyaránt csökkentik annak valószínűségét, hogy Kína klasszikus szuperhatalommá váljon a következő évtizedekben. Egyelőre a kínai hadsereg nem túl modern, és a jelenlegi fejlesztések nem azt az irányt mutatják, hogy egy agresszív terjeszkedő politika jegyében reformálnák. (Habár Peking mind

többet költ fegyverkezésre, s ezt vetélytársai szóvá is teszik.) Ugyanakkor Kína rendkívül ráutalt a világgazdaságra, mind az előállított termékek exportját, mind pedig energia- és nyersanyagimportját tekintve. Kereskedelmének több mint kétharmadát az Egyesült Államokkal, illetve az Európai Unióval bonyolítja. Ha teljesen megromlana viszonya ezekkel a térségekkel, s a meglévő kötelek elszakadnának, gyakorlatilag összeomlana a kínai gazdaság. Energetikai szükségleteit csak úgy tudja kielégíteni, ha egyeztet és politikai párbeszédet folytat a társ-nagyhatalmakkal (USA, Európa, India, Brazília, Oroszország), amelyeknek befolyásuk van készletek feletti rendelkezésekre. Már csak a kényszer miatt is kialakult – a korábbi elzárkózó helyett – egyfajta együttműködő politikai kultúra, amelyet napjainkban követ a kínai politikai-gazdasági elit.

Mind ezek arra készítetik a pekingi vezetést, hogy terjeszkedő politikáját óvatosan folytassa, kerülje a nyílt konfliktusokat a versenytársakkal szemben. Igaz ez a megállapítás Afrikára is, magára az afrikai államokra is. A nyugalom biztosítása miatt, amennyire csak lehet, az afrikai partnerekkel is „kesztyűs kézzel” bánik, nehogy azok megriadva az ellenfeleknél kérjenek védelmet Pekinggel szemben, felborítva így sikeres terjeszkedésének politikáját. Ez a megfontolás ölt testet abban is, hogy Kína igyekszik az afrikai országok társadalmainak rokonszenvét, támogatását is megszerezni.

Afrika a 21. század elején

A gyarmati rendszer felbomlása után sokan gyors fellendülést jósoltak Afrikának! Ehelyett azonban olyan időszak következett, mely során a földrész országai egyre szegényebbek lettek és Afrika méltán kapta meg a „legszegényebb kontinens” elnevezést. A kilencvenes évek közepétől azonban viszonylag gyors gazdasági növekedés indult meg, amit sokan jelentős fordulóponként értékelnek Afrika történetében. Az elmúlt tíz évben a gazdaság átlagosan évi több mint 5,4%-kal növekedett, ütemesebben, mint a gyarmati rendszer felbomlása után bármikor, majdnem olyan gyorsan, mint a világgazdaság összesen, és gyorsabban, mint a fejlett országoké. A Szaharától délre erőteljesebb a bővülés, mint a kontinens északi – hagyományosan gazdagabbnak tekintett – részén. Ha e fellendülés tartós marad, akkor a Szubszaharai-Afrika válhat az elkövetkező évtized feltörekvő piacává, és a világ hamarosan az afrikai „oroszlánokról” beszélhet majd, úgy, mint a nyolcvanas években az ázsiai „tigrisekről”. A gazdasági fejlődés felgyorsulását számos tényező okozta az elmúlt években.

A nyersanyag- és energiaárak jelentős emelkedése – a korábban perifériálisnak tekintett – afrikai nyersanyagtermelés kitermelése iránt érdeklődést teremtett. A profit reménye könnyebben „emészthetővé” tette a befektetők számára a kontinens megannyi problémáját: a belső konfliktusokat, a zord természeti viszonyokat. A potenciálok felismerésével a nagyhatalmak versenyfutása kiéleződött az afrikai országok „újragyarmatosításáért”, így mára Afrika az egyik legfontosabb stratégiai területté vált. A tét nem kicsi, hiszen az erőforrások birtoklása stratégiai kérdés, a pozícióharcokból nyertesén kikerülők jelentősen átrendezhetik a jelenlegi globális erőviszonyokat. (Például a világ olajkészletének megközelítőleg 10%-a található Afrikában. A becslések szerint a következő 20 évben duplájára is nőhet a kontinensen a „fekete arany” kitermelt mennyisége, miközben más térségekben már ma is komoly gondot okoz az ellátás. Az olajon kívül a kontinens tradicionálisan gazdag egy sor más ásványkincsben, így rézben, vasércben, földgázban is, s ezeknek nagy része még feltáratlanul pihen a föld mélyén!)

A fellendülésben jelentős szerepe van az ázsiai nagyhatalmak látványos fejlődésének is. A világgazdasági válságig a szédületesen emelkedő kínai és indiai nyersanyagszükséglet gondoskodott arról, hogy az afrikaiak több pénzt kapjanak az exportért, mint korábban. Ehhez járul hozzá az, hogy a felemelkedő ázsiai hatalmak – elsősorban Kína – igyekeznek hosszú távon, szerződéses rendszerben – az afrikaiak számára így kiszámíthatóan – bebiztosítani maguknak a nyersanyagokat.

Fontos tényező, hogy Afrika gazdaságilag is nyitottabb lett, mint volt. Az ún. CPIA-együttható – amely egy ország gazdasági keretfeltételeinek különböző mutatóit foglalja magában – jobb értéket mutat ma a régióban, mint az ezredfordulón. Az afrikai országok nagy részében azon engedélyek száma, amelyek egy vállalat alapításához vagy akár egy gép importálásához szükségesek, drasztikusan csökkentek. A béreket, az árakat és a valutaárfolyamokat, amelyekről korábban a bürokraták döntöttek, ma már sok helyen a piac szabályozza. (Világgazdaság Online 2008)

Az új évezred politikai téren is változást hozott, Fekete-Afrika ma békésebb, mint az utóbbi negyven évben bármikor. Ahol rend és nyugalom uralkodik, ahol szabadok az emberek, ott a világon mindenütt ugyanaz tapasztalható: a találgató vállalkozók és befektetők kihasználják a lehetőségeket – és gyarapítják az egész társadalom jólétét. A svéd Uppsala Egyetem adatai szerint a háborúk és polgárháborúk száma Afrikában 1991–2006 között megfeleződött. 2000 óta – Etiópia szomáliai beavatkozását leszámítva

Afrika-szerte számos infrastrukturális beruházás ázsiai partnerséggel valósul meg Fotó: Kalmár Lajos

mítva – nem dúlnak államok közti háborúk. Enyhült az összezsugorodás súlyossága is, becslések szerint 1999-ben százezren veszítették életüket közvetlenül a harcok miatt, 2005-ben kevesebb, mint négyszázan. A határokat átlépő menekültek száma is csökkent: 1994-ben még majdnem 7 millióan éltek hazájukon kívül, 2007-ben már csak 2,5 millióan. De a kontinens nem csupán békésebb, liberálisabb is lett. A Freedom House – amely a világ összes országában méri a politikai szabadságot – indexértékei a Szaharától délre fekvő területen az elmúlt tíz évben jelentősen javultak.

Természetesen számos tényező nehezíti napjainkban is a fekete földrész gazdasági felzárkózását. A kontinens ipari termelése 1980 óta mindösszesen évi 6%-kal gyarapodott, ami kevesebb, mint a fele az ázsiai országok ütemének. Az egy főre jutó jövedelem 1960–2005 között mindössze 25%-kal emelkedett, és Fekete-Afrika 750 milliós lakosságának fele ma is, a szegénységi küszöb alatti, azaz napi 1 dollárnál kevesebb jövedelemből kénytelen megélni. Továbbra is magas az analfabéták, képzetlenek aránya, és a kontinens nagy része még napjainkban is a „technológiai sivatag” jelzővel illethető.

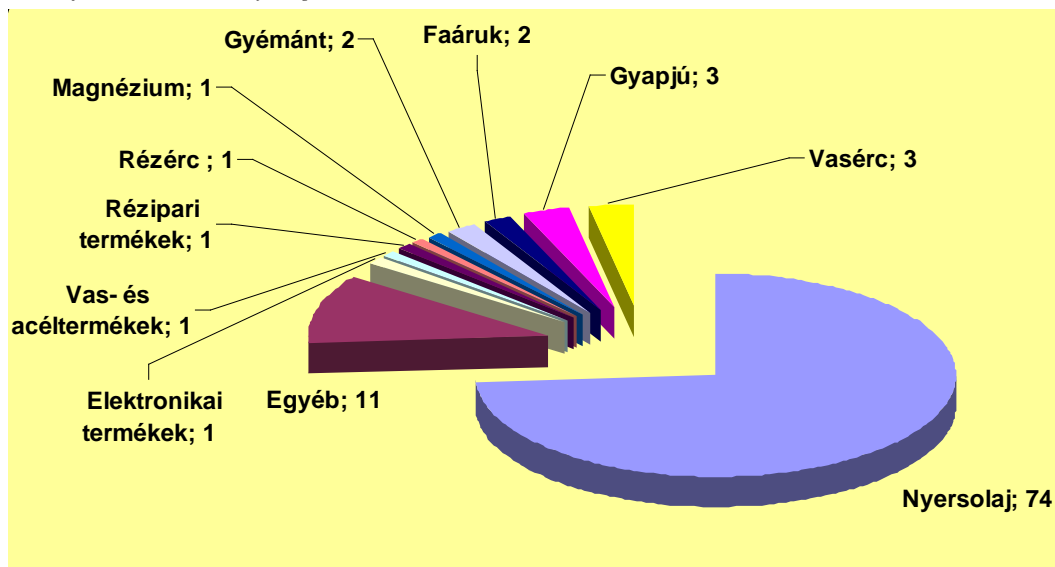
Afrika kereskedelmi forgalmának alig 10%-át adja a kontinens országai közti árucseré, aminek legfőbb oka, hogy még a 21. század küszöbén is mindenütt többnyire hasonló termékeket – azaz nyersanyagokat és nem iparcikkeket – állítanak elő. Nehezíti az előrelépést a fejletlen infrastruktúra is. Jórészt a gyarmati korban épültek a vasutak és a

közutak, amelyek elsősorban a bányákat és a mezőgazdasági területeket kötik össze a kikötőkkel. Nem ösztönöz az árutermelésre az sem, hogy a kontinens tengertől elzárt országaiban a fuvar költség átlagosan a teljes export értékének 32%-át teszi ki, ami négyszerese más fejlődő régiókéénak. Nehezíti a gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok fejlődését a piac szétterjedettség, az egyenetlen településszerkezet, az áthatolhatatlan lakatlan területek nagy aránya, a városiasodás alacsony foka. Bár Fekete-Afrika népessége az 1960-as évek óta megháromszorozódott, a lakosság vásárlóereje még igen messze van attól a szinttől, hogy vonzó legyen a külföldi befektetők számára. (HVG 2007)

Kulcskérdés: a kőolaj

Motorizált civilizációnk kulcskérdése a kőolaj-elátás folyamatos biztosítása. Kína gazdag ország, európai nagyságú területén azonban kevés a szénhidrogénforrás. (Ebben hasonló a helyzete ázsiai vetélytársával, Indiával.) A gyors gazdasági – az elmúlt két évtizedben átlagosan 9%-os – fejlődésnek köszönhetően napjainkra Kína a világ második legnagyobb olajimportőre lett. (2009-ben már – leghagyva az USA-t – a legtöbb gépjárművet is itt értékesítették.) Pótlólagos igényeinek kielégítésére új szabad termelőkapacitásokat keresett. 2008-ban már szükségletének több mint egyharmadát fedezte afrikai forrásokból, és 27 főbb olaj- és gázipari projektben vesz részt a kontinensen, főleg Nigériában,

► Az afrikai államok Kínába irányuló exportszerkezete (%), 2006.

Forrás: Kínai Kereskedelmi Minisztérium (TILMAN D.)

Szudánban, Angolában és Kongóban, valamint növekednek a kínai befektetések Egyenlítői-Guineában, Gabonban, Zambiában, Algériában, Dél-Afrikában és Csádban. Szudán kőolajexportjának nagyobb része Kínába irányul, ráadásul az állami tulajdonú China National Petroleum Corporation tulajdonában van a 40%-a a Greater Nile Petroleum Operating Corporation-nek, mely a szudáni olajmezőket felügyeli. Még nagyobb a viszontfüggőség a fekete kontinens részéről, hiszen a Kínába irányuló afrikai kivitel közel háromnegyedét teszi ki a kőolaj!

A kontinens súlya ezen a téren csak növekedhet, hiszen a kőolajat valósággal szomjazza a kínai gazdaság. A következő években a becslések szerint évi 10%-kal nő majd a kínai olajigény, amivel 20 év alatt feléli saját készleteit. Jelenleg olajfogyasztásának nagyjából felét kell importból fedeznie az ázsiai nagyhatalomnak, de ez az arány 2030-ra elérheti a 77%-ot. Miközben 2006-ban a kínai olajfogyasztás 3,5 millió hordó volt naponta, ez 2030-ra 13,1 millió hordóra szökhet fel. (Háromszoros növekedés!)

Kína afrikai térfoglalását tulajdonképpen a versenytárs nagyhatalmak ösztönözték, és Peking csak józan válaszokat adott lépéseivel a globális sakkasztáblán. A Közel-Keletre instabil térségként tekint Peking, miközben – regionális olajszállítóját – Iránt, mint szövetségesét folyamatosan védi az ENSZ szankcióival szemben. A 2001. szeptember 11-i merénylet, illetve az ezt követő események („nyugati beavatkozások” Irakban, Afganisztánban) tovább erősítették azt a kínai félelmet, hogy a Közel-Kelet

instabil régió, a gazdasági kapcsolatok folyamatosága nem biztosított hosszú távon. A másik jelentős olajban gazdag térség Latin-Amerika, itt azonban az USA érdekei érvényesülnek, illetve a kitermelt olaj döntő része is Észak-Amerikába áramlik. A viszonylag közeli – szintén jelentős olajtermelő – Oroszország pedig – akár csak az USA – Kína potenciális globális ellenfele a jövőben.

A fekete kontinens kínai szemszögből

Mit jelent Kína számára Afrika elsősorban? A kínai Kereskedelmi Minisztérium Afrikát egy fontos fejlődő régióként tekinti, gazdag nyersanyagforrásokkal, olcsó munkaerővel és potenciális piacnak 900 millió fogyasztóval, amelyekkel egy ideális expanziós területe a gyorsan fejlődő távol-keleti hatalomnak. (Die Zeit 2006) Afrika segíthet Kínának a fejlődését nehezítő egynémely tényező megoldásában is, így például a népességfőlnövekedés levezetése, vagy – még ha ez meglepő is lehet Afrika esetében – az élelmiszerellátás biztosítása kapcsán. Már az is szóba került, hogy kínai befektetők Afrikában vásároljanak termőföldeket, hogy ily módon is biztosítsák a Föld legnépesebb országának élelmiszerellátását. A kínai kormány is támogatja ezeket a kezdeményezéseket, s már meg is indult a kínai migráció: Kenyában, Ugandában vagy Szenegálban egyre több helyen művelik kínai parasztok az afrikai földeket. (Hivatalnokok, azt is kiszámították, hogy körülbelül 300 millió embert kell Afrikába küldeni ahhoz, hogy Kína megoldhassa túlnépesedési-, és ebből adódó mindennemű gondjait.)

Tény, hogy Kína elsősorban a saját jól megfontolt érdekeit követi, nem pedig morális megfontolásokat. Sokan bírálják ezért a pekingi vezetést, ám az továbbra sem hajlandó „válogatni” a rezsimék között, bárkivel hajlandó üzletet kötni, akár diktatúrákat is támogat, és érdektelenséget mutat az emberi jogi kérdésekben. Peking kész fegyvereket is eladni bármelyik afrikai vezetőnek, a nyugatiak által kínált árnál jóval olcsóbban. Nem avatkozik be az egyes államok belső politikai (gyakran etnikai) vitáiba sem. Így gyakran más megvilágításban tűnnek fel a kínaiak a helyiek szemében, mint az egykori gyarmatosító európaiak.

Fontos látni, hogy a kínaiak afrikai sikerei stratégiájukból is fakad, ugyanis közösségi oldalról, segítségnyújtással is „operálnak”. Az elv egyszerű: az állami vállalatok hosszú távú szerződéseket kötnek a kormányokkal, ennek értelmében a bányavállalatok kitermelik nekik a nyersanyagokat, a kínai érdekeltségek pedig cserébe iskolákat, kórházakat, utakat vagy épp erőműveket építenek, de nagy gondot fordítanak (ezáltal saját helyzetüket is megkönnyítik) a számítástechnika, telekommunikáció exportjára is. (Kitekintő 2008)

Bár nehéz pontos adatokkal szolgálni, de jelenleg mintegy 750 000 kínai élhet Afrikában. A legnagyobb kínai közösség a Dél-afrikai Köztársaságban van, lélekszáma 2003 és 2006 között megkétszereződött, 2006-ban elérte a 200 000 főt! Sokan vannak, akik egy-egy építkezésre jönnek dolgozni, azonban már közben saját szerencséjüket is kovacsoltatják: boltokat, üzleteket nyitnak, ahol a Kínából érkező árukat adják el, mégpedig a helyi viszonyok közt is igen kedvező áron! Mindez azt is jelenti, hogy az olcsó kínai termékek jelentős csapást mérnek a helyi (házi)iparra. Az afrikai városokban is megjelentek az olcsó kínai ruházati termékek. Sőt, a kínaiak „ugródeszkának” használják a fekete kontinenst Európa felé. Miközben az Unió igyekszik korlátozni a kínai termékek bejutását Európába, a kínai vállalkozók az afrikai gyáraikban készített termékekkel kerülnek meg a kereskedelmi akadályokat.

Szaporodnak a kínai üzletek az Európában jellemzően olcsó és gyakran silány minőségű áruikkal, a kínai játéktermék és éttermek, a piaci kínai kifőzdék. De – egyfajta ellenreakcióként – megjelent Afrikában is a kínaiak elleni idegengyűlölet, nem ritka az etnikai konfliktus sem az új betelepülők és az őslakosok között. (2007-ben Hu Jintao kínai államfő afrikai útja során le kellett mondania egyik tanzániai programját a heves tiltakozások miatt.) Afrikából nézve Kína immáron nemcsak egy távoli terület a glóbuszon, hanem a megfogható és nagyon is közeli valóság.

A befektetők elsősorban Kínából érkeznek

► Az afrikai nyersanyagexport növekedése 1998 és 2006 között

Forrás: Fast Company

Kétségtelen, az elmúlt két évtizedben Afrika gazdasági meghódításában Kína lépett a leggyorsabban! Napjainkban már 50 országban közel 800 vállalattal van jelen, és 40 állammal van kétoldalú kereskedelmi szerződése. A kínai közvetlen tőkebefektetések mértéke megközelíti a 7 milliárd dollárt. Afrika kereskedelmi forgalmának több mint 10%-át folytatta 2006-ban Kínával, amivel az ázsiai állam egyelőre jócskán lemarad az USA mögött. Ami látványos, az a kínai részesedés nagyon gyors emelkedése. Kína Afrika második legnagyobb kereskedelmi partnerének számít – megelőzve az egykori gyarmattartó Franciaországot, és Nagy-Britanniát (Council on Foreign Relations 2008). 2009 januárjában Chen Deming kínai kereskedelmi miniszter kijelentette, hogy a kínai-afrikai gazdasági és kereskedelmi forgalom tavaly (2008) elérte a 106,8 milliárd dollárt. (China Radio International 2009) 2010-re a távolkeleti ország lehet a nyersanyagok piacán Afrika első számú befektetője, megelőzve az USA-t, s jócskán leahagyva a későn eszmélő Európát is.

A kínai tényérés egyik szemléletes példája, az egykori belga gyarmat Kongó, amely elsősorban rézércel, kobalttal illetve faanyaggal látja el Kínát. 2007 szeptemberében jelentették be az ún. „infrastruktúrát-ásványkincsekért” megállapodást. Ennek lényege: a kínaiak mintegy 5 milliárd dollárt fektetnek be az afrikai állam infrastruktúrájának fejlesztésébe, cserébe részesedést (koncessziókat) kapnak az ország ásványkincseiből, így több millió tonna vörösrézhez és kobalthoz jutva. A kapcsolat része, hogy Peking felépít, illetve helyreállít a dzsungel által benőtt területeken 3300 kilométer utat, illetve hasonló hosszúságban vasúti szakaszokat, felépítenek 32 kórházat és 145 rendelőintézetet, két helyen áramelosztó hálózatot telepítenek, létesítenek két-két vízerőművet és repülőteret. (Tanulságos, hogy a kongói kormány bejelentette, ugyanilyen feltételekkel az európaiaknak is meghirdette a munkákat, a teljesítést azonban egyetlen állam sem tudta vállalni olyan egyértelműen, mint tették a kínaiak!)

► *Kína szerepe néhány afrikai állam kereskedelmében (2008)*

Állam neve	Kína részesedése az exportban (%)	Helyezés az exportban	Kína részesedése az importban (%)	Helyezés az importban
Angola	32,7	1.	14,7	2.
Benin	19,7	1.	39,8	1.
Csád	3,3	2.	10,4	3.
Dél-afrikai Köztársaság	8,7	4.	10,3	2.
Etiópia	4,9	7.	19,5	1.
Gabon	17,9	2.	5,2	3.
Ghána	10,7	3.	22,7	1.
Egyiptom	n.a.	n.a.	10,2	2.
Kongói Dem. Közt.	44,7	1.	5,6	6.
Kongói Köztársaság	32,8	2.	15,6	2.
Nigéria	n.a.	n.a.	12,7	1.
Szudán	56,3	1.	24,9	1.
Tanzánia	7,2	2.	14,5	1.
Togo	n.a.	n.a.	39,1	1.

Forrás: CIA Factbook

A megállapodásból érthető, hogy Kína máshogy viszonyul Afrikához, mint tette azt (és teszi napjainkban is) a fejlett világ, hiszen nem segítyt, hanem üzletet kínál afrikai partnerének. A szerződésnek már a gyakorlatban láthatóak az eredményei. Egy pekíngi állami cég, a Kínai Vasútépítő Társaság mérnököket küldött Kongóba, akik a helyszínen felméréseket végeztek. A kínaiak nyersanyag-hétségének kielégítésére a déli Katanga tartományban a kolwezi bánya megnyitását tervezik, és a bányavideket az Atlanti-óceánnal (Matadi kikötőjével) összekötő kulcsfontosságú vasútvonal fejlesztésével lehetővé válik majd az ásványkincsek piacra juttatása. Sőt, Kína érdeklődést mutat a Kongó folyón lévő gátak fejlesztésében is: a Grand Inga kibővítése – mintegy 50 milliárd dollár ráfordítással – a világ legnagyobb vízierőmű-projektje lehet, és képessé válhat energiával ellátni Fekete-Afrika jelentős részét. (Kitekintő 2008) A hatalmas kongói–kínai üzlet következménye, hogy az ország fejlődését az elkövetkező évtizedben – úgy tűnik – döntően Kína határozza majd meg.

Az olajban gazdag Egyenlítői-Guineának Kína 2007-ben elengedett 75 millió dollár adósságot, Beninnek pedig 30 milliót. Zimbabwe – amelyet nyugaton a diktátornak tekintett Robert Mugabe elnök irányít – 2 milliárd dollár hitelt kapott a gazdasági válság felszámolására. A kínaiak króm és platina bányászati koncessziókat szereztek az országban, és felvásárolják a helyi dohánytermést. (Jól jellemzi a kínai politikát, hogy a diktátor 120 millió dollár értékű repülőgépet kapott „ajándékba”, és

szabadidejét gyakran tölti Kínában.) Csáddal egy 80 millió dolláros gazdasági megállapodás született. Bissau-Guinea 60 millió dolláros kölcsönt kapott mezőgazdaságának fejlesztésére. Nigériában – Afrika legjelentősebb kőolajtermelő államában – a kínai olajkonzern, a China National Petroleum 2 milliárd dolláros befektetéssel egy olajmező 45%-át szerzte meg. A nigériai kormány biztosította Kínát, hogy négy másik olajmezőben is részesedést szerezhet. Ellentételezéseként Peking több mint 4 milliárd dollárért korszerűsíti az elmaradott infrastruktúrát. A kínai állami vállalat (China National Offshore Oil Corporation) 2,3 milliárd dollárt fektetett be a kadimai olajfinomítóba.

Miközben számos ország – a hatalmas korrupció miatt – leállította segélyszállítmányait, Kína szerződést kötött Kenyával az ottani olajmezők feltárásáról. Peking az üzletért cserébe támogatást nyújt az úthálózat fejlesztéséhez, és a malária elleni közdelemben. Angola – a kontinens második legnagyobb olajtermelője – több „fekete aranyat” szállít Kínába, mint Szaúd-Arábia. Miután a Nemzetközi Valutaalap (IMF) – a pénzek átláthatatlan elköltése és a korrupció miatt – nem adott hitelt Luandának, Peking 2 milliárd dolláros szabad felhasználású kölcsönt biztosított, amit 2007-ben egy hasonló követett. Kína ugyancsak szoros kapcsolatokat ápol Gabonnal, amely fontos kőolajszállító a távol-keleti óriás számára. Szudán 2004 óta Kína egyik fontos olajexportálója és fegyvervásárlója. Cserébe a pekíngi kormányzat rendre megvédi a kartumi vezetést attól, hogy az ENSZ BT elítélje, illetve szankciókat

hozzon – a darfúri mészárlások miatt – ellene. A kínaiak 1 milliárd dollárért építettek kőolajvezetéket a Vörös-tengerhez a helyi olajmezőktől. A Szudánban kitermelt olaj több mint a felét Kínába szállítják.

De Peking nem csak üzletet köt, hanem segít is, a kínai fejlesztési segélyek közel fele érkezik Afrikába. (Kína úgy segít, miközben még maga is kap támogatásokat Japántól vagy Európától.) Több ezer orvos és nővér dolgozik a fekete kontinensen, közel 700 fejlesztési programot támogat Afrikában, és évente majdnem 1000 afrikai diák tanulhat Kínában műszaki, illetve egészségügyi felsőoktatásban. Az elmúlt években közel 30 államnak részben vagy egészben elengedett összesen mintegy 11 milliárd dollár adósságot. Kína a közeljövőben szeretné megduplázni az Afrikának szánt segítség értékét. (Spiegel 2007)

Szimbolikus jelentőségű az Afrikai Unió Etiópia fővárosába tervezett központja – az épületet ingyen, a „kínai nép ajándékeként” kapja a fekete kontinens. Togo népét egy a fővárosban, Loméban épített új stadionnal lepte meg Peking. Apró, de jellemző momentum, hogy a Kongói Köztársaság például 64 000 dollár értékben kapott irodaszereket. (Spiegel 2007)

Az ajándékok hosszú távú célokat szolgálnak: egyfajta „hozzáférségi díj” az afrikai erőforrásokhoz! Kína nem válogat, a nemzetközi diplomáciában „szalonképtelen” vezetőikkel is hajlandó üzletet kötni. Ehhez hozzájárul az is, hogy a keleti értékrend jelentősen eltér a „nyugatitól”. A kínai politikában ugyanis megjelenik – az emberi jogok nyugati értelmezésével szembeállítva – az ún. „ázsiai értékek” gondolata, amely merít a keleti ideológiákból (pl. konfucianizmusból, a buddhizmusból). Nem az individuumba, hanem az egyénnek a közösség iránti lojalitására helyezi a hangsúlyt. Előnyben részesíti a szilárd és erős közösségi hatalmat a politikai pluralizmussal szemben, különösen fontosnak minősíti a társadalmi harmóniát a konfrontációra épülő nyugati érdekérvényesítés szemben, és nagy súlyt helyez – nyilvánvalóan a nyomorúságos anyagi múlt közelsége miatt – a társadalom tagjainak a munkához, a kielégítő élelméréshez és a ruházkodáshoz való jogára – vagyis a jóléthez! (Németh, 2007) Azaz a kínai filozófia része, hogy súlyosabb érv a társadalmi-közösségi jólét növelése annál, mint hogy kívül kötnek üzletet! A kínai logika alapján a fejlődés fontosabb a politikai jogoknál.

A jótékony fellépésekben kétségtelenül benne van a maoista-kommunista szellemi örökség is: „segíteni a partnereken, a szegény testvéreken”, ezáltal tartósan megnyerni őket! (Afrika perifériális terere volt a hidegháború korszakának. A világháború

Hu Csin-tao kínai elnök köszönti a 2009-es Kína-Afrika Együttműködési Fórum résztvevőit az egyiptomi Sharm el-Sheikbben
Forrás: news.xinhuanet.com

után a Szovjetunió és a szocialista államok ideológiai alapon támogatták a „baráti” országokat a földrészen. Így tettek a kínaiak is, akik például Tanzániában és Zambiában vasutat építettek, másol stadionok, iskolák, kórházak létesítésével erősítették a szocialista testvériséget a hatvanas években. Ezt a „szellemi örökséget” viszik tovább napjainkban.)

Hiba lenne a segítséget kizárólag valami gonosz és számító kínai stratégiának tartani. Sok afrikai ugyanis azt érzi, hogy Kína partnerként tekint rájuk, s nem gyarmatosítani akarja szülőföldjüket. A kínaiak kórházakat, iskolákat, utakat és infrastruktúrát építenek szerte Afrikában – amelyek alapfeltételei annak, hogy a kontinens kitörhessen évszázados elmaradottságából! (Az afrikaiak joggal érezhetik úgy, hogy az Európa és az USA magára hagyta a régiót. Ezen államok még napjainkban is gyakran úgy tekintenek Afrikára, mint „segítségnyújtásra ítelt területre”, és nem úgy, mint üzleti-gazdasági partnerre.)

Peking a 2006-os esztendő az ún. Dél-Dél kooperáció jegyében „Afrika Évének” nyilvánította, melynek csúcspontja 2006 novemberében a harmadik Kína-Afrika csúcstalálkozó volt, ahol a kínai elnök 48 afrikai ország vezetőjét fogadta. Közel 2 milliárd dollár értékű szerződést írtak alá, amelyek például infrastrukturális, távközlési, technológiai és energetikai beruházásokról szólnak. Egy szerződés libériai olaj- és gázmezők feltáráására teremtett lehetőséget a kínai Sinopec energetikai vállalatnak, Nigeriában gyorsforgalmi utat, Ghána vidéki településeiben telefonhálózatot, Egyiptomban pedig alumí-

niumkohót építenek kínai cégek. Peking 3 milliárd dollár kedvezményes kölcsönt és 2 milliárdnyi exporthitelt ígért az afrikai országoknak, és hogy megduplázza a nekik szánt országok összegét. A mostaninál kétszer több termékre vezettek be vámmentességet, vállalták 15 000 afrikai szakember képzését, és fejlesztési alapokat hoztak létre iskolák, kórházak építésére.

Azonban nem mindenki örül a fekete kontinensen sem a kínai térnyerésnek. Afrika eddigi vezető gazdasági hatalma, a Dél-afrikai Köztársaság elveszítheti meghatározó pozícióját a földrészen. Mbeki dél-afrikai elnök szerint azzal, hogy Kína elsősorban nyersanyagok beszerzésére összpontosít Afrikában, a fejletlen államok, melyek együttműködnek Kínával nem tudnak kitörni elmaradott, nyomorúságos helyzetükből. Mbeki több fórumon hangsúlyozta, „a tömegek nem nyerne az együttműködéssel, hanem csak a korrump politikai elit.” (Spiegel 2007) Az elnök szavaiban – a talán jogos aggodalmak mellett – érződik, hogy a kínai befolyás növekedésével és az afrikai államok gazdasági fejlődésével a regionális vesztes a Dél-afrikai Köztársaság lehet. Ezt az érvelést azonban számos – afrikai pozícióikban gyengülő – nyugati tényező is átvette.

Korábban az afrikai államok a fejlett ipari államok cégeinek osztogattak bányászati koncessziókat. A befolyó pénzekből azonban a lelőhelyek körzetében élő emberek gyakran semmit sem láttak, abból érdemi, országos jelentőségű fejlesztés többnyire nem lett. A kínai tőke megjelenése azonban merőben más érzetet kelt az afrikaiakban. A befektetések által érintett térségekben az emberek személyesen tapasztalhatják a fejlődést: mert megindulhat a közlekedés, és az ott élők be tudnak kapcsolódni az ország és a világgazdaság vérkeringésébe.

A versenytársak... („Az oroszok – már a Szaharán túl vannak...”)

Az afrikai piac megszerzése természetesen más nagyhatalmaknak is érdekük. A versenybe szállt Oroszország is, lecsökkentve ezzel Kína „játékterét”. Az oroszok azonban elsősorban az energiaforrások megszerzésére törekednek, ami jól beleillik Moszkva világpolitikai terveibe. A világ legnagyobb energia-exportálójaként a nyersanyagban bővelkedő Oroszországnak természetesen nincs közvetlenül szüksége az afrikai olajra, földgázra és egyéb nyersanyagokra. Az olajiparban történő terjeszkedés jórészt az (új) gazdag orosz vállalatok spekulációinak eredménye. A „fiatal orosz tőke” szabad vadászterületeket keres, és ezt megtalálta Afrikában. Az érdeklődés elsősorban a déli területek felé erőteljes: az elmúlt há-

rom évben a négy legnagyobb fémipari vállalat több mint 5 milliárd dollárt fektetett be a Szaharán túli országokban. A nagy orosz olajtársaságok Algériával, Nigériával, Angolával és Egyiptommal írtak alá eddig feltárási szerződéseket.

Merőben más a cél a földgáz-kereskedelem terén. Oroszország a földgázvagyonát használja fel arra, hogy növelje politikai-hatalmi súlyát Európában. Jól megfigyelhető, hogy az állami tulajdonú Gazprom miként „keríti be Európát”. Célja, hogy Európa gázellátásában vezető szerepre tegyen szert, ezzel segítve az orosz hatalmi érdekek érvényesítését.

Európa gázellátása alapvetően négy térségtől függ. Kelet felől Oroszország (1), ahol a Gazprom kizárólagos a piacon. Délkelet felől a Közel-Kelet (2), illetve a Kaszpi-tenger térségéből (3) tud gázt vásárolni Európa a jövőben (Nabucco-projekt). A kaszpi-tengeri államok gáztermelését Oroszország gyakorlatilag évekre felvásárolta, és a szállítás is csak rajta keresztül lehetséges Európa felé. A Közel-Kelet térségében Irán rendelkezik a legjelentősebb készletekkel. Moszkva – a nem éppen nyugatbarát perzsa vezetést – arra igyekszik rábírni, hogy az iráni gázt kelet felé (Kína, India) továbbítsa. Az utóbbi időszakban Afrikában (4) is megélnékül az orosz politika. Líbia például felajánlotta a Gazpromnak, vegyen részt egy újabb, Líbiát Európával összekötő gázvezeték megépítésében. Az orosz monopólium érdeklődik a tervezett transz-szaharai gázvezeték iránt, amely a nigériai földgáz-lelőhelyeket kötné össze Európával Algérián és Nigeren keresztül. A mamutvállalat Algériában felújította az Sonatrach társasággal az európai tevékenységük összehangolására vonatkozó szerződéseiket. Így felmerült annak a veszélye, hogy az európai piacon eddig vetélytársként fellépő orosz, illetve algériai társaság (amelyek eddig 25, illetve 10% körül részesedtek a piacból) egymás üzleti partnerévé válhatnak, kartell-megállapodásra léphetnek, és akár politikai célokra is felhasználhatják a gázcsapokat. (Figyelőnet 2008)

Miközben Kína – és mellette az Egyesült Államok is – egyre szorosabbra fűzte gazdasági kapcsolatait az afrikai országokkal, Európának is lépnie kell, ha nem akarja elveszíteni a kontinensen a gyarmatosítás korában megalapozott vezető szerepét.

Az Európa és Afrika közötti kapcsolatok erősítését jelentősen akadályozza, hogy az európaiak – Kínával szemben – gyakran politikai, emberi jogi feltételeket szabnak az együttműködésért cserébe, a segélyek folyósításához, a beruházásokhoz. Az erősödő, és a már koránt sem kiszolgáltatott afrikai államok az ilyen kikötéseket azonban egyre kevésbé fo-

gadják el. (Daily Telegraph 2007) Ha Európa nem akar lemaradni a feltörekvő afrikai piacokért folytatott globális versenyben, ezekről a korábban gyakran megfogalmazott követelésekről valószínűleg le kell mondania a jövőben. (Az Afrikáért folytatott versenyben az európaiak gyakran azzal vádolják Pekinget, hogy „leigazza és kifosztja” Afrikát, tisztességtelen politikusokat és rezsimeket tart hatalmon, ily módon hozzájutva a természeti erőforrásokhoz.) Ezek ugyan igaz állítások lehetnek, viszont az afrikai vezetőket kevésbé érdekli, és csak megerősíti őket abban, hogy Kína „termékenyebb partner”, mint Európa. Az európai kormányok – Kína térnyerését akadályozandó – gyakran a segélyek látványos emelésével próbálkoztak, azonban ezzel – úgy tűnik – már elkéstek, hiszen a távol-keleti rivális minden téren előttük jár.

2007 decemberében Lisszabonban, az EU–Afrika csúcsertekezleten az Unió 27 tagállamának kormányfője közel félszáz afrikai vezetőt látott vendégül. (Miközben az EU hét éve nem tartott csúcstalálkozót Afrikával, Kína 2000 óta háromszor is rendezett ilyet!) A fő célkitűzés az volt, hogy az EU és Afrika országai között 2007. december 31-ével új kereskedelmi szerződéseket léptessenek életbe (a korábbi 2000-es Cotonou-i Megállapodás és az 1975-ös Lomé-i konferencia szellemében). Ezek értelmében a korábbi afrikai, karibi és csendes-óceáni gyarmatokról a termékeket tulajdonképpen vámmentesen lehetett az Unióba exportálni, kivéve az EU számára „érzékeny” termékeket, mint például a cukor, a hús, a banán. A WTO (Világkereskedelmi Szervezet) ragaszkodott hozzá, hogy ezeket a kedvezményeket töröljék el, vagy váltsa fel őket egy kölcsönösségen alapuló kereskedelmi megállapodás. Az EU azt kérte az államoktól, hogy az Unióból származó árukat vámmentesen engedjék be piacaikra.

Az európaiak azonban szembesültek a megerősödő kontinens új pozíciójával, ugyanis Afrika nem írta alá a gazdasági partnerségi megállapodásokat, amelyekkel Európa a szabadkereskedelem megvalósítását akarta elérni, tovább rontva ezzel az afrikai termelők helyzetét, növelve az országok kiszolgáltatottságát a gazdagabb Európa felé. (A kudarc után az Európai Bizottság újabb tárgyalásokat kezdeményezett – az új szerződésben valószínűleg nagyobb kedvezményeket biztosítanak majd a déli kontinens számára.)

Európa államainak be kell látniuk, hogy beköszöntött a 21. század, s itt az ideje, hogy ne csak „örökös gyarmatként”, elmaradott segélyekre szoruló területként gondoljanak Afrikára, ahol a legnagyobb probléma az öreg kontinensre irányuló migráció!

Az USA fokozódó nyersanyagszükséglete, az emelkedő nyersanyagárak miatt tartja vigyázó szemét Afrikán. Kiszolgáltatottságát szeretné csökkenteni az olaj-, illetve a nyersanyagimport területén. A 2001. szeptember 11-i terrortámadások után az egyes országok belpolitikájának stabilizálása is sürgőssé vált, hiszen az általános amerikai vélemény szerint a gyenge afrikai államok a terrorizmus melegágyaként szolgálhatnak. A Pentagon 2007 februárjában jelentette be az Afrikai Parancsnokság (Africom) megalakítását a konfliktusok mérséklése, a biztonság erősítése, a terrorista hálózatok létrejöttének megakadályozása, valamint a válságkezelés elősegítése céljából. Ám az afrikai államok többsége szükségtelen és betolakodó lépésnek tekinti ezt.

Ugyancsak új és szabad vadászterületként kezeli India Afrikát, mely az utóbbi években szintén gyors gazdasági növekedést ért el. India céljai hasonlóak Kínával: piac és nyersanyagforrások biztosítása a növekvő termelés számára. Itt elsősorban az indiai magántőke szerepe domináns, olyan erős, tudatos és irányított állami politika „Afrika megszerzéséért”, mint Kínában, nem tapasztalható.

Összegzés

A világgazdaság egyik legizgalmasabb kérdése, hogy a kínai térnyerés illetve a globális recesszió, hogyan alakítja át a nemzetközi erőviszonyokat a világgazdaságban. Ugyanakkor afrikai aspektusból nem mellékes, hogyan hatnak ezek a folyamatok magára a kontinensre?

Tény, hogy a kilencvenes évektől a világgazdaság súlypontja fokozatosan a pacifikus térségbe helyeződik át. Ennek a folyamatnak egyértelmű vesztese Európa. A délkelet-ázsiai térség fejlődését, világgazdasági súlyának növekedését a gyors kínai fejlődés, felemelkedés tovább erősíti. Az immár három évtizede rendkívül gyors kínai gazdasági fejlődés egy új gazdasági világhatalom megjelenését vetíti előre, fenyegetve az USA, az EU és Japán, illetve Délkelet-Ázsia (Triád) eddigi világgazdasági vezető szerepét. Ennek a folyamatnak az erősödését segíti Kína és Afrika intenzívebb együttes súlya, „összefogása”. Egyes elemzők szerint, az Afrika kereskedelmi és gazdasági ellenőrzéséért folytatott küzdelem akár egy új „korlátozott” hidegháborút is hozhat (a távol-keleti országokat maga mögött tudó) Kína, Oroszország és az angolszász hatalmak között).

Az Európai Unió súlya, szerepe, illetve ezekkel együtt érdekérvényesítő képessége a globális világban csökkenhet. Az EU, mint fejlett magterület (centrum) elveszítheti egyik fontos külső erőterét: Afrikát. Kiemelkedő ennek a „veszélye” Fekete-Afri-

ka esetében, ahol a leggyorsabban növekszik a kínai befolyás. Kína, mint feltörekvő világhatalmi pólus erőteret „épít”, és ennek napjainkban legfontosabb eleme a Szaharától délre fekvő afrikai államok. Az európai politika csökkenő súlyát Afrikában, – elsősorban ebben az ún. szubszaharai régióban – ellensúlyozni igyekszik a Mediterrán-térségben. Az EU tervei között szerepel egy Földközi-tengeri Unió létrehozása, ezzel az észak-afrikai államok szorosabb kapcsolatának kialakítása Európával.

A világgazdasági válság csak fokozta a kínai térnyerést Afrikában, hiszen a kínai gazdasági növekedés – szemben a versenytársakéval – csak kismértékben tört meg, ezért relatíve gyorsabban tudta – és tudja az elkövetkező években – növelni gazdasági és kereskedelmi súlyát a fekete kontinensen. Sokan bírálják Kínát afrikai „agresszív” térnyeréséért. Ugyanakkor az érem kétoldalú, és kétségtelen, hogy a kontinensen megmozdult valami. Valami, ami talán a földrészt felzárkózását eredményezheti hosszú távon. Fejlődik az infrastruktúra, intézmények épülnek, munkahelyek születnek. Növekedhet az emberek biztonságérzete. Sokszor a befektetések nem csak az „újgyarmatosítók” érdekeit szolgálják. Van rá példa, hogy az afrikai országok olyan megállapodást kötöttek a kínai vállalatokkal, amelynek értelmében a jövőbeni haszonból az aktuális világgazdasági áruk arányában részesülnek. Így ha az energia-hordozók ára emelkedik, az afrikaiak is jól járnak. A kínai hiteleknek nem csak közvetlen, de közvetett gazdasági haszna is van! A bankok a politikai kockázatok miatt csak magas kamatra hajlandók hitelezni a kontinens elmaradott országainak. A kínai baráti kölcsönök versenyhelyzetet teremtenek a pénzpiacokon is, aminek következtében a nyugati bankok is kénytelenek kedvezőbb feltételeket kínálni. Fontos járulékos haszon az is, hogy Kína tőkés szemlélettel közelít a problémákhoz: hosszú távra tervez, ezért érdekében áll a fejlődés elősegítése mellett a rend, a stabilitás és a biztonság erősítése. (Brautigam 2010) Tehát azt szeretné elérni, amit korábban a Nyugat nem tudott megvalósítani Afrikában – sem a gyarmati időkben, sem pedig azóta, a nemzetközi segítség korában – és talán az egyik legfontosabb záloga ez a fejlődésnek!

Felhasznált irodalom:

- BEHART R.: *China Storms Africa* – Fast Company (2008.06.01.) <http://www.fastcompany.com/magazine/126/special-report-china-in-africa.html> (2009.10.10.)
- BRAUTIGAM D.: *The Dragon's Gift - The Real Story of China in Africa*, Hardback 2010, p.300 (2009.12.01.)

- HANSON S. - *China, Africa, and Oil* (2008.06.06.) http://www.cfr.org/publication/9557/china_africa_and_oil.html, The Council on Foreign Relations Honlapja (2009.04.05.)
- NÉMETH: *Az orosz–indiai–kínai háromoldalú együttműködés*, In: *Külgügyi Szemle* 2007/4. pp. 123-140.
- TILMAN D.: *Sudan, Angola and China: Oil, Power and the Future of Geopolitics* – TU Dresden Zentrum für Internationale Studien, <http://www.tilman-dralle.de/pdf/Sudan,%20Angola%20and%20China%20-%20Oil,%20Power%20and%20the%20Future%20of%20Geopolitics.pdf> - *Afrika nemet mond* - Le Monde külpolitikai folyóirat honlapja (magyar nyelvű), (2007. december) http://www.monde-diplomatique.hu/spip.php?article253&var_recherche=Afrika (2008.08.01)
- Elszabadultak az oroszlanok!* – Világgazdaság Online, 2008.03.15 <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=213444> (2008.07.17)
- A feltörekvő Kína, avagy amikor a papírtigrisből állampapírtigris lett* - Le Monde külpolitikai folyóirat honlapja (magyar nyelvű) (2008. június szám) <http://www.monde-diplomatique.hu/spip.php?article327> (2008.08.01)
- A Gazprom hálóijában egész Európa* - Figyelőnet (2008.07.15.) http://www.fn.hu/makro/20080715/gazprom_halojaban_egesz_europa/ (2008.06.10.)
- Kiveszgett Földközi-tengeri Uniót kapott Sarkozy* – Kitekintő (2008. 03. 20.) http://kitekinto.hu/europa/2008/03/20/kiveszgett_foldkozi-tengeri_uniot_kapott_sarkozy (.08.04.)
- Kínának kellene Kongó kincsei* – Kitekintő (2008. 04. 20.) http://kitekinto.hu/afrika/2008/04/20/kinanak_kellenek_kongo_kincsei (2008.07.21.)
- Az ötven éve független Fekete-Afrika bajai: Derűre ború* – HVG Online (2007. 03. 07.) <http://hvg.hu/hvgfriss/2007.10/200710HVGFriss66.aspx> (2008.07.18)
- Új hidegháború: fekete aranyért a fekete kontinensen* – Kitekintő (2008.01.13.) http://kitekinto.hu/hatter/2008/01/13/uj_hideghaboru_fekete_aranyert_a_fekete_kontinensen, Kitekintő (2008.01.13.)
- Kampf um Rohstoffe. Waffen, Öl, dreckige Deals - wie China den Westen aus Afrika drängt* – Spiegel Online (2007. 01. 16.) <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,458968,00.html> (2008. 07. 23.)
- Rohstoffjagd - Die neuen Kolonialberren* – Die Zeit Online (2006.09.14.) <http://www.zeit.de/2006/38/China-Afrika> (2008.08.01)
- Wetlauf um Afrika* – Handelsblatt Online, (2008.07.11) <http://www.handelsblatt.com/unternehmen/aussenwirtschaft/wetlauf-um-afrika;2010628> (2008.07.23.)
- China's £4bn drive to buy Africa's mineral wealth* – Daily Telegraph (2008.07.15) <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/2299785/China%27s-andpound4bn-drive-to-buy-Africa%27s-mineral-wealth.html> (2008.07.18)
- The World Factbook CIA*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (2008.07. 30)
- 100 milliárd dollárt meghaladó kínai-afrikai kereskedelmi forgalom - China Radio International (2009.01.27) <http://hungarian.cri.cn/1/2009/01/27/2s105033.htm> (2010.01.11.)

Biztonsággal a háttérben.

Az új generáció biztosítója.

UNIQA

Vadász-felelősségbiztosítás
a Magyarországon vadászó
külföldi állampolgárok részére*

www.uniqa.hu

* A tájékoztatás nem teljes körű, bővebb információ honlapunkon
(www.uniqa.hu) található, vagy érdeklődésünkre kirendeltségeinken.

Superbrands^{3x}

Az UNIQA Biztosító Zrt.
a Magyar Olimpiai Csapat
Hivatalos Támogatója

AFRICA: 1960–2010–2060

A Century (Re)visited: What Next?

Fifty Years of Independence – Fifty Years of Interdependence?

International Conference

27–29 May 2010, Pécs (Hungary), “European Capital of Culture 2010”

The Africa Research Centre of the Department of Political Studies, University of Pécs, in co-operation with Hungary’s Africa Studies journal (Afrika Tanulmányok) and the African Studies MA Programme of ELTE University, Budapest will host an international interdisciplinary conference on Africa’s past 50 years and coming 50 years. Working languages: English and French.

Each panel will offer the ground for discussions from a historical view what was known from the point of view of the specific discipline about African or Africa-related issues already in the beginning of the 20th century, to what changed around the “Year of Africa”, and where we are now and where the continent and its states go? The conference will look into opportunities and threats, as well as will analyse Africa’s potential place and role in international politics and the interdependent global economy in the 21st century.

Keynote lecture will be delivered by **Prof. Dr. Goran HYDEN**, Distinguished Professor Emeritus, University of Florida, Department of Political Science, USA.

Title of his contribution: DEMOCRATIZATION IN AFRICA: What progress by what means?

CONTACT

István TARRÓSY, Ph.D., tarrosy@publikon.hu
organiser of the conference

Loránd SZABÓ, szabo@btk.pte.hu
organiser of the conference

AFRICA RESEARCH CENTRE
UNIVERSITY OF PÉCS

**Alternatív fejlődési modell
a nemzetközi rendszerben –**

A pekingi konszenzus

Írta: Tarrósy István

JOSHUA Cooper Ramo egy stratégiai tanácsadó cég, a Kissinger Associates vezetője. A cég eddigi történetének legfiatalabb vezetője tanácsadó karrierjét megelőzően évekig a Time magazin vezető szerkesztője és külpolitikai szerkesztője volt. Újságíróként számos vezércikk és címlapsztori fűződött a nevéhez – többek között egy díjnyertes Kofi Annan portré. Tökéletesen beszéli a mandarin kínait és évek óta a világon az egyik legmegjegyzettebb szerző Kína világhatalommá válásának elemzése tekintetében. 2004-ben publikálta az azóta is folyamatosan vitákat generáló könyvét, *A Pekingi konszenzus* című munkát.¹ Nem mellesleg Cooper Ramo kiváló pilóta is, aki több díjat nyert már e minőségében is az USA-ban.

Forrás: www.zimbio.com

Kína kitapintható módon, látványos fejlődést maga mögött tudva az elmúlt évtizedekben – valójában az 1979-től meghirdetett modernizációtól kezdve – globális hatalmi tényezővé vált. Ahogyan Kulcsár Kálmán fogalmaz, „gazdasági és politikai, különösen diplomáciai erőfeszítései révén, egyre jelentősebbé fejlődött regionális és nemzetközi téren is”.² Cooper Ramo szerint Kína felemelkedése már évekkel ezelőtt alapvető változásokat indított el a nemzetközi rendszerben: mára a fejlődés és a hatalom új „fizikája” kötődik hozzá. Ezt közelebbről megvizsgálva azt szögezhetjük le, hogy Kína a nemzetközi rendszer jelenlegi legmértvdobbb aszimmetrikus hatalmi tételét testesíti meg. Nem pusztán saját maga számára, hanem példát állítva más, feltörekvő aktoroknak, Kína azt mutatja, hogy úgy képes fejlődni, hogy közben az eddig egy masszív gravitációs centrummal (jelesül az USA-val) fémjelzett nemzetközi rendszer tényezőjévé válik oly módon, hogy abban függetlenül és magabiztosan mozog, hathatósan megvédi politikai és gazdasági érdekeit és pragmatikusan építi ki hídfőállásait a rendszer különböző pontjain – például az afrikai kontinensen.

Szemben a Bretton Woods-i intézményrendszer által képviselt, mára leáldozott *Washingtoni konszenzussal*, Peking más utat követ, és más megoldást kínál a vele együttműködők számára: sem az egy kaptafára megszerkesztett javaslatokban, sem a gazdasági sokk-terápiában nem hisz, továbbá azt vallja, hogy nem kell előírni másoknak, hogyan oldják meg problémáikat anélkül, hogy a receptet felíró (még inkább előíró és annak kiváltását elváró) valójában (meg)ismerné a valós helyi problémákat és a helyi közösségből azokra érkező megoldási javaslatokat.

A többek között a Nemzetközi Valutaalap (IMF) által is szorgalmazott Washingtoni konszenzusként elhíresült doktrína szerint a jó gazdasági teljesítményhez liberalizált kereskedelemre, makrogazdasági stabilitásra és megfelelő árakra van szükség. Fontos szerepet kap tehát a magánpiac, amely hatékonyan tudja elosztani az erőforrásokat és növekedést képes generálni. Számos helyen, a nemzetközi rendszer különböző – főként fejlődőben lévő és a technológiailag, gazdaságilag a „gazdag északi” államoktól lemaradt – országaiban ez a megközelítés becsődölt, vagy helyesebben fogalmazva az azt alkalmazni próbálók csődöltek be.³

Kína a fejlődést úgy képzei el, hogy igazságosan, békés úton éri el a magas szintű növekedést. Joshua Cooper Ramo szerint ez számos tradicionális elemnek, így például a privatizációnak és a szabad kereskedelemnek a fejtetejére állítását jelenti. Egy bi-

zonyos: a „kínai út” egyszerre pragmatikus és ideologikus, részét képezi az ősi kínai filozófiára való reflektálás, amely nem igazán tesz különbséget teória és gyakorlat között. Az ősi tanok pedig egészen Konfuciuszig vezetnek. Az ő filozófiájának „szembeötlő vonása – és egyben minden kínai filozófia alapvonása – az emberre és a gyakorlati életre való irányultság. ... feltétlenül első helyre teszi az emberek boldogulását ... az embert sohasem elszigetelt egyednek, hanem mindig a család, a társadalom és az állam természetes összefüggésében látja”.⁴ A Pekingi konszenzus pedig mindezek jegyében azt a nézetet vallja, hogy a modernizáció felé vezető legmegfelelőbb út az a folyón való biztos átkelés, amikor egyik kőről a másikra lassan, de biztosan halad az ember – és nem egy egyszeri, sokkszerű nagy ugrással oldja meg a feladatot. Úgy beszél változásról, újdonságról és innovációról, hogy jelzi, szükség van egy alapvető váltásra a politikában is: a hatalmi politizálástól a morális politika felé kell haladni. Ez azonban ismételtelen nem újkeletű, hiszen a konfucianus örökség szerves része. A konfucianus „humanista” eszménykép a „tapasztalt, a világot és az embereket jól ismerő és a helyes mértéket mindenben megtartó bölcs. Szakadatlan önnevelés, erkölcsi komolyság minden téren és az emberekkel szembeni őszinteség teszi a nemes jellemet.”⁵

A Pekingi konszenzus Cooper Ramo érvelésében három elméleti tételre épül: 1. Újrapozícionálja az innováció értékét. A legmarkánsabban élvonalbeli innovációra (például a szálóptikára) van szükség a fejlődéshez, hogy olyan változást idézzünk elő, amely gyorsabban terjed, mint azok a problémák, amelyeket maga a változás hoz felszínre. 2. Azt rögzíti, hogy tekintettel arra, hogy a károszt felülről nem lehet menedzselni, egy sor új eszközre van szükség. E második tétel olyan fejlődési modellt követel, amely nem luxusként, hanem alapvető elvárásként kezeli a fenntarthatóságot és az egyenlőséget. 3. Egyfajta új biztonsági doktrínát jelöl azáltal, hogy az önmeghatározásra épít, és azt nyomatékosítja, hogy van esély – például összefogással – befolyásolni a hegemon hatalmakat, amelyek érezhetik annak a csábítását, hogy „rálépjenek a kisebbek lábujjára”. Kína felemelkedése világosan jelzi a nemzetközi rend átalakulásának új szakaszát. Ma „egyre döbbenetesebb technológia ugrás kibontakozásának vagyunk a tanúi [Kínában], ami előrevetíti a feltartóztathatatlan gazdasági – s a további hatalmi – súlypont-átrendeződést [a nemzetközi rendszerben]. ... S ez még csak a kezdet, a „Nagy Sárkány” még messze van a teljes sebességtől.”⁶

Konfuciusz, a mai kínai politikai kultúra egyik meghatározó filozófusa

Jegyzetek:

- 1 Cooper Ramo, Joshua (2004): The Beijing Consensus. London: The Foreign Policy Centre.
- 2 Kulcsár Kálmán (2007): Kína a világpolitikában. Budapest: Akadémiai Kiadó. 203. o.
- 3 Ld. például az ezzel az elvárásrendszerrel szemben politizáló Ugandát vagy Botswanát, és az elmúlt években többek között az oktatási szektorban sikereket felmutató Kenyát. Mindezekről bővebben: Tarrósy István (2006): A globális világrend és az Észak-Dél kontextus. Politikatudományi Szemle. (15.) 2006/2-3. 169-188. o. és Tarrósy István (2010): Oktatással a fejlődésért Kelet-Afrikában. Kitekintő. 2010.03.09. Interneten: http://kitekinto.hu/afrika/2010/03/09/oktatással_a_fejldesert_kelet-afrikaban
- 4 Störig, Hans Joachim (1997): A filozófia világtörténete. Budapest: Helikon Könyvkiadó. 66. o.
- 5 Ibid. 67. o.
- 6 Bárdi László (2007): Kína. A letűnt istenek birodalma. Pécs: Alexandra. 230. o.

Az afrikaiakon is múlik

A kínai-afrikai együttműködés lehetőségei

Az Afrika Tanulmányok interjúja Chris Aldennel

DR. Chris Aldennel, a London School of Economics egyetem oktatójával, az Afrikában egyre erőteljesebb kínai jelenlét kapcsán beszélgettünk. E téma egyik nemzetközi hírű kutatójaként Dr. Alden a „Kína Afrikában” című projekt vezetője a dél-afrikai Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében. Az elmúlt évtizedben több könyvet írt és cikket közölt az ázsiai-afrikai kapcsolatokról, 1990 és 2000 között pedig a johannesburgi Witwatersrandi Egyetem (WITS) oktatója volt, és számos kutatást végzett az afrikai kontinensen.

Afrika Tanulmányok: Kína jelenléte az afrikai kontinensen nem újkeletű, hiszen az ázsiai óriás és Afrika kapcsolatai végigkísérik a történelmet. A nemzetközi rendszer számára izgalmas kérdés Kína egyre gyorsabb és erőteljesebb „afrikai szerepvállalása”. Erre Ön is utalt már amikor egy 2008-ban megjelent könyvének a „Kína visszatér Afrikába” címet adta. Ön szerint mik e „visszatérés” fő okai, motivációi kínai szemszögből nézve?

Chris Alden: A fő motíváló tényező a nyersanyag-szükséglet biztosításának fenntartása, valamint az új piacok felkutatása. Ez utóbbival kapcsolatban egyre jobban aggasztja Kínát a felismerés, hogy a kapcsolatok tartós fennmaradásához szükséges az, hogy gazdasági és politikai téren is egyre határozottabban vállaljon szerepet a kontinensen.

A.T.: A világpolitika nagy sakkjáráján mára Kína vált az egyik legfontosabb játékosává. Egyetért velem abban, hogy más típusú hozzáállása a kontinens dolgaihoz és általában az afrikai szereplőkhöz előnyt jelent neki hídfőállásai kiépítésében, mondjuk az Egyesült Államokkal szemben? A „más típusú hozzáállás” alatt azt értem, hogy Kína más elvárásokat fogalmaz meg (nem köti támogatási folyósítását olyan feltételekhez, mint például a Valutaalap a strukturális kiigazítási programjaival), máshogyan tárgyal az afrikai nemzetekkel, másként menedzseli afrikai kapcsolatait, illetve más normákhoz és elvekhez igazodik – többek között az elnemkötelezettség jegyében, a bandungi elveket visszahangozva.

C. A.: Igen, Kína sikeresen használja fel múltbeli történeti kapcsolatait a fejlődő országokkal, jelenkori, feltételeket nem előíró marketing stratégiáját, és jövőbeni pozícióit – várhatóan nemsokára a világ első számú gazdaságaként – arra, hogy Afrikában kitüntetett szerephez jusson.

A.T.: Lehet azt állítani, hogy „újabb versenyfutás” indult Afrikáért, amelynek legfőbb résztvevői Kína, India, Japán és várhatóan néhány évtizeden belül a több bi BRIC-ország (Brazília, Oroszország)? Ha van ilyen verseny, mik a jellemzői?

C. A.: Mindenképpen tapasztalható egyfajta versengés Afrika természeti erőforrásaiért, amelyet a világ legerősebb ipari hatalmai vezetnek, amelyek között mára, a termelésben bekövetkezett változások miatt egyre inkább Kína, India, Brazília és Dél-Korea említhető. Ebben a fázisban aligha lehet megítélni, hogy mennyiben más ez a küzdelem a korábbi „versenyfutástól”, de a retorikája kétségkívül más.

A.T.: Kínának mindig volt hosszú távú elképzelése arról, milyen stratégiai célok mentén akarja alakítani jövőjét és kapcsolatait más nemzetekkel, régiókkal, nemzetközi szervezetekkel. Amikor 2000-

ben életre hívták a Kína-Afrika Együttműködési Fórumot (FOCAC), az ázsiai országnak már kész tervei voltak arra, hogyan fogja fejleszteni afrikai kapcsolatait, és 2006-ra különálló Afrika-stratégiát dolgozott ki, amely alapján rendszeresen dolgozik a napi megvalósításon a kontinens szinte minden országában. Mi a helyzet azonban e tekintetben az afrikai gondolkodással? Számomra nem tűnik úgy, hogy akár nemzeti, akár az Afrikai Unió szintjén hosszú távú tervezés zajlana. Képes lehet stratégia nélkül Afrika saját hasznára fordítani az újabbnál újabb lehetőségeket?

C. A.: Az afrikaiak kezdenek ráébredni arra, hogy a világ hatalmi centrumai változóban vannak, egy jelentős hatalmi fordulatot élhetünk meg a globális térben, és ha ebből előnyt kívánnak kovácsolni, akkor határozottan kell cselekedniük. Maximalizálniuk kell a befektetők eddigénél nagyobb választéka által életre keltett lehetőségeket hasznát és a kezükben lévő afrikai találmányokat, hogy Afrika reális fejlesztési igényeinek kielégítésére irányíthassák az erőforrásokat. Néhány kivétellel elmondható, hogy Afrikában az erről szóló vita még bimbózában van, így korai lenne eldönteni, hogy sikerrel járhatnak-e.

A.T.: Egyetért-e Adama Gaye-val (2007) abban, hogy „Kína alternatív utat ajánlhat Afrika számára ... ami tovább csökkentheti az olyan mára megtépázott hírű szervezetek tekintélyét, mint

mondjuk a Világbank, vagy a Nemzetközi Valutaalap”? De ahogyan sokan boncolgatták már e problémát, és talán leegyszerűsítve szokták feltenni a kérdést: Igaz, hogy Kína többet nyer az afrikai kapcsolatokból, mint maguk az afrikaiak abból, hogy Kínával kooperálnak?

C. A.: Igazából azt mondanám, hogy sok tekintetben Kína (és a többi „új befektető”) kitűnően használja ki az Afrikában komoly veszélyek és veszteségek árán bevezetett új szabályozási környezetet adta lehetőségeket. A Bretton Woods-i rendszer és az ehhez kapcsolódóan kidolgozott privatizációs tervek nagy mennyiségű működő tőkét vonzottak Afrikába. Végülis a strukturális átalakítások célja ez volt, hogy a külföldi tőke számára vonzerőt jelentsenek.

A.T.: Kína Afrikában című könyvének egyik zárógondolata, hogy „még nem dőlt el, hogy Kína egyre erőteljesebb jelenléte Afrikában katalizátora lesz-e a kontinens fejlődésének, vagy

a jól ismert módon csak egy nagyhatalom saját érdekeinek kiszolgálását jelenti”. Mi erről a véleménye ma, a Kína-Afrika Együttműködési Fórum legutóbbi ülése, és Kína afrikai országokkal kötött bilaterális egyezményeinek tükrében?

C. A.: Ha a kapcsolatokat a kereskedelmi viszonyok terén vizsgáljuk, akkor az afrikaiak számára az ottani modell jól ismert: nyersanyagot exportálnak, cserébe késztermékek behozataláért. Kína felismerte, hogy ezen érdemes lehet változtatni, és a FOCAC kapcsán is megfigyelhető, hogy dolgozik azon, hogy a gazdasági kapcsolatok kilépjenek e keretek közül.

A.T.: Végül, mire számít Afrika következő évtizedei kapcsán, milyen hatása lesz a hangsúlyos ázsiai befolyásnak és jelenlétnek?

C. A.: Bizonyos mértékig az afrikaiakon múlik, hogy ezt a figyelmet és az ázsiai kapcsolatok lehetőségeit saját fejlődésük szolgálatába tudják-e fordítani. Ehhez jó vezetésre és távlati gondolkodásra, stratégiai látásmódra van szükség, ezekből viszont még nem látni elég példát a kontinensen.

Tarrósy István – Radics M. Péter

CHINESE CEMETERY

華人墳場

Kínai bevándorlók temetője Tanzániában

Írta: John Njenga Karugia
A szerző fotóival

A német gyarmati igazgatás a tizenkilencedik század végén szállított kínai és indonéz munkásokat a tanzániai Usambara-hegység teaültetvényeire, mert a gyarmat súlyos munkaerő-hiánnyal küzdött. Illiffe (1979) szerint a problémát nem sikerült megoldani és 1895-ben az európaiak már helyben toboroztak, a Nyamwezi és a Sukuma etnikumhoz tartozó dolgozókat.

1906-ban több mint ezer kínai nemzetiségű munkást hozatott Tanzániába a német gyarmati hatóság az első tanganyikai vasútvonal megépítésére (Liang, 1961). Bailey (1975) becslése szerint a katonai kiképzőket és vasúti mérnököket nem számítva is legalább 500 kínai dolgozott Tanzániában rendszeresen különféle fejlesztési projekteken.

Az 1967-os háromoldalú megállapodás aláírása után (Tanzánia, Zambia és Kína között) a Kínai Népköztársaság finanszírozta a Tanzánia-Zambia (TAZARA) vasútvonal építését 1969-1974 között (Bailey 1974, Hall and Peyman 1977). A projektben – amely az Indiai-óceán partján fekvő Dar es Salaamot köti össze a Zambiai rézbányáknál levő Kapiri Mposhival – több tízezer kínai és közel ötvenezer tanzániai és zambiai munkás dolgozott. Bailey (1975) megemlíti, hogy meglehetősen intenzíven zajlott az építkezés akár 15 ezer kínai és 45 ezer afrikai munkás is jelen lehetett a projekt csúcsideszakában.

A *Yao Ha* óceánjáró 1969-ben ezer kínai vasúti szakmunkást hozott Dar es Salaam kikötőjébe (Monson, 2004). Ők kínai katonai induló dallamára, szürke egyen öltözetben, vállukon kis kék táskákkal szálltak partra. Egy éjszakát töltöttek a Kurasini-kikötőben, majd hatalmas teherautókon Dél-Tanzániába szállították és azonnal munkára fogták őket.

Ekkorra datálható az a máig élő szóbeszéd a TAZARA tisztségviselői és a tanzániai közvélemény köreiben, miszerint a legtöbb kínai építőmunkás rabként került Afrikába, hogy a TAZARA építése révén váltsa meg szabadságát. Ezt támasztja alá, hogy nagyon keményen és magukat nem kímélve dolgoztak az építkezésen. Egy a terepmunkám során meginterjúvolt tanzániai földmérő említette, hogy a különböző

John Njenga Karugia PhD-hallgató a kenyai Afrikai Tudományok Intézetében és kutató a németországi Lipcsei Egyetemen. Készülő PhD-disszertációjához kapcsolódóan végzett helyszíni kutatásokat Tanzániában. Jelen tanulmány készülő művéből nyújt ízelítőt, és tartalmazza 2008 augusztustól októberig folytatott tanzániai terepmunkájának eredményeit.

2001-2008 között zajlott útépitéseken dolgozó kínai szakmunkások már nem teszik magukat oda olyan keményen, mint a korábbi „TAZARA kínaiak”, akiket ő is csak hallomásból ismert. Csodálva emlékezett meg az alagutakról és hidakról, amelyeket a TAZARA kínai munkásai rövid idő alatt fejeztek be. *„A kínai dolgozók félelemben munkálkodtak, mintha a főnökeik kényszerítették volna őket munkára. Azért ha volt mód arra, hogy ne dolgozzanak, akár csak mi, ők is kihasználták.”*

A munkálatok idején természetesen kínai, tanzániai és zambiai munkások hunytak el. A 70 elhalálozott kínai szakemberek nyughelyéül két temető szolgál, van egy-egy kínai temető Tanzániában és Zambiában is. A fel-

jegyzések szerint 157 tanzániai munkás is meghalt az építkezés idején (Focac, 2006). Volt közülük mérnök, de sok építőmunkás is.

Tanzánia Mbeya körzetében, a helyi vasútállomás mellett van egy terület, amit „kínai síroknak” hívnak, tehát néhány kínai munkást temettek ott korábban el. Hivatalosan nem temető, de a TAZARA Mbeya-beli központjában pontosan meg tudják mutatni, hogy hol van a hely, és elmagyarázzák, hogy lehet oda eljutni. Az információt állítólag szóban adták tovább egymásnak a TAZARA dolgozói az elmúlt évtizedekben. A mai napig vannak Tanzániában építőmunkások, akik még részt vettek valamilyen minőségben a TAZARA 1965-76 közötti építésében.

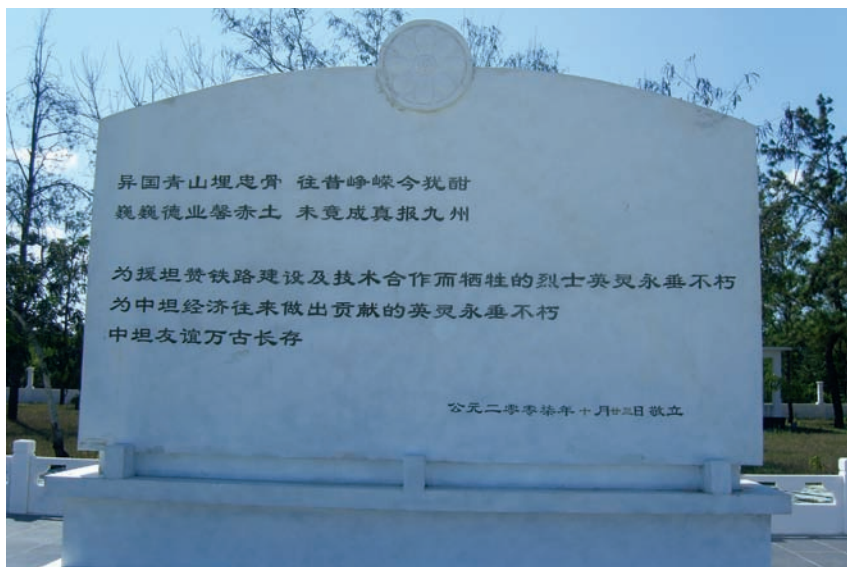
Dar es Salaamban 51, a zambiai Mpikában 18 sír található. A TAZARA-építkezéshez kapcsolódó hetvenedik haláleset a nyílt tengeren történt, amikor a kínai dolgozókat Tanzánia felé szállították, ezért itt tengeri temetést rendeztek. 2006 októberében a tanzániai és zambiai temetőkben 87 kínai állampolgár sírja található meg (Xinhua, 2006). A tanzániaiak és a kínaiak is saját hagyományaik szerint temették el halottaikat.

A tanzániai kínai temető 24 kilométerre fekszik Dar es Salaamtól, egy Gongo la Mbotó nevű helyen, a Julius Nyerere nemzetközi repülőtér közelében. A nyughelyet jelző út menti beton jelzőtáblát 2003 márciusában állíttatta a Kínai Építőmérnöki Társaság. A rendben

tartott temetőt alacsony, fehér kőkerítés veszi körül. Ezen kínai írásmóddal a következő felirat szerepel: „*Temető az elhunyt kínai szakemberek emlékére, akik Tanzániának segítettek*”. A még a TAZARA-építkezéseken dolgozó tanzániaiakkal készített interjúkból kiderül, hogy a helyiek úgy tudták, a kínaiak elhamvasztották halottaikat, másokat pedig különböző helyeken temettek el, ahogy az építkezés haladt tovább.

A temetőben 69 sírhely van, de nem mindegyik tartalmaz feltétlenül teljes holttesteket. Egy, a sírok felnyitásában részt vevő személy elmondása szerint, azok valójában fényes aranydobozokat tartalmaznak, amelyek az urna funkcióját töltik be. A megszóltatott ember (és társa) csak egy nyughelyet nyitott fel, hogy ellenőrizze „van-e egyáltalán miért fenntartani a 24 órás biztonsági őrzést”, és nem mertek tovább kutatni a sírban. Az ő értelmezése szerint a sírok „tulajdonképpen üresek”. A sírt fedő betonlap nagyon súlyos darab. Értesülései szerint néhányban van egy-egy csont, vagy maradvány, ami a kínai építőmunkások holttestéből származik. A holttesteket azért szállították el, hogy a TAZARA halott kínai dolgozói egy központi helyen nyugodjanak. A temetőt a tanzániai hadsereg őrzi. Az aszfaltozott út felől közelítve láthatóak a közelben álldogáló fegyveresek, táblák jelzik, hogy a látogató katonai területre érkezik. A környéket gazdag növényzet borítja, pár kisebb üzlet szegélyezi a gyönyörű palmafákat, amelyek fából és vaslemezekből épültek.

A fenntartással a tanzániai kínai követség egy helyi biztonsági céget, a Sunrise Security-t bízta meg. Éjjel két ór vigyáz a biztonságra, nappal egy dolgozó ta-

A kínaiak sírköve, rajta a felirat: „Azokért a kínai szakemberekért, akik segítettek Tanzániát.”

Balról jobbra: Julius Nyerere, Mao Ce-tung és Kenneth Kaunda, akik aláírták a Tanzánia-Zambia Railway (Tazara) létrehozását.

karítja és őrzi a sírkertet. Mind-egyik síremlék betonból készült, és kínai karaktereket véstek rájuk. Egy itt található kis emelvényen a látogatók imádkozhatnak, megpihenhetnek. Néme-lyik sírra virágokat vagy kendőket helyeztek, jelzésül annak, hogy vannak hozzátartozók és megemlékezők, akik – legalábbis néha – ide látogatnak.

A látogatók egyike Hu Csin-tao kínai elnök, aki 2009 februárban „nyilvánította tiszteletét a Tanzániában dolgozó és itt elhunyt kínai szakembereknek”. Ven Csia-pao kínai miniszterelnök 2006-ban tett látogatást a temetőben, az akkori tanzániai miniszterelnök Edward Lowassa társaságában koszorúzott és emlékezett meg az elhunyt kínai dolgozókról. Ven Csia-pao azt nyilatkozta: „a kínai, a tanzániai és a zambiai nép nem felejt

el e kínai mártírokat”, Lowassa miniszterelnök pedig azt kívánta, hogy „nyugodjanak békében e földben, otthonuktól távol fogadta be őket” (Focac, 2006). Li Csang-csun, a kínai közpon-ti bizottság tagja 2005-ben látogatta meg a temetőt.

Bár nem találtunk olyan forrást, amely részletesen feltárta volna mindegyik haláleset pontos okát, egyes esetek körülményei ismertek, mind kínai, mind tanzániai építőmunkások kapcsán. A legkorábbi ismert halott (a sírokon feltűntetett dátumok alapján) Zhang Minca. 1967-ben halt meg, ő volt az első kínai szakember, aki a TAZARA-építkezés kapcsán vesztette életét (Xinhua, 2006). Hidrogeológusként dolgozott Tanzánia déli részén, a Ruvuma folyó mentén. Tiszta, iható vizet keresett a vágó-

állatok és tartók számára, amikor vad darazsak csípték meg, ebbe később belehalt. Több száz helyi lakos volt jelen a temetésén. Li Jingpu, a TAZARA legmagasabb beosztásban dolgozó tisztviselője halálakor a felesége második gyermeküket várta. Az alagútépítők vezetőjeként dolgozott, és két építkezés közt halt meg közúti balesetben. Lejegyzett utolsó szavaival családjának üzent, elsősorban feleségét kérte, hogy legyen erős, hiszen a gyermekeknek szüksége van rá. 1973-ban halt meg Li Xinmin, aki szívrohamot kapott a Dar es Salaamba tartó kínai óceánjáró fedélzetén. Még a nemzetközi vizekre való kihajózás előtt eltemették a tengerbe, ügyelve arra, hogy még otthoni vizekben nyugodjék.

A 2008 októberi terepmunka során értesültünk egy kínai fér-

firól, aki a Mulimba-hídról levetve magát lett öngyilkos. Furcsa történések miatt vált elviselhetetlenné az élete, és ez egyike a TAZARA-építkezés kapcsán hallott elképesztő történeteknek. Az említett kínai férfi azért választotta a halált, mert kétségbe volt esve, hogy az egyik nap megépített szakasz „másnapra eltűnt, mintha hozzá se nyúltak volna”. A kínai szakemberek által egy este befejezett szakaszon másnapra azt vették észre, hogy az épített rész megszűnt, mintha soha nem is dolgoztak volna rajta. Egyszer a lefektetett síneket találták meg oldalt kifejtetve, máskor a korábban gyökerestül eltávolított fák kerültek vissza eredeti helyükre, mintha ki sem ásták volna őket.

Ezeket a történeteket a helyi lakosok széles körben ismerik, főként az idősek, akik már éltek a TAZARA-építkezés idején. Az említett kínai férfi annak ellenére lett öngyilkos a frusztráció miatt, hogy előléptetésre számított. A mára nyugdíjas korú tanzániai munkások szerint a holttestét elhamvasztották, de egyikük sem emlékszik, hogy pontosan hol és hogyan, bár egyesek szerint egy „bokorban gyűjtöttak tüzet”.

A hihetetlen történet emléke azonban élénken él az emberek emlékezetében. A kínai munkások arra kérték a tanzániai dolgozókat, hogy az eset másnapján ne jöjjenek dolgozni. Bár magyarázatot nem adtak, a helyiek kiderítették, hogy néhány idősebb kínai vörös könyvvel a kezében imádkozott és áldozatokot mutatott be az erdőben. A bemutatott áldozatokat pedig termoszokban hordták a helyszínre. Úgy tudni, hogy a „problematikus” szakaszt a kínaiak maguk építették meg éjszaka, a helyi munkások segítségével nélkül, akiknek egy időre

szabadságot adtak. Egyes szemtanúk elbeszélése szerint sok kínai szakember túnt el időlegesen a hegyekben. Talán titkos bányászati tevékenységet folytattak, de ezt semmilyen írásos dokumentum nem erősíti meg.

Sok kínai és tanzániai vesztette életét építési balesetben is. Igaz, ebben a kérdésben is eltérőek a beszámolók a tekintetben, hogy balesetről, vagy az isteneknek szándékosan tett emberáldozatokról van szó, annak érdekében, hogy az építkezések simán haladjanak. Egyes beszámolók szerint a sziklákat dinamittal robbantották fel az alagutak építésénél. Néhány fel nem robbant darab maradt az alagutakban és amikor a munkások visszatértek az építési területre, a későbbi robbanások sokakat megöltek. Az egyik dolgozó emlékszik arra, hogy nyolc kínai és tanzániai férfi holttestét ki húzták egy alagútból egy ilyen baleset után. Van olyan feltételezés, ami szerint a TAZARA-építkezés kínai szakemberei szándékosan küldtek három vagy négy kínai (és számos tanzániai) munkást egy olyan részre, ahol már volt telepítve dinamit. Ezt felrobbantották, és tambikóként (szuahéliül: áldozat az isteneknek) megölték őket, hogy megbékítsék az isteneket. Ennek ugyan semmilyen írásos nyoma nincs, csak elmondás alapján hallani róla.

A tanzániai és zambiai kínai szakemberek temetőjében évente rendeznek a kínai nagykövetségek megemlékezést, ahol méltatják az ott nyugvó dolgozók érdemeit. A rendszerint májusban tartott eseményeken az adott országokban dolgozó kínaiak is részt szoktak venni. A temető és a TAZARA-központ egyaránt fontos történeti jelképei a tanzániai kínai jelenlétnek. Az országba érkező kínai

állampolgárok gyakran látogatják mindkét helyet.

Arról értesültünk, hogy a megemlékezésként az egyes sírokon hagyott ételek és italok aszerint lettek kiválasztva, hogy az elhunytak mit kedveltek még életükben. Ami a helyben megkérdezetteket meglepi, hogy a sírokat meglátogató kínaiak nem sírnak a temetőben. Jelen sorok szerzője volt az első afrikai („fekete”) látogató a kínai szakemberek nyughelyén, aki érdeklődőként, kutatóként érkezett oda. Korábban ilyesmit csak a sajtót képviselő, a biztonságra vigyázó, vagy kínai barátait kísérő helyiek tettek.

Felhasznált irodalom:

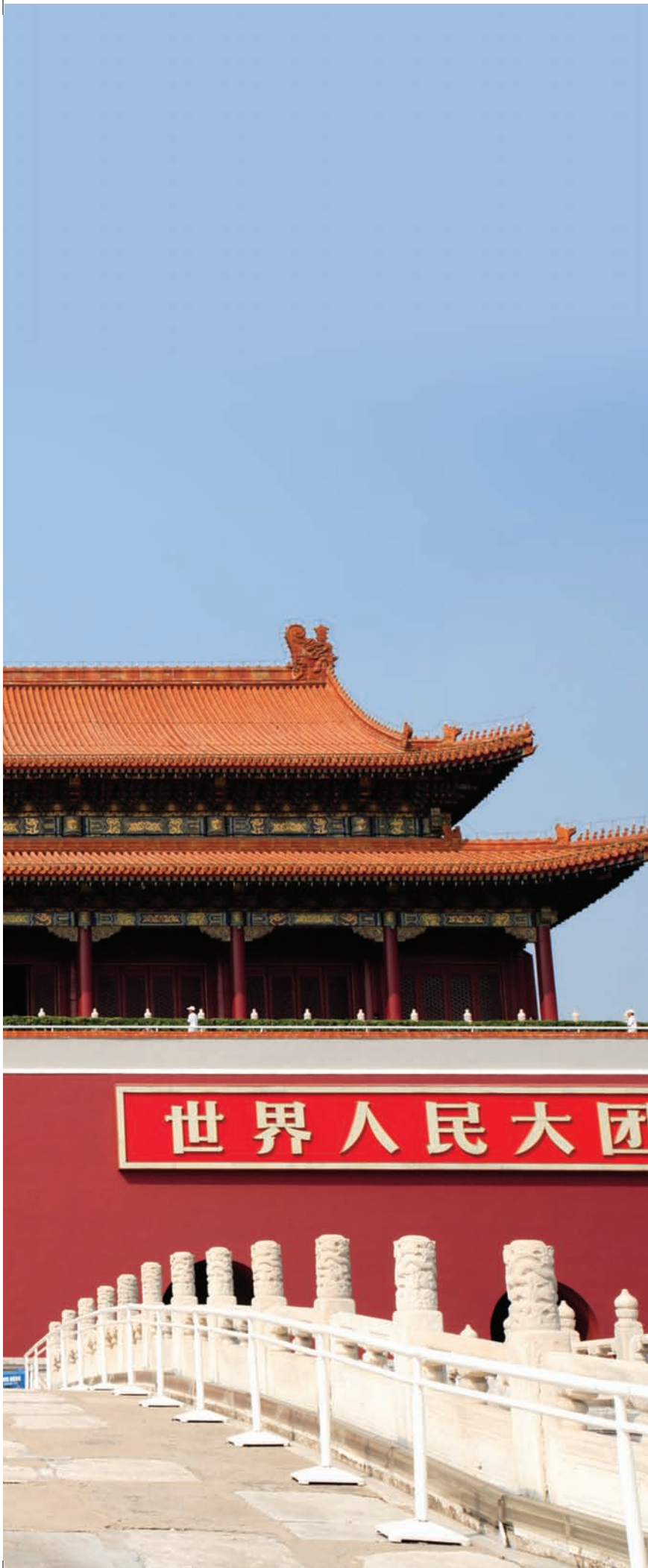
- Bailey, Martin 1975: *China and Tanzania*, African Affairs, Vol. 74, No. 294. pp 39-50. Oxford University Press.
- Focac, 2006: *Chinese, Tanzanian PMs visit cemetery of Chinese martyrs* <http://www.focac.org/eng/zxxx/r259977.htm>
- http://news.xinhuanet.com/english/2006-06/23/content_4740595_1.htm
- Iliffe, John 1979: *A Modern History of Tanganyika*, Cambridge University Press.
- Liang 1961: New China News Agency, *Dispatch No. 122451*, 27, December 1961.
- Monson, Jamie 2004: *Freedom Railway* The unexpected successes of a Cold War development project. <http://bostonreview.net/BR29.6/monson.html>
- R.Hall and Peyman 1977: *The Great Uhuru Railway: China's Showpiece in Africa*, Victor Gollanz Ltd., London.
- Xinhua, China Daily 2006: *Souls of Chinese constructors live with their works in Africa* http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-10/17/content_710449.htm (02/11/2009)
- Chinese Funeral Customs http://www.chinaculture.org/gb/en_chinaway/2004-03/03/content_46092.htm (02.11.2009)

Társadalmi háttérkép Kína afrikai terjeszkedéséhez

Írta: Rónaháti Cecília

zhōng guó

中国

KÍNA, a kínai gazdaság ma olyannyira frekvált helyzetbe került a bipoláris rendszer végével kialakult világpolitikai és világgazdasági egymásrautaltságban és útkeresésben, hogy minden megjelenésére rácsodálkozunk és hajlamosak vagyunk elkövetni két, a megértés lehetőségét csökkentő hibát:

Egyrészt Kínát csupán, mint a Kínai Népköztársaságot szemléljük, azaz eltérően gondolkodunk róla, mint ő önmagáról, ugyanis Kína egy ötezer évet számláló, minden korszakában centralizált, vagy legalábbis arra törekvő állam. Ha nem is vonja kétségbe, hogy jelenlegi államformája a történelem hátralévő részében ki fog tartani, mégis a világ erőinek struktúrájában épp – újra – megszerzett vezető helyét a múltjából fakadó természetes állapotnak látja. Története során szinte mindig vezető és nem vezetett szerepet töltött be. Az átmeneti gyengeséget, amelyben Európa megismerte rövid közjátéknak tekintti csupán, és végigtekintve évezredein ez nem is tűnik teljesen irreális felfogásnak. A változás inkább a globalizált világhelyzetben keresendő, azaz hatalmát immár nagyobb területen képes éreztetni.

A másik, ritkán figyelembe vett szempont ezzel összefügg, és a kínai birodalmiságban keresendő. Egy nagy múltú birodalom felfogása saját helyzetéről a rajta kívülállókéhoz képest elképzelhetetlen az arrogancia bizonyos formája nélkül (az elképzelés legalábbis minden történelmi ta-

pasztalatot nélkülözne), ennek egy eszköze a kívül-állókttól való erős elkülönülés, ami rasszista-jellegű gondolatmenetek kialakításához is vezethet, ezeket a kínai gondolkodásban is ki lehet mutatni.

Ezeknek megfelelően Kína Afrikához való viszonyát három megközelítési irányból fogjuk szemlélteni, három korszakon keresztül; az európai középkornak megfelelő időszak felfedezései, amelyek megismertették Kínával Afrikát, a Mao alatti idők rácsodálkozása a harmadik világra, amelynek Kína is részének érezte magát, végül korunk megújuló érdeklődése a kontinens, mint piac és nyersanyag-lelőhely iránt: három gondolati korszakot is jelenthet.

Kezdetben Kína afféle „birodalmi arroganciával” viseltetik az általa ismert világ egésze, azaz elsősorban, Kelet-, Közép-, és Délkelet-Ázsia iránt. Az öt körülvevő népeket elhelyezkedésük szerint, az égtájak alapján nevezi el és tartja számon, ezen kívül „barbárnak” tekintti őket, mint mindenkit, aki nem tartozik szorosan a kínai területhez, azaz aki nem ismerte el a központi

hatalom felsőbbiségét. Így aztán a Kínától, mint középső birodalomtól nyugatra lakókat man-oknak, északra élőket di-knek, keletre lévőket yi-knek, a délieket pedig rong-oknak nevezték egységesen. Azaz a megkülönböztetést az égtájakon belül a népcsoportok különböző állatnevekkel való leírása adta, ami egyrészt hangsúlyozta, hogy a civilizáció és kultúra a középső országhoz, az emberekhez kapcsolódik, az ezen kívül esők vadak, avagy barbárok, másrészt a későbbiekben ez a kulturális alapú „címkézés” megkönnyítette az utat a faji diszkrimináció elfogadásához¹.

A leírt szellemiségben élő társadalom jutott arra a magas technikai és gazdasági fokra, hogy meglátogassa Afrikát a XV. század elején, azaz megelőzve az európai gyarmatosítás első lépéseit. Bár Cseng Ho afrikai útja valóban heroikus kaland volt a maga előzmény nélküliségével és a hajók, a felszerelés epopezi méreteivel, mégsem tekinthetjük ezt a kínai-afrikai kapcsolatokat kezdetének, mivel ezeknek a mai kapcsolatokra semmilyen befolyásuk sem lett. Az

Afrikaába tett első felfedezőút Kína akkori belső politikai problémái, majd később, a bezárkózás időszaka miatt – kevés, szintén már a XX. században folytatott kutatástól eltekintve.

A XX. század elején a Kína déli területeire jellemzően kialakult városi szegénység nagymértékű emigráns hullámot indított Délkelet-Ázsia, Óceánia, Madagaszkár és Afrika keleti partvidéke irányába. Az emigrációt választó tömeg megjelenése nagyjából egybeesett az ázsiai nemzeti függetlenségi mozgalmak kezdetével, ezért a fogadó országok többsége kötelezte a bevándorló kínaiakat állampolgárságuk megváltoztatására és támogatta a vegyes házasságokat. Mivel azonban az afrikai függetlenségi mozgalmak némileg későbbi eredetűek, a fenti intézkedéseket itt nem vették át, így a bevándorlókból kialakult egy kicsiny, ám a helyi lakosságtól független, anyaországához ragaszkodó réteg, amelynek szerepét Kína későbbi, afrikai gazdasági térnyerésében kutatni lenne érdemes.

A Mao korszakban, Kínában fogadott afrikaiak helyzetét érdemes második lépésként végigtekinteni, hiszen ez fejezi ki a leginkább a kínai társadalom belső reakcióit az idegenekre, a másságra, az afrikai kontinens lakóira. A maoista korszak végére a kínai-szovjet kapcsolatok megromlásának egyik következményeképpen a megerősödött kínai nacionalista gondolat a három világ elméletet alapul véve és elfogadva, hogy a Kínai Népköztársaság a harmadik világhoz tartozik, az ebbe a körbe tartozó államok összetartását, vezetését tekintette a külpolitika fő céljának. Ez a hozzáállás a kínai gondolkodástól nem volt idegen, hiszen mindössze újrafogalmazását jelentette annak a régi birodalmi gondolatnak, amely Kína a Délkelet-ázsiai, óceániai, madagaszkári, afrikai terjeszkedési, megismerési törekvéseiben a XV. század óta megnyilvánul, elsősorban a Délkelet-Ázsiával kialakított kereskedelmi és kulturális csere-övezet működtetésében².

Hamashita Takeshi és Kawakatsu Heita munkájára³ hivatkozva Giovanni Arrighi⁴ leírja Kelet-Ázsia Kína központú hűbér-ajándék alapú kereskedelmi rendszerét. Az elmélet szerint már ezer évvel ezelőtt a Kínához közeli tengereken folytatott kereskedelmi tevékenységet egy Kína központú hűbér-ajándék rendszer fogta össze, amely magában foglalta Japánt, Ryukyut, a Délkelet-ázsiai országok egy részét⁵, és Koreát. A rendszerhez tartozó államok és kereskedelmi központok rendszeres ajándékküldő missziókat szerveztek a Középső Birodalomba, ahonnan cserébe legitimációt, vagy legalábbis uralkodói címadományozó küldöttségeket és leiratokat kaptak.

Az elmélet szerint a kialakult rendszer egybeesett és összefonódott a szerteágazó kereskedelmi hálózatokkal. Az érvelés talán leggyengébb pontja az lehet, amit Arrighi is csak idéz: „hogy a hűbéri ajándékozás és a kereskedelem között olyan szoros kapcsolat állt fenn, hogy joggal tekinthetjük az ajándékcsere kereskedelmi műveletnek”. Ezt azal támasztják alá, hogy kijelentik, a császári rendszer nem csupán „üzletfélként” működött közre, de „gyakran a fizetés módja is kínai volt: papírpénz vagy ezüst” formájában. Ebben az értelemben a cserejavak árai előre rögzítettek voltak, amely konstellációban az árakat a pekingi piac árai szabták meg. Habár a szerzők alátámasztják ezt az álláspontot, az érvelés gyengesége az elnevezéshez kötődik, ez ugyanis nem hűbéri rendszer a szó eredeti értelmében, de úgy tűnik, a nehézség háttérben alapvetően terminológiai probléma áll.

Európa megjelenését a térségben, ebben a kontextusban a már meglévő kereskedelmi rendszerbe való belépésként aposztrofálják, amely gazdaságpo-

litikai előnyhöz jutatta a sinocentrikus világ aktorait azáltal, hogy alternatívát kínált a kereskedelemben, a kereskedelmi központokban. Ezt az aspektust a nyugati történetírás mintha teljesen figyelmen kívül hagyta volna. Amennyiben létezett, márpedig valamilyen rendszer bizonyosan létezett az első európaiak érkezése előtt, az nem szűnhetett meg egyetlen csapásra, csak folyamatként mehetett végbe az átalakulása, ahogyan a gyarmatbirodalmak kialakulása is csak folyamatként írható le.

Hasonló problémát vet fel a szerzőknek az a nemzetudat kialakulásáról alkotott felfogása is, amely a kelet- és Délkelet-ázsiai nemzetudat kialakulását jóval a gyarmatbirodalmak, vagy a dekolonizáció koránál korábbra teszi és a sinocentrikus világ alapján határozza meg. Ebben a felfogásban a nemzetudatot az országok Kínához, a Középső Birodalomhoz viszonyított helyzete befolyásolta. Amennyiben ezt elfogadjuk, valóban felmerül a lehetősége, hogy hasonló viszonyítást tettek a terület más érintett országai is, ezáltal különböztetve meg magukat szomszédaiktól, ami a nemzetudat kialakulásának alapvető lépése.

Ennek a külpolitikai iránynak a keretein belül vállalta fel a Kínai Népköztársaság 1961-től az afrikai országok támogatását, többek között afrikai cserediákok fogadásával a nankingi egyetemen. Tizenöt év elteltével a társadalomban a nacionalizmus egységkövacsoló erejére terjesztett propaganda és az idegenekkel kapcsolatos hagyományos ellenérz-

sek a vendégdiákok zaklatásához, majd nyílt összecsapásokhoz⁶ vezettek, amelyek később átterjedtek a Sanghajban⁷ és Tiencsinben⁸ hallgatókra is. Egy 1992-ben, az értelmiségiek körében végzett közvélemény kutatás⁹ eredményei szerint ennek oka nem egyértelműen a xenofóbia, hanem sokkal inkább „kulturális elitista rasszizmus” volt.

A Mao halálával erősödő nacionalizmus ideológiává vált, amelynek iskolázott keretet a Szun Jat-szen és elődei, Liang Csi-csao és Kang Ju-vej körülbelül szociál-darwinista alapú, a nemzetépítés és összetartás elősegítésére létrehozott művei adtak. Végül észre kell vennünk, hogy a jelenlegi helyzetet éppúgy jellemzik a fentiek, mint a globalizált világban elfoglalt helyzetből fakadó változás: Kína afrikai terjeszkedése, munkája, nyersanyag- és piaciigényét, valamint túlfeszített gazdaságának és politikai én-képének terjeszkedési igényét európai piacszerzésénél egyszerűbb módon tudja kielégíteni.

A megközelítés másik módjaként a dinasztiákon, korszakokon és politikai berendezkedéseken átívelő, már többször említett sajátosságával, a hagyományosan birodalmi gondolkodásmóddal érdemes foglalkozni.

Kína, mint a Középső Birodalom, azaz a világ közepe már az európai gyarmatosítás korszaka előtt ki tudta építeni a regionális együttműködést Délkelet-Ázsiában, létrehozva egy kereskedelmi együttműködést, amely a kulturális cserétől, a politikai egymásra hatásig adott lehetőséget folyamatokra a régióban. A mandzsu birodalom idején, északabbra, a Kína körül élő népekkel alapvetően háromféle alárendeltségi viszonyt különböztetve meg: a közvetlenül a császári udvar befolyása alá tartozó kínai területeket, a protektorátus alatt álló belső-ázsiai területeket, és a vazallus államokét, melyeknek szabályos időközönként előre megállapított ajándékkal kellett gazdagítani a császári kincstárt. Ezek közül a harmadik típus az, amelyet a Délkelet-Ázsiával kialakított kereskedelmi, anakronisztikusan fogalmazva, a „regionális együttműködés” résztvevőit osztják.

A kínai birodalmiság politikai belső kényszer is lehetett, hiszen önképe épült a „világ közepe”-látásmódra, amely külső megerősítést is kapott azáltal, hogy méreteit¹⁰, technikáját, és erejét fel- és elismerték távoli „szomszédai” is. Erre példa, hogyha egy ország „keleti birodalomként” definiálja magát, amint Japán tette. Mihez képest keleti?¹¹ Ez a kínai birodalom központi szerepének elismerése.

A birodalom expanziójának első lépése ez az önmagáról való gondolkodásmód volt. A világ közepéként lehetősége nyílt az export, illetve a kulturális csere alapján történő kommunikációra. Mivel elismerték erejüket, valamint a kapott kulturálisnak is

tekinthető javakat, úgy, mint a porcelángyártás mi-kéntje, az írás haszna, amely önmagában befolyásolni képes az államszervezést, a selyem, a papír értékét, használhatóságát, ajándékküldöttségeiket Kína szívesen fogadta, sőt a harmadik típusú alárendelti besorolásukból fakadó természetes lépésnek látta. A kereskedelmi hálózat, amely a társadalmak az uralkodóinál alacsonyabb szintjein is kiépült nem csupán Kína végcéllal működött¹², kiépítve a régiót, amelyben folyamatos, bár változó erősségű volt az együttműködés. A kínai kereskedelmi telepek ennek megkönnyítésére jöttek létre és adtak a régió-nak máig is fennálló emlékeket, nagyvárosokat, kereskedelmi, politikai központokat¹³. A kialakult együttműködés, kereskedelmi, politikai, kulturális csere Kínát valóban széles hatalmi és érdekszférájú birodalomá tette és dinasztiákon/korszakokon keresztül fenntartotta.

Az európai gyarmatosítás váratlan megjelenése bár képes volt összekuszálni a fenti szálakat, de a birodalmi gondolkodást kiirtani nem lehetett képes. A harmadik világ elméletben nagy fantáziát látó Kínai Népköztársaság nem is találhatott volna más értelmezési lehetőséget helyzetére, világban elfoglalt helyére vonatkozólag, mint vezetni az említett harmadik világot, annak országait. A hagyományosan jó (olykor hagyományosan rossz, de mindenképpen hagyományos) Délkelet-ázsiai kapcsolatainak történelmi emlékeit nem csak az ezekkel az államokkal új alapokra helyezett kapcsolataiban tudta kamatoztatni, hanem a harmadik világ vezetésének megszerzésében is, amelyhez az általa „megszokott” módon látott.

A kínai quasi „gyarmatosításnak” kétféle iránya volt. Az egyik a cári Oroszországgal versengve elfoglalt területek elsajátítása, a másik az inkább a központi területektől délre eső területek „megszerzésére” irányult, a módszere pedig több lépcsőből állt. A kiindulópont nyilvánvalóan nagyrészt politikai, természetesen tekintetbe véve a birodalom gazdasági igényeit. A következő szint a kulturális csere, majd a gazdasági összekapcsolódás, a kereskedelem, végül visszatér a politikai motiváció és a megszerzett előnyökkel kialakított „új” politika.

Ha így próbáljuk értelmezni, akkor a birodalmiság, mint kiindulópont a korai Délkelet-ázsiai kapcsolatok felé nyitást, mint déli terjeszkedést tette lehetővé, a XX. században a harmadik világ országai közötti vezető szerep felvállalását eredményezte. A túlnyomóan egyoldalú kulturális csere a kínai felfogás, kultúra, technika és adminisztratív rendszer exportja a buddhizmus déli irányú terjedésében illetve a hivatalnokversenyek gyakorlatában és Délkelet-ázsiai elterjedésében is nyomon kö-

vethetők, a XX. század második felében, az Afrikával való kapcsolatokban az afrikai vendégdiákok fogadásában, az afrikai kínai telepek támogatásában látszik. Az ajándék-kereskedelmi rendszer amellyel a Délkelet-ázsiai kapcsolatokat szokták¹⁴ fémjelezni és amelyben a hűbér-ajándéknak nevezett pontosan kiszámított értékű küldemények visszacsatolása a kínai címadományozás és legitimáció-adás volt az afrikai kapcsolatrendszerben, a nemzetközi porondon, a Kínát támogató afrikai országoknak nyújtott segélyek, támogatás, beruházások lettek. A Délkelet-ázsiai kereskedelmi telepekhez hasonló „overseas Chinese” gazdasági közösségek léptek fel Afrikában, a régi Délkelet-ázsiai kereskedelmi övezet piacaihoz hasonlóan pedig a földgömb északi féltekénél könnyebben megszerezhető afrikai piac(ok) kerültek. Mindennek politikai kiváló oka és eredménye a minél nagyobb kínai, kínai népköztársasági, birodalmi, hatalmi és kulturális érdekszféra volt.

Összefoglalva tehát azt mondhatjuk, hogy Kína továbbra is és mindig is birodalom, aki azonban megtanulta az együttműködés és a nemzetközi kapcsolatok jelenleg aktuális, latin betűs ÁBC-jét

Készült a szerzőnek a Geopolitikai Tanács 2008. október 22-ei ülésén tartott korreferátuma alapján.

Jegyzetek:

- 1 Jordán Gyula: *A rasszizmus kérdéséhez a XX. századi Kínában.* In: Valóság 2001/9 90-103.p. gondolatmenetét alapul véve
- 2 Giovanni Arrighi Kelet-Ázsia felemelkedése és az államközi rendszer elsovadása. In: *Eszmélet* 30. szám, Budapest, 1996 nyár
- 3 Takeshi, 1994 és *The Intra-Regional System in East Asia. 19-20th Centuries*, Cornell, Ithaka, 1995. és Kawakatsu Heita: *International Competitiveness in Cotton Goods in the Late 19th century. Britain vs India and East Asia.* In: W. Fisher-R.M.McInnis-J.Schneider: *The Emergence of a World Economy, 1500-1914, 619-643* Weisbaden, Franz Steiner Verlag
- 4 Giovanni Arrighi im. 1996.
- 5 Vietnámot és Laoszt
- 6 1978 és 1979
- 7 1981-82
- 8 1986
- 9 In J.Gy. im 2001.
- 10 Ebben az időszakban (XVII/XVIII. századig) Kína területe a magterületre korlátozódott, a jelenlegi kínai területnek mintegy egyharmadát tette ki. /Terjék József: *Csoma jubileum, 2009-04-22 előadása és az ehhez kiadott segédlet – Spring. Hun. Atlasz kivonat – alapján/*
- 11 Szerdahelyi István előadása 2008. szeptember, ELTE
- 12 pl. Japán, Vietnám Ld. Arrighi '96
- 13 Thaiföld mai fővárosa valószínűleg egy, a folyó kanyarulatában egykor létrehozott kínai kereskedelmi lerakat köré épült.
- 14 Giovanni Arrighi im. 1996.

Afrika: Kína éléskamrája?

Kereskedelem és politika összefüggései
Kína–Afrika kapcsolatában

Írta: Uzsák András

Ha a 19. században Nagy-Britanniát tekintették „a világ műhelyének”, a maga óriási kereskedelmi többletével és fejlett iparával, akkor Kínát is megilleti a cím, mint a hidegháború utáni világ elsőszámú termék-előállítóját. A nagy múltú Kína számára a 19. és a 20. század jó része a teljes hanyatlás, elszegényedés és bezárkózás időszaka volt. Hosszú útkeresés, erőltetett iparosítás, földosztás és „reformok” után az 1970-es évek végére találta meg azt a speciális – a piacgazdaságot a kínai szocializmussal társító – megoldást, mellyel napjainkra a leggyorsabban fejlődő országgá vált (évi 10% körüli GDP növekedés). A kibontakozó folyamatok igen nagy reményekkel kecsegtetnek, mivel a 2030-as évekre Kína gazdasági és pénzügyi teljesítménye meghaladhatja az Egyesült Államokét (Tálas 2008). A fenntarthatóság céljából, az országban kiemelt figyelmet kap a kutatásfejlesztés¹, és a modernizáció. A kitűzött célok eléréséhez Kínának jól képzett, tapasztalt munkaerőre van szüksége, illetve megfelelő minőségű és mennyiségű nyersanyagra. Leginkább a második tényezőnek köszönhető, hogy Kína és Afrika kapcsolatai intenzívebb fejlődésnek indultak a hidegháború utáni időszakban.

A két térség első kapcsolódása a Ming-dinasztia felfedező útjainak és kiváltképp a kor nagy hajósának Zheng He-nak köszönhető. A kapitány 1405 és 1433 között lebonyolított hét felfedező útja során már 1418-ban eljutott a szuahéli partvidékre (Tarrósy 2008). Az ezt követő időszakban – Kína „bezárkózása” miatt – azonban megszakadtak a kapcsolatok és csak a 20. század második felében kezdtek azok újra kiépülni, hangsúlyozva egyúttal, hogy

a hidegháborút megelőző időszakban csak formális és leginkább a politika területére koncentrálódtak.

Az 1990-es években már több magas szintű találkozóra került sor, melyek közül kiemelkedő jelentőségű volt Jiang Zemin elnök körútja hat afrikai

működési Fórum (Forum on China–Africa Cooperation, FOCAC) biztosította, melynek legfőbb célja a két térség közötti gazdasági és társadalmi kapcsolatok erősítése. A fórum csúcstalálkozóit háromévente tartják, rotálva Kínában és Afrikában. A csúcspontok igen eredményesek,

Kína-Afrika Együttműködési Fórum - Pekingi Csúcs 2006
 Forrás: english.focacsummit.org/images

államban.² A körút alatt kikristályosodtak, és megfogalmazásra kerültek azok az alapelvek, melyek máig meghatározzák a két régió kapcsolatait (Csomán 2009:1). A tervezett irányvonal alapja a gazdasági érdekek elsődlegessége a politikai érdekek felett, emellett kiemelt szerepet kapott a be nem avatkozás és a békés egymás mellett élés elképzelése is. Az elvek helyes megválasztását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a Kína és Afrika közötti kereskedelem a 2000. évi 10,6 milliárd USD-ról 2007-re 73,3 milliárd USD-ra nőtt, ezen belül a szubszaharai Afrikával ugyanebben az időszakban nem egészen 7 milliárd USD-ról 59 milliárd USD-ra (Besada, Yang, Whalley 2008).

Az informális elveken túl, a kapcsolatok további mélyülését a 2000 októberében életre hívott Kína–Afrika Együtt-

és minden fél számára kölcsönösen előnyösek. Említésre méltó, hogy a 2006 novemberi pekingi találkozó alkalmából Kína 31 afrikai ország adósságállományát csökkentette vagy ütemezte át. Ígéretéhez híven 98 főről 358 főre emelte a a fekete földrészen szolgáló békefenntartói számát. (Csomán 2009) A legutóbbi 2009-es egyiptomi találkozón, Peking 10 milliárd USD-os hitelt, egészségügyi eszközöket, iskolaépítési programokat és afrikai fiataloknak továbbtanulási lehetőséget³ ajánlott fel.

Az Együttműködési Fórum keretein belül megmutatkozó kínai nagyvonalúságnak azonban ára van, melyet az afrikai államok, nyersanyag kincseikkel és energiahordozóikkal fizetnek meg. Kína eljutott a gazdasági fejlődés azon pontjára, melynél fontosság válik a szűkülő ha-

zai készletek kiváltására szolgáló import előteremtése, az óriási nyersanyagéhség csillapítása. Manapság számtalan ásványkincs az elsőszámú fogyasztója és felvásárlója Kína. Egyetlen ország sem fogyaszt több gyapotot, rizet, horganyt, ónt vagy platínát. Alumíniumból és ólomból Kína a második, nikkelből a harmadik legnagyobb felhasználó. (Hirn 2006:130)

A kínai nyersanyagimport Afrikából az utóbbi 15 évben másfélszer gyorsabban nőtt, mint az ország teljes behozatala, mely a rugalmas, feltételektől mentes kínai mentalitásnak köszönhető. A Pekinggel kiépült kapcsolatok mégsem nevezhetők hátrányosnak Afrikára nézve, hiszen az olajra és a többi nyers-

anyagra van másutt is kereslet, Kína így nem képes egyedülállóan diktálni az árakat. Az Egyesült Államok és az Európai Unió a szabad árszabás ellenére mégis bizonyos fokú versenyhátrányban van, mivel a kereskedelmet olyan feltételekhez köti, mint a demokrácia erősítése, a korrupció elleni harc fokozása, a humanitárius és emberi jogok érvényre juttatása, valamint a szabad piacgazdaság megteremtése.

A Nyugat, kérdés iránti érzékenységét mutatja a 2008 tavaszán készült Európai Parlament jelentése. (Gomes 2008) Az összefoglaló szerint egyelőre bár az Európai Unió Afrika legjelentősebb segélyadományozója és kereskedelmi partnere, Kína 2010-re átveheti szerepét, különösen utóbbi vonatkozásában. Kína kőolaj behozatalának 30%-a a Guineai-öbölből származik, és a jelentés szerint a pekingi kormányzat 5 milliárd USD-os Kína–Afrika fejlesztési alapot kíván létre-

hozni, hogy a fekete kontinensen befektetésre ösztönözze a hazai vállalatokat. Kína importjának jelenleg mintegy 3,6%-a származik Afrikából, mely földrész a kínai export 2,8%-ának nyújt piacokat. A két fél közötti áruforgalom, a jelentés becslése szerint, az 1995-ös évi 4 milliárd USD-ról 2006-ra 55 milliárdra növekedett, és a kínai kor-

Kínai-afrikai barátság a múltban Forrás: www.iisg.nl/landsberger/images

mány tervei alapján 2010-re elérni a 100 milliárd USD-t. A jelentés egyrészt dicséri Kínát, hogy nem alkalmaz „lekezelő bánásmódot” az afrikai országokkal szemben, ugyanakkor elítéli az elnyomó kormányokkal való együttműködést, és a felkelőknek értékesített nagy mennyiségű fegyvert és lőszer.

A Nyugat kifogásai ellenére Kína tovább folytatja a jól bevált kereskedelem-politikáját. A két-fajta felfogás közötti különbséget talán Zhou Wenzhong, korábbi külügyminiszter fogalmazta meg a legtalálékosabban (Besada, Yang, Whalley 2008:15): „Az üzlet az üzlet. Mi (kínaiak) megpróbáljuk a politikát elválasztani az üzlettől... Ti (a Nyugat) megpróbáltok olyan országok nyakába sózni piacgazdaságot és többpártrendszert, melyek még nem készek rá. Mi is az embargók ellen vagyunk, ha Ti meg is próbáljátok ellenünk felhasználni.”

Afrika azonban nem alkot

egy olyan mértékben homogén tömböt mint Kína, ezért érdemes megvizsgálni a kereskedelmi partnerek és a „vásárlói kosár” összetételét. A afrikai export Kínába, az összes többi térséget felülmúlva, hússzorosára növekedett 1999 és 2007 között. (Csomán 2009:5) Ebben nyilvánvaló hangsúlyos szerepet játszott Peking hatalmas kereslete a kőolaj, földgáz és a főbb ásványkincsek piacán. A kínai állami vállalatok nem csak felvásárlói, hanem kitermelői is az adott ásványkincseknek, felhasználva az olcsó kínai munkaerőt és szakértelmet. Összességében az egyes afrikai országok Kínába irányuló exportjának összetétele igen

egyoldalú: mely alapján elmondható hogy a Nigériából, Angolából, Szudánból és Kongóból érkező kínai import 90–100%-ban nyers kőolaj. Tanzániából 54%-ban csak gyapot kerül behozatalra, míg a Dél-afrikai Köztársaságból és Ghánából 50%-ban nemesfémek, Kamerunból és Gabonból pedig 50%-ban faanyag. (Besada, Yang, Whalley 2008:20)

Kína tudatosan megvásárol, illetve bevásárolja magát különböző afrikai cégekbe. Nigéria, mint Afrika legnagyobb és a világ 11. legjelentősebb olajexportőre napi 2,5 millió hordó kőolajat állít elő. 2005-ben a PetroChina cég egy 800 millió USD-os üzletet kötött a Nigerian National Petroleum Corporation-nel⁴, amely alapján 30 000 hordó kőolajat vesznek át naponta, öt éven keresztül. 2006 januárjában az állami China National Offshore Oil Corporation (CNOOC) 2,27 milliárd USD értékben vá-

sárolt 45%-os tulajdonrészt egy nigériai kőolaj és földgázmezőt feltáró cégben, továbbá garanciát vállalt, hogy még egyszer ugyanennyi összegben fejlesztéseket fog végrehajtani a kitermelés folyamatában.

A kőolaj mellett más ásványkincsek is kiemelt szerepet kapnak a pekingsi kereskedelem- és gazdaságpolitikában, így például a réz. Kína a világ legnagyobb réz felhasználója, ezért a legjelentősebb ismert készletekkel (2 milliárd tonna) rendelkező, Zambia is új kereskedelmi partnerre talált. 2005-ben a China Non-Ferrous Metals Corporation in Africa (NFCA) 160 millió USD értékben vásárolta meg a Chambishi rézbánya részvényeinek 85%-át. Emellett Kína a fő felvásárlója a zambiai arany és drágakő kitermelésének, és az egyre számottevőbb és uránbányászatainak. (Besada, Yang, Whalley 2008:22) A sort még folytatni lehetne a szudáni kőolaj-bányászattal és vezetéképítéssel, vagy az angolai infrastruktúrafejlesztési jogokhoz⁵ kötött kitermeléssel. Emellett méltó továbbá a zimbabwei arany- és platinabányák kitermelési joga, illetve az ország fő export cikkének, a dohányynak a felvásárlása.

Kína szerepe ugyanakkor nemcsak a nyersanyagok felvásárlására korlátozódik Afrikában. A kínai export volumene év 26%-kal növekedett a 2000–2007 közötti időszakban. (Csomán 2009:6) Míg 2004-ben a kínai export-import arány 13,82–15,64 milliárd USD volt, addig 2007-ben már 37,03–36,28 milliárdra emelkedett. A jelentős volumenbővülés mellett érdemes figyelni egy váltásra, ugyanis Kína nettó exportórrá vált Afrikában. Ez nem pusztán az országban keletkező többletbevételek miatt érdekes változás, hanem abból a szempontból is, hogy a pekini

gi kormányzat mindeközben jelentős infrastruktúrafejlesztést hajtott végre az érintett országokban. 1990-ben Kína közvetlen külföldi tőkeberuházásának (FDI) értéke 49,2 millió USD volt, amelyből 3,4 millió jutott a Maghreb-térség országainak és 45,9 millió a szubszaharai térség számára. 2005-re az FDI volumene elérte az 1595,3 millió USD-t, és az eloszlása is kiegyensúlyozottabbá vált (1/3–2/3 arányban).⁶ Kína exportjának fő célországai sokat változtak az ezredfordulótól kezdődően⁷, melynek okai között a különböző államok eltérő fejlődési dinamikáját, a 2000-es évek konjunktúra időszakát és a közel-keleti konfliktusok okozta kőolaj-éhséget említhetjük. Az exportált áruk leginkább késztermékek, elektronikai cikkek, textil-termékek és egyéb magasabb hozzáadott értéket igénylő áruk.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy Kína és Afrika gazdasági kapcsolatai gyümölcsözőnek bizonyultak az elmúlt időszakban. Kína csillapíthatta egyre fokozódó nyersanyagéhségét, Afrika pedig hozzájutott olyan infrastrukturális fejlesztésekhez, melyekkel a nyugati államok és azok cégei nem kívántak foglalkozni. A siker titka talán abban rejlik, hogy Kína is fejlődő ország. Fejlődése viszont évezredes hagyományokon alapszik, dinamikájában és hatékonyságában felülmúlja az összes afrikai országot. Talán példaként is szolgálhat az országok számára egy államilag koordinált piacgazdaság elmozdulása felé, amely a nyugat számára igen kellemetlen fejlemény lenne.

Jegyzetek:

- 1 2004-ben a GDP 1,23%-a, 2010-ben a GDP 2,00%, míg 2020-ra a GDP 2,50%-át fordítják K+F-re. (Wilsdon-Keeley 2008:7.)

- 2 Kenya, Egyiptom, Etiópia, Mali, Namíbia és Zimbabwe
- 3 A pekingsi Human Resources Development Fund keretében 1500 szakembert képeznek kínai egyetemeken évente. (Csomán [2009])
- 4 Nigerian National Petroleum Corporation: 1971-ben alapított állami olajtársaság, mely tulajdonrészes az összes cégben, és felügyeleti jogkörrel rendelkezik a kőolaj és földgázki-termelés és értékesítés területén.
- 5 Kínai vállalatok, kínai munkavállalókkal kezdtek el a teljes út és vasúthálózat kiépítését, iskolák, kórházak, közhivatalok kialakítását és nagyteljesítményű üvegszál kábelek fektetését.
- 6 Forrás: 2006 World Investment Report, UNCTAD
- 7 Míg 2000-ben az öt fő export partner: a Dél-afrikai Köztársaság, Nigéria, Benin, Marokkó és Elefántcsontpart voltak, addig 2007-ben Egyiptom, Szudán és Zambia is az elsők közé kerültek.

Felhasznált irodalom:

- Besada, Hany – Wang, Yang – Whalley, John [2008]: „China's Growing Economic Activity in Africa. Working Paper 14024. National Bureau of Economic Research, <http://www.nber.org/papers/w14024.pdf>.
- Csomán Gábor [2009]: Kína és Afrika kapcsolatainak alakulása 1990-től napjainkig. In: Sinológiai Szemle 2009/1.
- Gomes, Ana Maria R.M. [2008]: Az Európai Parlament 2008. április 23-i állásfoglalása Kína politikájáról és annak Afrikára gyakorolt hatásairól (2007/2255(INI)). *Európai Parlamenti Jelentés*, <http://www.europarl.europa.eu/RegWeb/application/registre/searchResultDetailed.faces>
- Hirn, Wolfgang [2006]: Kína, a nagy falat. Miként változtatja meg életünket Kína felemelkedése. HVG kiadó, Budapest
- Tálas Péter [2008]: Kína, a 21. század „hiperhatalma”. In: *Külpolitikai tanulmányok 4.*, Magyar Külügyi Intézet, Budapest.
- Tarrósy István [2008]: Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölcsönös hasznok és lehetőségek a 21. században. In: *Külügyi Szemle 2008/4.* Magyar Külügyi Intézet.
- Wilsdon, James – Keely, James: China: The next science superpower?, Demos, 2008. http://www.demos.co.uk/files/China_Final.pdf

A stylized graphic on the left side of the page. It features a large orange shape representing the continent of Australia, with a black silhouette of the African continent overlaid on its western side. The shapes are simple and bold, with a thick black outline.

Ausztrál-afrikai kapcsolatok

Írta: Keserű Dávid

AZ AUSZTRÁL Nemzetközösségnek nincsen olyan régi közös múltja az afrikai kontinenssel – hiszen egy évszázada még az „Ismeretlen déli földrész” is a brit gyarmatbirodalomhoz tartozott –, mint Franciaországnak, vagy Nagy-Britanniának, de az utóbbi években egyre szorosabb kapcsolatokat igyekeznek kiépíteni Afrika egészével. Egyértelművé vált, hogy Ausztrália is be akar kapcsolódni a felértékelődőben lévő fekete kontinensért folyó versenyfutásba, amit korunk számos kutatója egy újfajta, 21. századi gyarmatosításként aposztrofál, s melyhez a klasszikus gyarmattartó országok (pl.: Franciaország, Nagy-Britannia) mellett először az Amerikai Egyesült Államok, majd mára – a fejlődő országok csoportját lehagyni igyekvő, de a fejlett Nyugatot még el nem érő – India és Kína is csatlakozott.

A kezdetek, Dél-afrikai Köztársaság

A két kontinens közti az első komolyabb érintkezésre csak a második világháborút követően került sor, történetesen 1947-ben, amikor Ausztrália és a Dél-afrikai Köztársaság felvették a diplomácia kapcsolatát, mely után egyre szorosabb politikai és gazdasági köteléket ápolta a két ország. Azonban ezt a fokozatos fejlődési pályát törte ketté a Dél-Afrikában kiépült apartheid rendszer, ugyanis az 1970-es évektől kezdve a mindenkori ausztrál kormányok a faji megkülönböztetés kéréllhetetlen ellenfelének bizonyultak. Többek között támogatták az apartheid-ellenes ENSZ határozatokat, embargót rendeltek el a Dél-afrikai Köztársaságba irányuló kereskedelemre, beleértve az olajt és a fegyvert is, sőt még a közös sporttevékenységeket is bojkottálták. 1972-ben a Gough Whitlam-féle kormány alatt új, határozottabb álláspontra helyezkedett az ausztrál külpolitika, melynek egyik legfontosabb lépéseként tiltakoztak mind a csapat, mind pedig az egyéni sportok faji alapon történő besorolásához, és bojkottot kezdeményeztek. 1977-ben az akkori külügyminiszter, Andrew Peacock véleménye szerint „lehetetlen volt a politikát különválasztani a sporttól, mivel a dél-afrikai kormány politikai dogmát kényszerített a sportemberekre és a sportegyesületekre.”

A két ország közti kapcsolat csak az apartheid rendszer szétesése után normalizálódott. 1997-ben létrehoztak egy miniszterközi bizottságot, melyen mindig az aktuális kereskedelmi miniszterek vezetik az ülést. A testület elsődleges feladata, hogy az ausztrál-dél-afrikai kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokat ápolja, illetve erősítse. Az apartheid rezsimet követő kapcsolatépítés kézzel fogható jeleként az Ausztrál Nemzetközösség 1994-től kezdve a Külügyi- és Kereskedelmi Minisztérium alá tartozó Ausztrál Ügynökség a Nemzetközi Fejlődésért (AusAID) elnevezésű szervezet keretén belül folyamatos anyagi segítséget és támogatást nyújt a Dél-afrikai Köztársaságnak. Napjainkra Ausztrália 21. legnagyobb kereskedelmi-, és a 16. legjelentősebb export partnere Dél-Afrika. Ezt jól példázza, hogy 2007-ben közel 3,88 milliárd ausztrál dollár értékben kereskedett egymással a két állam. Míg az ausztrálok leginkább gyógyszereket, hűskészítményeket és mérnöki felszerelést adnak el a szub-szaharai régió, sőt talán az egész kontinens gazdasági motorjának, addig a dél-afrikaiak főként öntött vasat, gépjármű-alkatrészeket és felsőkategóriás személyautókat szállítanak Ausztráliába. Ezáltal nem meglepő, hogy az apartheid rendszer szétesése óta évente átlagosan 17%-kal nőtt (és folyamatosan növekszik) az ausztrál export Dél-Afrikába.

Az ausztrál külügyminiszter 2009-es etiópiai látogatása Fotó: AusAID

Új éra?

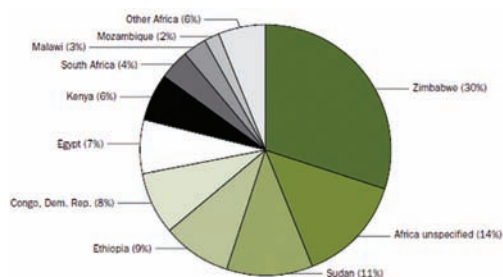
Az utóbbi években, konkrétan a jelenlegi ausztrál kormányfő, Kevin Rudd 2007 novemberében történt megválasztása óta még intenzívebbé vált a két ország kapcsolata. Az ausztrál kabinet szerint a jelenlegi együttműködésen felül sokkal többet lehetne elérni, hiszen a két ország múltjában rengeteg közös vonás fedezhető fel. Többek között a rögbi és krikett hagyománya, de említhetnénk az egykori brit gyarmatbirodalomhoz való tartozást, a multikulturalizmust, a saját régiójukban betöltött meghatározó szerepet, illetve a rengeteg táj- és klímabeli hasonlóságot. A partnerségi viszony további mélyítése érdekében az ausztrál kormány elismerte, országuk nem mindig szentelt annyi figyelmet afrikai földrésznek, amennyit az megérdemelt volna, egyúttal belátta, hogy a fekete kontinens egyre nagyobb szerepet tölt be a világ színpadán. Az új Afrika-politika egyik legfontosabb jeleként 2009 januárjában Ausztrália példa nélküli módon megfigyelőként jelen volt az Afrikai Unió addis abeai ülésén, ilyen volumenű afrikai csúcstalálkozóan ausztrál külügyminiszter korábban soha nem vett részt. Őt több magas rangú ausztrál politikus is követte, először 2009 februárjában a védelmi miniszter látogatott az etióp fővárosba, ahol az afrikai béke és biztonság megteremtésének lehetőségéről, illetve egy jövőbeni ausztrál-afrikai unió közti védelmi együttműködésről tárgyalt. Márciusban pedig az ausztrál

főkormányzó indult afrikai körútra, mintegy 10 ország érintésével, előtte közel 30 évig nem volt olyan ausztrál államfő, aki Afrikában járt volna. Ausztrália szándéka komolyságának nyomatékosításaként felvette a kapcsolatot több afrikai országgal, többek között Burkina Fasóval, Libériával és Nigerrel, illetve az ausztrál kormány meghívta a tanzániai külügyminisztert, akit az elkövetkező hat hónap során négy másik afrikai külügyminiszter követett. A megtett lépések világosak, Ausztrália egyértelműen szorosabbra kívánja fűzni kapcsolatát a Dél-afrikai Köztársasággal, sőt ezen keresztül az afrikai kontinens egészével, két-, akár többoldalú megállapodások formájában.

Az eddigi eredmények

Habár Ausztrália a jelenleginél jóval nagyobb mértékben szeretné élnékíteni viszonyát a kontinenssel, mégis kijelenthetjük, hogy az országnak egyre több látható eredménye van Afrika tekintetében, hiszen a földrészen számos békefenntartó műveletben vesz részt az ország, sőt az ENSZ keretén belül a 12. helyen áll a békefenntartásokra nyújtott támogatásban. Alakulatai vannak jelen Darfúrban, és az egyik legnagyobb finanszírozója a Csádban, Libériában, illetve a Kongói Demokratikus Köztársaságban tevékenykedő ENSZ misszióknak. Az Afrika-szerte létező ausztrál beruházásokról sem szabad elfeledkeznünk, melyeket a kormány tervei alapján 2009-től kezdve megújult erővel folytatnak. Jelenleg közel 20 milliárd amerikai dollárnyi befektetés működik – főként a nyersanyag szektorban – Afrikában és ebben mintegy 300 bányászattal, olaj-, és gázkitermeléssel foglalkozó ausztrál cég érintett (pl.: platina Dél-Afrikában, urán Namíbiában, réz Zambiában, arany Ghánában és Kongóban). Az ausztrál bányavállalatok magas szintű tudása és tapasztalata sokat segít az afrikai országok iparának fejlődésében, illetve kölcsönös előnyökkel jár mindkét fél számára.

Az AusAID keretében nyújtott támogatások százalékos eloszlása (2008-2009), Forrás: www.usaid.gov.au

Ausztrália és a Maghreb térség

A fekete afrikai viszonyrendszer kiépítésével párhuzamosan folyik a Maghreb térséggel történő kapcsolatok kialakítása. 2007 májusában az ausztrál kormány egy átfogó, öt lényeges elemből álló jelentést vehetett a kezébe, melyet egy külügyi-, védelmi-, és kereskedelmi szakemberekből álló bizottság dolgozott ki. A testület feladata az észak-afrikai államokban (Algéria, Egyiptom, Líbia, Marokkó, Tunézia) rejlő kereskedelmi lehetőségek és beruházások bővítésének vizsgálata volt. A tanulmány szerint az ausztrál kormánynak olyan megállapodásokat kellene kötnie, melyek csökkentenék az Észak-Afrikába irányuló ausztrál exportcikkre – különösen az agrártermékekre – kiszabott vámtarifákat. Továbbá a kabinetnek kezdeményeznie kell az észak-afrikai kereskedelmi partnerekkel a kormányközi megbeszélések folytatását, ezáltal egyszerűbben összehangolhatják a vámokat, és a szükségleteket. A jelentés a vízumfolyamatok megszüntetését is szorgalmazza a Maghreb országokkal. A javaslat szerint az Austrade-nek (Ausztrál Kereskedelmi Bizottság) új szervezeti és képviselői megállapodásokat kell kialakítania az észak-afrikai államokra vonatkozólag, illetve égető fontosságúnak tartja egy főkonzulátus felállítását Algírban és egy olyan kereskedelmi megbízott kiküldését a térségbe, aki a már kialakított kapcsolatokat ápolná, sőt mi több új, kölcsönös gazdasági lehetőségeket tárna fel.

Az ausztrál kormány fontolóra vette a jelentésben felsoroltakat, és fokozatosan igyekszik az Észak-Afrika politikáját ennek tekintetében kialakítani. Természetesen ezen javaslatok megfelelő végrehajtása nem megy az egyik napról a másikra, de a kabinet pozitív hozzáállása – akárcsak Dél-Afrika tekintetében – egyértelműen jelzi az együttműködési szándékot és az ausztrál (kül)politika Afrikára történő határozottabb odafigyelését.

Internetes források:

- <http://www.afrol.com/articles/35181>
- http://www.naa.gov.au/images/cahsmann%20rg%20neale%20lecture_tcm2-19916.pdf
- <http://www.stuff.co.nz/business/33410>
- http://www.trademinister.gov.au/speeches/2010/100202_indaba.html
- www.aph.gov.au/house/committee/jfadn/northafrica/govtresponse.pdf
- <http://www.southafrica.embassy.gov.au/pre/pret/files/South%20Africa%20and%20Australia,%20A%20New%20Dynamic%20-%20Speech%20at%20SAlIA.pdf>

**GYEREKKATONA
TRENDEK TEGNAP,
MA ÉS HOLNAP**

SCHUMICKY LILLA

„Reggel volt. Az udvaron ültünk és reggeliztünk, mikor az LRA megtámadta a falunkat. Mindenkit kirángattak a házból, a nőket és a férfiakat külön-külön sorba állították. Mi beten voltunk a családban; kisöcsém, aki csak nyolc hónapos volt, három idősebb bátyám, Anya, Apa és én. A férfiakat és fiúkat a szemünk láttára verték balálra furkósbottal és pangával. Soba, soba nem fogom elfelejteni! Arra kényszerítettek, hogy végignézzük, hogyan ölik meg férfi családtagjainkat

Becsuktam a szememet, de a fületem nem tudtam. Soha nem fogom elfelejteni a halálsikolyokat!

Mindössze tizenhárom éves voltam amikor ez történt, de ahhoz eléggé érett, hogy felfogjam: az én életem itt véget ért. A lázadók a falu összes férfitagját kivégezték. Minden nőt és gyermeket, így édesanyámat és engem is elhurcoltak. A kisöcsém Anyu hátára volt kötve. Anyát és engem különválasztottak.

Elhurcoltak egy kies területre, ahol minden fiatal lányt otthagytak egy hétig élelem és víz nélkül. Ébezünk.

A faluból sok barátnőm éhen halt... De a legszörnyűbb az volt, hogy nem volt mit innunk. A pusztában néha negyvenöt fok is van! Az első nap után kicserepedett a szám és elfogyott a nyálam. Nem volt más ötletem, odaszaladtam a barátnőmböz, amikor éppen vizelt, és arcomat, számat a vizelet alá tartottam, hogy legalább benedvesítem ajkaimat. Barátnőim is így tettek, amikor én vizeltem. Haldokoltam. De sajnos nem haltam meg.

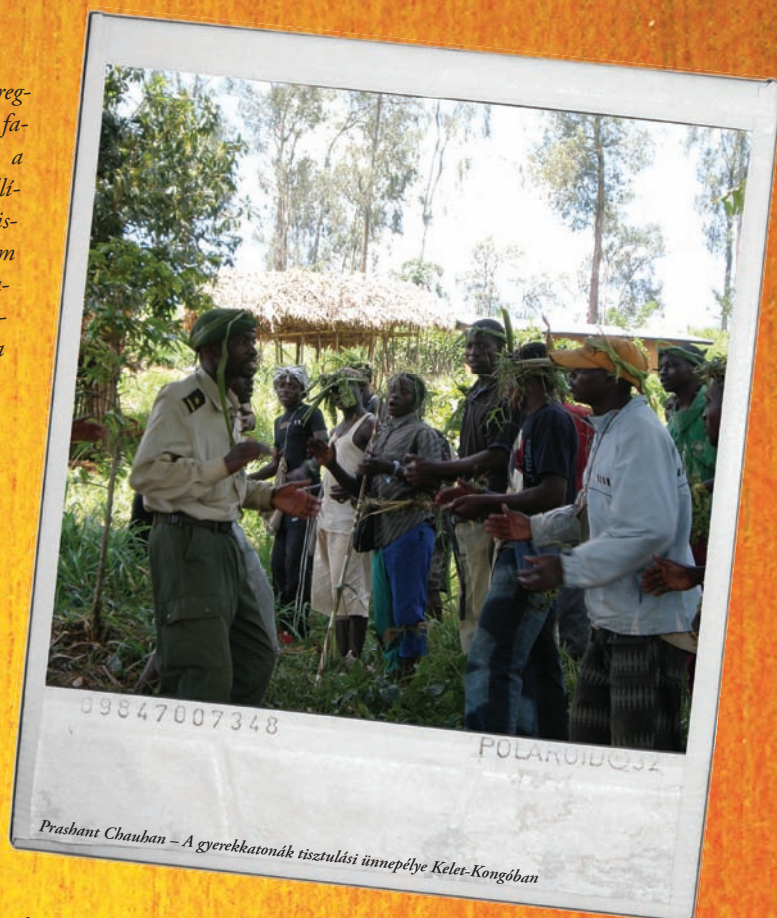
Egy hét után jöttek értünk. Különböző dolgokat adtak, amiket a fejünkön kellett cipelni. Nekem két zsák babot és főzőedényeket kellett vinni. Hibetetlenül legyengített az éhség. Csak tizenhárom éves voltam!

Uganda irányába kezdünk el gyalogolni. A legrosszabb az volt, hogy sobasem pihengettünk. Ha valaki leült, azt rögtön kettévágták a pangával. A pihenés egyenlő volt a halállal. Ez volt a mottójuk: „Pihenni akarsz? Hát akkor pihenhetsz örökre!” Azt hiszem, megörültem a gyalogút alatt. Nem gondoltam semmire, csak a vörös utat láttam a szemem előtt, és gyalogoltam előre.

Általában a lázadók ruháit kellett mosnom órákon át, és főznom is kellett a katonákra. Teljes szívemből gyűlöltem őket!

Kezdünk felfogni, hogy örökre árvákká váltunk.

Többször is akartak férjet adni mellém, de én viszszautasítottam. Válaszképpen minden alkalommal összeverték. Többször addig vertek, amíg el nem vesztettem az eszméletemet. Egyszer, amikor bottal ütöt-

Prashant Chauhan – A gyerekkatonák tisztulási ünnepélye Kelet-Kongóban

tek, azt hittem, meg fogok bénulni és sohasem leszek képes újra járni. Száz ütést mértek mindkét térdkalácsomra.

A másik szörnyűség az volt, hogy néha a kormány repülőgépei bombákat szórtak ránk, a lázadókra. Egyszer én is komolyan megsérültem, egy repesz belefűrődött a hátamba. Megint azt hittem, hogy meg fogok halni. A repesz a mai napig a hátamban van.

Az egészben az volt a legszörnyűbb, amikor meg kellett ölnöm két lányt. Tizenégy éves voltam és embert öltem. A lányok megpróbáltak megszökni, de elkapták őket, nekem is részt kellett vennem a halálra verésükben...

Amikor Lira felé vettük az irányt, kormánycsapatokba botlottunk. Meglőttek a lábamon, súlyosan megsérültem, nem tudtam mozogni, csak a földön hevertem, mint egy törött szárnyú madár. A kormánykatonák felém jöttek és rám fogták gépfegyverüket. Azt kívántam, hogy lőjenek le, és tűnjek el örökre ebből a földi pokolból. Vártam a fájdalmat. De egy parancsnok megölte az életemet. Nem engedte, hogy lelőjenek. Elmondta a katonáinak, hogy én nem vagyok lázadó, csak egy elrabolt gyermek.

Hat hónap után nővérek jöttek értem, és magukkal vittek a zárdába. Ennek most már három éve. Azóta itt vagyok. Összebarátkoztam néhány hasonló sorsú lánnyal.”

Több százezer ehhez hasonló történetet hallgathatna az ember azoktól a gyerekektől, akik részeseivé váltak, vagy részesei egy-egy háborúnak.

Gyerekkatonának hívjuk azokat a fiúkat és lányokat, akik tizennyolc év alattiak és részt vesznek bármilyen szinten reguláris vagy irreguláris katonai szervezetek tevékenységében. Lehetnek szakácsok, hordárok, hírszerzők, kísérők. A definíció azokra a lányokra is kiterjed, akiket szexuális cselekedetekre kényszerítenek. A gyerekkatona meghatározás alatt tehát nem csak azokat a gyerekeket értjük, akik fegyvert viselnek.²

E tanulmány áttekintést kíván nyújtani a gyerekkatonaság intézményéről, továbbá megvizsgálja, hogy mely országokban volt jelentős, illetve számottevő a mai napig.

Prashant Chauhan – A Mai Mai félékatonai lázadó csoport gyerekkatona tagjai Észak-Kivuban

Gyerekkatona trendek a régmúltban

Gyermekkatona a történelem folyamán mindig is létezett. A legkorábbi említések az antikvitás korából származnak a mediterrán vidékekről, ahol a fiatalok hordárként, vagy segítőként szolgáltak a felnőtt katonák mellett. A Biblia említi Dávid szolgálatait Saul királynak. A gyerekkatonák művészi ábrázolása megjelenik a hettita és egyiptomi falfestmények is, valamint a görög mitológiában, filozófiában és irodalomban, például Herkules történetében.

Az antikvitásból származó hagyománynak tekintjük azokat az eseteket is, amikor a fegyveres katona odavitte magával családját, ahol szolgálatot kellett teljesítenie. A családja tulajdonképpen a csomagja részévé vált. Ez sok mai háborúban is így van, például Kelet-Kongóban szolgáló kormánycsapatok (FARDC)³ családjaikat hivatalosan is magukkal vihetik.

A rómaiak is használtak fiatalokat, annak ellenére, hogy ez az általános morális értékrend ellen volt.

A középkorban a gyerekeket akár tizenkét éves koruktól is bevonhatták a hadviselésbe. Ennek egyik legkésebb példája az 1212-ben indított Gyermek Kereszties Háborúja, amely azonban önkéntes alapon történt. Források megemlítik, hogy egyetlen gyermek sem keveredett harcba, mert mielőtt ezt megehetnék volna, eladták őket rabszolgáknak.

Napóleon hadseregében is több száz gyermek

szolgált, főleg hordárként, zenészként és hírszerzőként.⁴

A két világháború alatt rengeteg gyerek hazudott az életkorát illetően, csakhogy csatlakozhasson a harcoló csapatokhoz, őket általában a hazaszereget motiválta. Mégis a gyerekkatonaság igazi „virágkorát” a második világháború után, a hidegháborús évek alatt élte, amikor több konfliktus, például az indokínai vagy a szudáni is kialakult. Ugyanakkor a hetvenes évek végén több konvenciót is aláírtak, amely limitálta vagy megtiltotta a gyermekkatona-ság intézményét. Ilyen nemzetközi egyezmény volt az Egyesült Nemzetek Szervezete által elfogadott 38-as cikkely a Gyermek Jogairól, amely kimondta: „az államoknak minden eszközzel garantálniuk kell, hogy 15 éves kor alatti gyermek ne csatlakozhasson egyetlen hadsereghez sem”.⁵ Később, 2002-ben jogerőre lépett az az opcionális protokoll, amely a 15 éves korhatárt immáron 18 évre emelte.⁶

A nemzetközi törvények tiltása ellenére a gyermekkatona-ság intézménye továbbra is létezik, sőt a Föld bizonyos területein egyre több gyereket soroznak be a lázadó vagy éppen az állami hadseregekbe. A legfrissebb ENSZ jelentés szerint több ötszázezerre tehető a gyerekkatonák száma a világon, ebből háromszáznegyven ezren jelenleg is harcolnak.⁷ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének egyik tagozata szerint a gyerekkatonák közel fele Afrikában található,⁸ ami szám-szerűsítve több mint százezer gyermeket jelent.

Gyerekkatona trendek a közelmúltban

Megdöbbenő adatokról számol be 2008-ban a gyerekkatonaságról szóló globális jelentés: ma nyolcvanhat országban létezik gyerekkatonaság⁹ különböző formákban: kormánycsapatok alkalmazzák őket, lázadó csapatokhoz csatlakoznak kémként stb. Ez a szám igen magas és a nemzetközi törekvések ellenére sem sokat csökkent az előző 2004-es jelentéshez képest,¹⁰ pedig azóta a háborús bűnökkel foglalkozó nemzetközi bíróságon¹¹ többeket ítélték el Ugandából, a Kongói Demokratikus Köztársaságból, Sierra Leonéból, Kelet-Timorból és legutóbb Libériából a gyermekek katonaként alkalmazásának bűne miatt. A jelentés azt is megerősíti, hogy 2004 és 2008 között huszonegy konfliktus sújtotta országban alkalmaztak gyerekkatonákat.

Nyolc ország kormánya, Csádban, a Kongói Köztársaságban, Mianmarban, Szomáliában, Szudánban, Ugandában, Jemenben és az Egyesült Királyságban hivatalosan sorozott tizennyolc évnél fiatalabb gyermekeket, akik között lányok is voltak.¹² A csádi kormány több száz gyermeket kényszerített 2006-ban, hogy segítsenek megvédeni N'Djamenát, a csádi fővárost a lázadó csapatoktól. Izraeli katonák palesztin gyermekeket használtak élő pajzsként, a bűnösöket később hadbíróság elé állították. Mianmarban több ezer gyermeket kényszerített a kormány arra, hogy csatlakozzon a sereghez, ahol nem csak a harci tevékenységekben vettek részt, hanem kémekként is használták őket. Szomáliában a szövetségi kormány hivatalosan verbuvált és alkalmazott gyermekeket Mogadishu védelmében 2006-2007 folyamán. Dél-Szudánban és az észak-nyugati darfúri összecsapásokban is alkalmaztak gyerekeket. Ugandában a lázadó seregből megszökött, elrabolt gyermekeket a kormánycsapatok előszeretettel kényszerítették, hogy immáron a kormány oldalán harcoljanak az Úr Ellenálló Hadserege¹³ ellen. Jemenben több ezer, akár tizenöt évesnél is fiatalabb gyermek kezébe adtak fegyvert és küldték a frontra harcolni a lázadók ellen 2007-ben. A legmegdöbbentőbb, hogy 2005 és 2006 folyamán az Egyesült Királyság több tizennyolc éven aluli fiatalt küldött Irakba harcolni.¹⁴

A fenti példák csak egy-egy hivatalos, az érintett kormányok által is megerősített jelentést támasztanak alá. Ugyanakkor ismeretes rengeteg, más katonai és fél-katonai csoportok, amelyeket a kormányok „nem hivatalosan” támogatnak és amelyben a gyerekkatonák száma igen magas. E tekintetben a leginkább hivatkozott országok Csád, Kolumbia, Elefántcsontpart, a Kongói Demokratikus Köztársaság, India, Irán, Líbia, Mianmar, Peru, Fülöp-szigetek, Sri Lanka, Szudán, Uganda és Zimbabwe.

A szudáni kormány által felszerelt és pénzelt Dzszandszawíd sereg vagy a csádi kormány által támogatott egységek, a Sri Lanka-i kormány által alakított Karuna csoport, amely a tamil tigrisek¹⁵ ellen harcolt.

Nagyon gyakran a konfliktus vagy háború sújtotta területeken a civilek által szervezett védelmi csoportokban is megjelennek gyermekek, akár kulcsszereplőkként is,¹⁶ például falvak önvédelmi csoportjaiban, a csádi a faluvédelmi csapatokban (c), Indiában, az önvédelmi egyesületekben, Peruban, faluvédelmi egységekben a Fülöp-szigeteken és Ugandában.

A másik jelentős terület, ahol gyakran kényszerítenek gyerekeket katonai szolgálatokra, a kormányok elleni lázadó csoportok. Több lázadó seregben a lány gyermekek száma közel azonos a fiúkével. Őket legtöbb esetben szexrabszolgaként, katonafeleségekként, hordárként vagy szakácsként alkalmazzák. Elfordul, hogy gyerekeket vesznek rá arra, hogy öngyilkos merényleteket kövessenek el például Irakban, Palesztina területén, Afganisztánban és Pakisztánban.¹⁷ A gyerekek sokszor aktív részesei az erőszakos politikai tüntetéseknek, főleg Haitiben, Nigériában és Kenyában. Csak a 2007-es kenyai választásokat követő erőszakhullámban, több mint háromszáz kiskorú vett részt.¹⁸

Ugyanakkor pozitív jelnek tekinthető, hogy több fekete-afrikai konfliktus is lezárult 2004 és 2007 között és ezzel például Angolában, Libériában, Sierra Leonében is megszűnt a gyerekek katonaként való tömeges alkalmazása. Békeszerződések is születtek más országokban, mint például Elefántcsontparton, Burundiban, Nepálban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Dél-Szudánban, amelyek szintén a gyerekkatonaság létszámának csökkenéséhez vezettek, legalább is papíron.

Nem ritka jelenség, hogy bizonyos országok, a gyereket többször is besorozzák, majd elengedik, ezután pedig ismét besorozzák. Példa erre Sri Lanka és a Kongói Demokratikus Köztársaság, Sri Lankán az LTTE vagy az Ugandából Kongóba székhelyét áttevő Úr Ellenálló Hadserege, illetve a rengeteg gyermek bevonásával alakult Mai Mai lázadó csoport. Kevésbé közismert a Thaiföldön működő Nemzeti Lázadó Front,¹⁹ amely több ezer gyermeket alkalmaz soraiban, illetve az indiai Kashmir és Jammu területén működő aktív milicista csoportok. E csoportok illegitimitásából következik, hogy semmilyen nemzetközi törvényt nem ismernek el és nem tartanak tiszteletben.

Gyerekkatona trendek ma

Az alertnet.org²⁰, a reliefweb.int²¹, a crisisgroup.org²² és a globalsecurity.org²³, a négy legnagyobb nemzetközi konfliktusokkal és humanitárius szituációkkal foglalkozó weboldal, ma több mint hetven vészhelyzettel fenyegető konfliktusövezetet említ. Ebből tizenhétben jelenleg is folyik háború. Ahhoz, hogy egy államot, mint háborús országot tartsanak számon, évente legalább ezer erőszakos halált kell nyilvántartani az Uppsalai Conflict Data²⁴ Programban. A globális jelentés szerint mind a tizenhét ország konfliktusában vesznek részt gyerekkatonák.²⁵

A tizenhétből kilenc konfliktus (az arab-izraeli konfliktus, Burma, Szomália, Szudán, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Afganisztán, Irak, Pakisztán, Kolumbia) jelentős háború, magas számú gyermekkatona-sággal. A nagyobb háborúk mellett kisebb konfliktusokban (a Fülöp-szigeteken, az Irakban található Kurdisztán területén, Indiában, Nigériában, a Közép-afrikai Köztársaságban, Sri Lankán és Csádban) is harcolnak gyerekek katonaként. Minden országban gazdasági, kulturális vagy egyéb okokból, alkalmaznak gyerekeket, mint katonákat. Közös minden gyermek esetében, hogy kevesebbet esznek, jobban megfélemlíthetőek, jóval vakmerőbbek, könnyebben megréveszthetőek, mint egy felnőtt.

I. Az arab-izraeli konfliktus

Izrael, Egyiptom, Jordánia, Libanon, palesztin területek és Szíria vesznek részt aktívan a konfliktusban. A konfliktus háttere igen bonyolult, a krízis gyökere 1920 körüli időre datálható. 1950 és 2006 között közel kilencven ezren²⁶ veszítették életüket, közülük több tízezer gyermek. Ezen a területen mindkét oldalon nagy szerepet játszanak a gyerekkatonák. Itt nem feltétlenül az AK47-essel felfegyverzett gyerekekre kell csak gondolni, hanem a kődobálókra, a gyújtogatókra, a különböző utcai balhékat generálókra is.

Izraelben gyermekeket is használnak a hadseregben, főként hírszerzőként, illetve biztonsági őrként. Már tizenöt éves korukban tudják használni az automata fegyvereket.²⁷ Az önkéntes alapon verbuválódott biztonsági egységek pár hónapos tréning után a Civil Őrséghez csatlakoznak, amelynek fő feladata a zsidó telepek védelme. Mindezt önkéntesen tehetik meg, bár a társadalom nyomása igen nagy a fiatalokra.²⁸ Ezen felül nyári táborokat szerveznek, amelyekben tizenhat éves kortól lehet részt

venni. Itt megtanítják a fiatalokat, hogy hogyan kell katonai ellenőrző pontokat elkerülni, szögesdrótkerítést elvágni, és fegyvert használni.²⁹ A gyerekek gyakran önkéntes akciókat szerveznek palesztin lakosok ellen, kirabolják házaikat, terrorizálják gyerektársaikat.³⁰ Legújabban a Gázai-övezetben zajló izraeli offenzíva után láttak napvilágot olyan jelentések, amelyek szerint az izraeli katonák palesztin gyerekeket használtak élő pajzsként.³¹

Egyiptom esetében nincsen adatok, hogy tizennyolc évnél fiatalabbakat soroznáknak be. Jordániában szintén van bizonyíték arra, hogy gyerekkatonákat használnak az állami hadseregben, bár pontos számadatok nem ismeretesek. Libanonban és a palesztin területeken ez az állami seregben már nem ilyen egyértelmű, de különböző fegyveres politikai és félkatonai csoportokban igen. Libanonban legfőképp 1975 és 1990 között a polgárháború idején volt jelentős a gyerekkatonák részvétele.³² Ugyanakkor más források megerősítették, hogy Palesztina területén, illetve Libanonban a Hezbollah³³ jelentős számú gyerekeket képez ki, mind katonai szolgálatra, mind pedig terrorista akciók végrehajtására.³⁴ Palesztin területen rengeteg gyermek vett részt az első intifádában,³⁵ köztük általános iskolás korúak is. Több terrorcselekményt gyerekek hajtottak végre a közelmúltban is. A palesztin területeken a kődobálók és házi készítésű bombákat felrobbantó gyerekek száma igen magas. Ezek a gyerekek kifejezetten az izraeli hadsereg, illetve a zsidó telepek lakosságának provokálására tűzték ki feladatukat. A palesztin társadalom általában támogatja ezeknek a gyerekeknek a tevékenységeit és szabadsághősként tekint rájuk. A fiatalok arcukat gyakran a jellegzetes palesztin fehér-fekete kockás sállal bujgólálják körbe, ami számukra az önálló Palesztin Állam egyik szimbólumává vált.

II. Burma (Mianmar)

Az egyik legjelentősebb ember jogi szervezet szerint a burmai kormány alkalmazza a legtöbb gyereket az állami hadseregben, valamint más katonai szervezetekben.³⁶ Számukat hetvenezerre becsülik.³⁷ Sokukat erővel hoznak ki a thaiföldi és burmai menekülttáborokból.³⁸ A hivatalos hadseregben korukat mindig tizennyolc évesre változtatják, így az nemzetközi szervezetek nem tudnak tisztá képet nyerni a helyzetről. A nemzetközi szervezetek tevékenysége nagyban korlátozott, ezért nehéz pontos adatokat szerezni a burmai gyerekkatonaságról.

III. Uganda és a Kongói Demokratikus Köztársaság

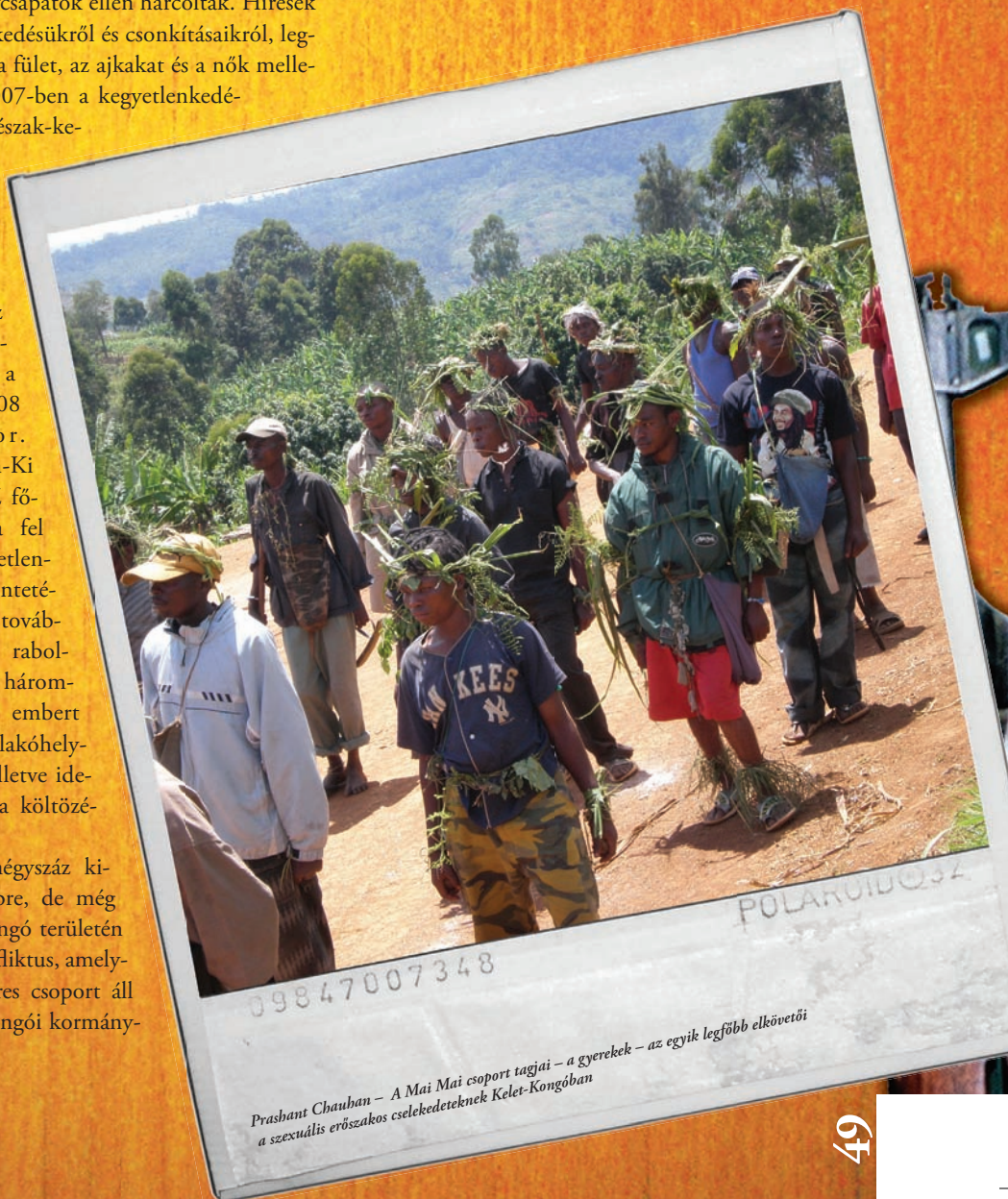
Ugandában több mint húsz éven át tevékenykedett az Úr Ellenálló Hadserege,³⁹ 1986-tól 2007-ig és bizonyos csoportjai még ma is aktívak. Az ugandai konfliktus azért különleges, mert a kormányellenes csoport nagy részét 13 és 18 év közötti gyerekkatonák alkották, lányok és fiúk vegyesen, negyven-hatvan százalékos arányban.⁴⁰ Ennek oka, hogy vezetőjük Joseph Kony, egy tiszta acsoli államot kívánt létrehozni, ahol a gyerekek csak rá hallgatnak és őt fogadják el vezetőjüknek. Alapvető verbuválási módszerük volt egy-egy falu lerohanása, ott a férfiak megölése, asszonyok megcsónkítása és a gyermekek elrablása. Kezdetben csak hordárként, szakácsként vagy segítőként alkalmazták őket, majd pár hét múlva rövid katonai kiképzésen vettek részt, ahol megtanultak a fegyverrel bánni és egy hónap elteltével már az ugandai, vagy dél-szudáni kormánycsapatok ellen harcoltak. Híresek voltak kegyetlenkedésükről és csónkításaikról, leginkább az orrot, a fület, az ajkakat és a nők mellét vágták le.⁴¹ 2007-ben a kegyetlenkedések fő színhelye észak-kelet Kongóba tevődött át. Híressé vált a Karácsonyi Tömeggyilkosság, ahol több száz imádkozó emberre gyújtották rá a templomot⁴² 2008 karácsonykor. Legutoljára Ban-Ki Moon, az ENSZ főtitkára szólította fel a sereget a kegyetlenkedések beszüntetésére. 2009-ben további ezer gyereket raboltak el és közel háromszázhatvanezer embert kényszerítettek lakóhelyük elhagyására, illetve ideiglenes táborokba költöztetésére.⁴³

Ugyanekkor négyszáz kilométerrel délebbre, de még mindig Kelet-Kongó területén zajlik a Kivu-konfliktus, amelyben több fegyveres csoport áll egymással és a kongói kormány-

nyal szemben. Minden csoportban találhatóak tizenhét éven aluliak. A legjelentősebb közülük a Mai Mai csoport, amely szinte kizárólag gyerekekből áll. Az ENSZ egyik részlegének beszámolója szerint közel négyezer gyermeket rehabilitáltak az erre speciálisan kialakított centrumokban.⁴⁴ A legfőbb problémát a drogfogyasztás, főként a marihuána és az ennek hatása alatt elkövetett szexuális erőszakos cselekmények jelentik. Segélyszervezetek jelentései szerint minden ötödik nő szexuális erőszak áldozatává vált a régióban,⁴⁵ amelynek elkövetői között sok gyerek is található.

IV. Szudán

Szudánt a világ harmadik, politikailag leginstabilabb országának deklarálták,⁴⁶ többek között az alapvető emberi jogokat sértő intézkedései és a darfúri konfliktus miatt.⁴⁷

Prashant Chauhan – A Mai Mai csoport tagjai – a gyerekek – az egyik legfőbb elkövetői a szexuális erőszakos cselekedeteknek Kelet-Kongóban

Szudánban három különböző konfliktust és annak hatásait kell megkülönböztetnünk:

1. az 1983 és 2005 között dúló második szudáni polgárháború, amelyben Dél-Szudán önállóságáért küzdött az északiakkal szemben
2. a darfúri konfliktus
3. az Úr Ellenálló Hadseregének tevékenkedései Dél-Szudánban.

A több mint húsz éves észak-dél elleni háború eredménye kétféle halott és több tízezer gyerek, akiket mindkét résztvevő fél a soraikba kényszerített. Híressé váltak Szudán elveszett fiai,⁴⁸ akikről 2008-ban önéletrajzi ihletésű könyv is megjelent. 2005-ben a békeszerződés⁴⁹ aláírása után, Dél-Szudán részautonómiát kapott, 2011-ben dönthet majd arról a lakosság, hogy teljesen függetlenné válnak vagy autonóm státusba lépnek. Az észak-szudáni kormány a legtöbb fiatalokot, akik ellene harcoltak és fogságba estek, integrálta nemzeti hadseregébe.⁵⁰ A dél-szudániak seregében⁵¹ a háború alatt és után is több ezerré tehető a tizennyolc éven aluli-

ak száma. Az ENSZ főtitkárának jelentése szerint, a legfiatalabbak kilenc évesek, míg az átlag életkor tizenhat év.⁵² Előfordult, hogy a dél-szudáni kormánycsapatok megtámadtak egy iskolát vagy falut és onnan erővel hurcolták el a gyerekeket, besorozás céljából.⁵³ Számtalan oka van a gyerekek tömeges alkalmazásának, de ezek mindegyike javarészt gazdasági és kulturális gyökere. Szudánban például egy tizenöt éves gyereket felnőttként kezelnek.

Darfúrban mindennapi látvány, hogy gyerekek AK47-sel sétálnak. Több ezer gyerek harcol a különböző fegyveres csoportokban, illetve a szudáni kormány által támogatott Dzsandszawid lovas seregben. Közismert tény, hogy a dzsandszawid seregek Csádban szudáni menekülttáborokból is elhurcoltak gyerekeket és soraikba kényszerítették őket.⁵⁴ Az ENSZ egyik jelentése szerint csak 2007 júliusáig több mint ezer gyereket hurcoltak el csádi menekülttáborokból a szudáni kormánykatonák, ennek egyik fő oka, hogy sem az ENSZ, sem az Afrikai Unió, sem pedig a csádi állami hadsereg nem rendelkezik megfelelő forrásokkal ahhoz, hogy a táborok kellő védelmét biztosítsa.

Az Úr Ellenálló Hadserege 2007 óta észak-kelet Kongó területén tevékenykedik, de rendszeresen rajtaütnek dél-szudáni falvakon és onnan gyerekeket hurcolnak el. Pontos adatok nincsenek, de körülbelül hétszáz lehet azoknak a gyerekeknek a száma, akik a 2007 eleje és 2008 év vége közötti időszakban a lázadók fogságába kerültek. A régióra jellemző a szétszórtan elhelyezkedő kis falvak és a teljes infrastruktúra hiánya. A hatalmas terület védelmét a dél-szudáni kormány képtelen megszervezni.

V. Szomália

Afrika egyik legrégebben húzódozó konfliktusa Szomália területén jelenleg is zajlik. Ennek eredménye közel másfél millió hontalan, félmillió halott és több tízezer gyerekkatonára.⁵⁵ A gyarmatosítás előtt a mai Szomáliát különböző klánok uralták, és sohasem létezett egységes államként. A mai konfliktus gyökere ide vezethető vissza. A különböző klánok közötti háborúskodás 1991-ben kezdődött, amikor felkelés tört ki Szíad Barre addigi diktátor ellen. Az országban teljes anarchia alakult ki, az északi Szomáliföld elszakadt. Az ENSZ békefenntartó

csapatái 1992 végén vonultak be, majd 1995-ben az utolsó katona is elhagyta Szomáliát, miután működésük lehetetlenné vált a rendkívül sikeres szomáliai ellenállás következtében. 1998 és 2006 között Szomália több része is függetlennek kiáltotta ki magát, de ezeket a miniállamokat sem az ENSZ, sem az Afrika Unió (AU), sem pedig más állam nem ismerte el. A tartományok mint Puntföld és Szomáliföld regionális hatalomként funkcionálnak és önálló közigazgatást rendszerint alakítottak ki. 2004-ben alakult meg az ENSZ és más külföldi államok támogatásával az Átmeneti Föderális Kormány,⁵⁶ amelyet Szomáliában szinte senki sem tekint legitímenek. 2006 karácsonykor amerikai segítséggel etióp csapatok vonultak be Szomáliába, hogy a Föderális Kormányt támogassák. 2007-ben 5000 AU-s⁵⁷ békefenntartó érkezett, akik máig jelen vannak e területen. Az etiópok 2009 januárjában kivonultak, hátrahagyva az Afrikai Unió csapatait, akik mindössze néhány háztömbnyi területet tartanak ellenőrzésük alatt a szomáliai fővárosban.

Szomália szinte teljes egészében muszlim, leszámítva egy pár tízezres keresztény közösséget. A hosszú anarchia következtében az iszlám szélsőséges ágai felerősödtek, ami fundamentalista muszlimcsoportok megalakulásához vezetett. E csoportok a háborúskodás lényegét a dzsihádban, az iszlám szent háborújában látják, ahol a hitetlenekkel szemben harcolni kell. Ebben az esetben a hitetlenek mindazok, akik nem a fundamentalista iszlám szabályait követik. A legtöbb külföldi segélyszervezetben dolgozók, békefenntartók s egyéb kevésbé radikális iszlámot követők is ebbe a kategóriába tartoznak.

2009-ben a különböző fundamentalista iszlám lázadó csoportok ismét bevették a jelentősebb déli városokat, majd bevezették egy szélsőséges változatát az iszlámtörvénykezésnek. A klánrendszeren alapuló háborúskodás a mai napig tovább folyik, és a szomáliai fővárost, Mogadishut övező kisebb falvak is a lázadó csapatok kezére jutottak, de egyelőre a Föderális Kormány a város központjában még jelen van, bár hatalma szinte csak névleges.

A klánrendszer igen bonyolult formájával találkozhatunk Szomáliában, amely az összes ellenállási csoportnak az alapja, amelyek gyakran szövetszövetkeznek, majd felbomolva újabbakkal kötnek ideiglenes szövetséget. Közös jellemzőjük, hogy támogatásuk nagy részét külföldről kapják. A nyugati hatalmak egy része megszegi a Szomáliára vonatkozó fegyverembargót – csak 2009 során több mint negyven tonna könnyű fegyver érkezett Szomáliába az Amerikai Egyesült Államokból a Föderális Kormány katonáinak támogatására. Mivel a kormánykatonák

hónapokig nem kaptak fizetést, ezért fegyvereik értékesítéséből próbáltak készpénzhez jutni. Az amerikai fegyverek így a szélsőséges csoportok kezébe kerültek, akik örömmel vásárolták a legújabb technológiájú gyártmányokat.

A gyerekkatonaság intézménye szempontjából Szomália a világ egyik letragikusabb helye. Mind a Föderális Kormány, mind a lázadó csoportok tömegesen alkalmaznak gyerekeket soraikban. Ennek okai részben gazdaságiak, részben vallásiak. A hosszú fejtelenség következtében a szomáliai gazdaság teljesen széthullott, a munkanélküliek aránya hatalmas, a legtöbb állattartó elvesztette állatait (a nomád állattartó életmód volt korábban az egyik legjelentősebb). Fiatalok tömegei vándorolnak a városok felé, hogy ott megélhetést találjanak. Itt a legegyszerűbb fegyverhez jutni és rablóbandákba összeállni. Az oktatási rendszer is szinte teljesen összeomlott és csak a Korán Iskolák működnek, ahol radikális kháldik,⁵⁸ már öt éves koruktól arra tanítják a gyerekeket, hogy részt kell venniük a dzsihádban.

Bizonyítékok vannak arra vonatkozóan, hogy a Nyugat által támogatott Föderális Kormány csapataiban, akár már tizenegyes éves kislúknak is katonai rangjuk van.⁵⁹ Az egyik legjelentősebb ellenzéki katonai szervezet: az al-Shabbaab, melynek neve is azt jelenti, hogy fiatal, leginkább 12 és 25 év közötti gyerekekből szerveződik. A hivatalos jelentések beszámolnak arról is, hogy a fővárosban és az ország más régióiban a legtöbb gyereket az iskolákból szedik össze. Az iskolaigazgatóknak három-hatszáz fiatalkorút kellett hat havonta „katonai tréningre” küldeni,⁶⁰ ugyanakkor sok gyerek gyakran önként csatlakozik, szülei jóváhagyásával. Jelentések szerint hetéves gyerekek is harcoltak Mogadishuban AK47-es gépkarabéllyal a Föderális Kormány csapatai ellen.⁶¹ Több ezer gyerek tagja utcai fegyveres bandáknak,⁶² amelyek terrorizálják a még ottmaradt lakosságot. A közel két évtizedes anarchia, a masszív hontalanná válás nagyban hozzájárul ahhoz, hogy gyerekek tízezrei váljanak fanatikus harcosokká.

A helyi segélyszervezetek közös álláspontja szerint a legnagyobb probléma az, hogy az ENSZ és a nyugati hatalmak nem lépnek fel elég határozottan és hatékonyan a gyermekek védelmében, és mindez ahhoz vezet, hogy egy nagyon radikális és fundamentalista generáció nőhetett és nő fel Szomáliában az elmúlt húsz év alatt, ami igen komoly kihívást jelenthet majd a terrorizmus ellenes harcban világszerte.

VI. Afganisztán

Az afgán polgárháború 1978 óta tart, kisebb-nagyobb megszakításokkal. 2006 és 2007 között számos bombamerényletet követtek el a kormány és az azokat támogató nemzetközi szövetséges csapatok valamint segélyszervezetek dolgozói ellen.⁶³ Híradások arról számolnak be, hogy sokan a merénylők közül fiatalok voltak. Szinte minden esetben fiatal fiúkról beszélhetünk, akik szegény családból származnak és csak a medreszék⁶⁴ nyújtotta oktatásban van részük, ahol a vallási vezetők könnyen tudják befolyásolni őket. A legtöbb merényletet az al-Kaida, a tálibok és a Hizb-e Islami követték el.⁶⁵ Ugyanakkor a kormány is alkalmazott gyermekeket 2007-ben katonai és rendőrségi ellenőrző pontoknál Kandahar tartományban.⁶⁶

A tálibok előszeretettel vonnak be gyerekeket, kihasználva a családok rossz gazdasági és szociális helyzetét. A gyerekek részben önként csatlakoznak hozzájuk némi „agymosás” után, illetve erőszakkal is soraikba kényszerítik őket. Egyes NATO források szerint gyakran élő pajzsként szolgálnak. Beszámoltak olyan esetről is, hogy egy tizenkét éves kamasz testére kötözték robbanó szerkezetet, amelyet még a robbanás előtt, a kormánnyal szövetséges nemzetközi csapatok leszereltek. Több tizennégy és tizenhat év közötti fiút is erőszakkal vagy pénz ígéretével vettek rá öngyilkos merényletekre. 2007 áprilisában a tálibok egy olyan videót tettek közzé, ahol egy tizenkét éves fiú lefejez egy pakisztáni férfit. A videó felvételen megerősítették, hogy a gyerekeknek is kötelességük a dzsihád, az idegenek kiűzése és a mudzsaheddiné válás. A tálibok a gyerekeket nem csak Afganisztán déli területeiről gyűjtik, hanem Pakisztánból is.

VII. Irak

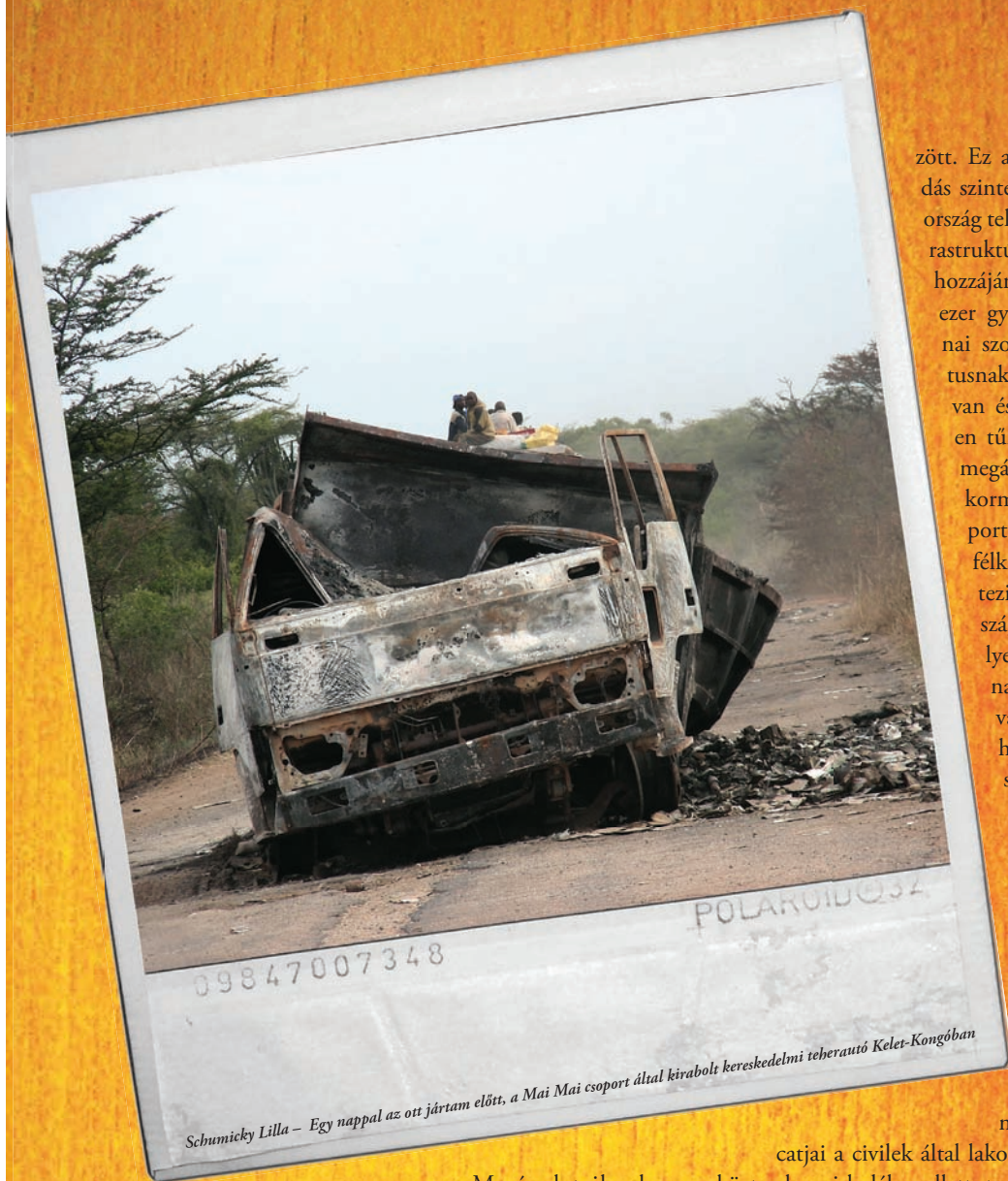
Irakban a több évtizedre visszanyúló konfliktus a gazdaságot és a családok szociális helyzetét jó részt tönkretette. Az olajból származó bevételek a társadalom csak egy nagyon kis rétegének hoznak hasznot. Az átlagosan ötnél több gyermeket a családok nem igen tudták eltartani, ezért közülük sokan a katonasághoz való csatlakozásban látták az egyetlen megélhetési lehetőséget. Másrésről Szaddam Husszein erős katonasággal akarta biztosítani országának védelmét a nyugati hatalmakkal és néhány kellemetlen szomszédal szemben. A militarizálódás a rezsim alatt felerősödött. Ekkor jöttek létre az ún. bakancs táborok, amelyekben tizenkét-tizenhét éves fiúk tanulták meg, hogyan kell kézfegyverekkel bánni. Azok, akik visszautasították a rész-

vételt, büntetésben részesültek, állította az Amerikai Védelmi Minisztérium. Több száz, akár tízéves korú gyereket soroztak be a Futuwah és az Ashbal Saddam nevű mozgalmakba, akiknek tíz-tizennégy órás katonai kiképzésen kellett részt venniük.⁶⁷ Az Öböl-háborúban tizenkét éves gyerekek is harcoltak modern gépfegyverekkel, valamint az iraki-iráni háborúból is aktívan kivették részüket. Az amerikai csapatok Irak több területén is harcoltak gyerekkatonák ellen 2003-ban. Az amerikai jelenlét óta radikális vallási szervezetek és egyéb ellenálló csoportok tevékenységei felerősödtek; közel félszáz ember raboltak el, amelynek közel fele gyerek; váltságdíjszerzés és sorozás céljából.⁶⁸ A két legszélsőségsőbb csoport, amely gyerekkatonákat használ az al-Kaida és Jaysh al-Mahdi.⁶⁹ A Jays al-Mahdi csoportban tizenkét éves gyerekek is teljesítettek katonai szolgálatot.⁷⁰ Ezek a szervezetek a legtöbb esetben pénzt ajánlanak a gyerek családjának és ezt a családok rossz szociális helyzetük miatt elfogadják. Az egyik legfrissebb 2009-es ENSZ jelentés arról számol be, hogy az iraki ellenállási mozgalmak használnak gyerekeket és terrortámadások elkövetésére alkalmazták őket. Jelenleg az Abu Ghraib börtönben több kiskorú is fogva tartanak az amerikai hatóságok.⁷¹ 2007 közepén körülbelül nyolcszáz, tíz és tizenhat év közötti gyereket őriztek fogolytáborokban. Az al-Kaida mentálisan sérült gyerekeket gyakran megvett szülőiktől, vagy egyszerűen csak elrabolta őket, hogy éjszakai támadások alatt elvonja a szövetséges csapatok figyelmét,⁷² illetve több bombamerénylet elkövetésénél is használták őket. Az iraki belügyminisztérium megerősítése szerint egy esetben öt mentálisan sérült gyermeket tettek egy autóba és elöl ült két felnőtt férfi. A katonai ellenőrző ponton könnyedén átengedték az autót, mivel gyerekek ültek benne. Majd pár perc múlva az autó felrobbant és megsebesített több nemzetközi katonát is. A gyerekek szüleinek ez esetben is pénzt ajánlottak.⁷³

VIII. Pakisztán

Az észak-nyugat pakisztáni konfliktus 2004-ben kezdődött, amikor a pakisztáni kormány hadserege Vazirisztán területén az al-Kaida tagjai után kutatott és a tálibok erős ellenállásába ütközött. A pakisztáni kormány a terrorizmus elleni harcra deklarálta tevékenységét a régióban, az Egyesült Államok logisztikai és anyagi támogatásával. Közismert, hogy a jórészt Afganisztánban tevékenykedő al-Kaidának észak-nyugat Pakisztánban erős bázisai vannak. A pakisztáni hadsereg minden nagyobb csatát megnyert a tálib milicistákkal szemben, de a tálibok ereje és támogatottsága továbbra is igen jelentős.

Schumicky Lilla – Egy nappal az ott jártam előtt, a Mai Mai csoport által kiraboló kereskedelmi teherautó Kelet-Kongóban

Merényleteiknek több száz civil esett áldozatul.

Vazirisztán és az ország más területein is számos olyan iszlám vallási iskola működik, ahonnan a merénylők többsége kikerül, akik néha nem több 13 évesnél. Kasmír Pakisztánhoz tartozó részében több milicista csoport is nyitott olyan iskolákat, ahol gyerekeket képeznek ki katonai feladatokra. Számos jelentést említ, hogy tizenegy és tizenöt év közötti gyerekeket soroznak a tálibokat támogató alakulatokba, illetve küldenek Afganisztánba és képeznek ki öngyilkos merényletek végrehajtására.⁷⁴ Szüleiket általában kényszerítették, hogy beegyezzenek gyereük besorozásába, legfőképpen vallási meggyőződésük és rossz gazdasági helyzetük miatt.

IX. Kolumbia

Fegyveres konfliktus több mint negyven éve tart a kormány és a két legjelentősebb ellenzéki csoport, a Nemzeti Felszabadító Hadsereg⁷⁵ és a FARC⁷⁶ kö-

zött. Ez a hosszú háborúskodás szinte romba döntötte az ország teljes gazdaságát és infrastruktúráját, ami nagyban hozzájárul ahhoz, hogy több ezer gyermek teljesít katonai szolgálatot. A konfliktusnak több ezer áldozata van és közel ugyanennyien tűntek el. Több béke megállapodás bukott el a kormány és a lázadócsoporthoz között. Számos félkatonai szervezet létezik a mai napig az országban, olyanok, amelyek kapcsolatban állnak vagy a FARC-cal vagy az ELN-nel, és a harcok hatására több százezer embernek kellett elhagynia lakhelyét. A masszív hontalanság, a magas munkanélküliség oda vezet, hogy gyerekek tömege csatlakozzon a különböző katonai csoportokhoz. Katonai tevékenységek tu-

catai a civilek által lakott területeken zajlik, köztereken, iskolák mellett, templom parkokban.⁷⁷

A kormánycsapatok számos elfogott gyermeket tartottak titkos táborokban informátorként.⁷⁸ A lázadó csapatoknál a menekülő gyerekeket alkalmazták és katonai szolgálatra kényszerítették.⁷⁹

X. DDR – egy program, amely megoldás lehetne a gyerekkatonák számának csökkentésére

A gyerekkatonaság intézménye a felsoroltakon kívül számos országban jelen van, és gyerekek százezrei vesznek részt továbbra is katonai tevékenységekben. Számuk a 2004-es globális statisztikához képest nem sokat csökkent. Ugyanakkor az Egyesült Nemzetek Szervezetének békefenntartó részlege felvállalta a lefegyverző, leszerelő és a társadalomba integráló DDR⁸⁰ programok lebonyolítását. A DDR programok az első lépések a háborúból a béke irányába. Első fázisuk a lefegyverzés, ahol a harcoló egyének beszolgáltatják fegyvereiket. A második fá-

Schumicky Lilla – A legtöbb lázadó sereg nem rendelkezik megfelelő anyagi forrással ahhoz, hogy a logisztikát biztosítsa, így a katonák gyalog közlekednek

zisban leszerelik a fegyveres csoportokat, míg a harmadikban (vissza)integrálják a korábban harcoló egyéneket a civil társadalomba. A DDR programok elméletben mindenkire kiterjednek, kis és nagykorúakra, férfiakra és nőkre egyaránt.

A DDR programoknak rövid távú célja, hogy a biztonsági helyzetet stabilizálják, azáltal, hogy a harcokban résztvevők beszolgáltatassák fegyvereiket és a katonai csoportokat feloszlassák. A hatóságos lefegyverzés csökkenti az emberek bizalmatlanságát és hozzájárulhat a szociális rend stabilizációjához. A programok hosszú távú célja, hogy a leszerelt harcosokat visszaintegrálja egy békés társadalomba, amelyben lehetőség van a gazdasági fejlődésre. A sikeres DDR programok együtt járnak a háború utáni újjáépítési és fejlesztési programokkal,⁸¹ ahol például új munkahelyek keletkeznek és kiépül az infrastruktúra. A DDR programok nem fejlesztési programok, hanem átmenetiek, a háború alatti

periódusból a háború utániba.

Ahhoz, hogy sikeres legyen a DDR program öt alapfeltételnek kell teljesülnie.⁸²

Biztonság megteremtése. A cél, hogy a szembenálló felek bizalmát megnyerjék, amelyet egy harmadik, független közvetítő és békefenntartó csapatok, garantálnak..

Minden szembenálló félnek el kell fogadni és tiszteletben kell tartani a független békefenntartókat. Abban az esetben, ha ez nem így van, az egyik fél úgy érezheti, hogy a békefenntartók a másik felet támogatják

Politikai megállapodást kell aláírni a harcoló feleknek a DDR kivitelezéséről, illetve arról, hogy milyen juttatásban részesülnek a leszerelt katonák, például amnesztia és szociális csomag.

A DDR minden komponensének kivitelezését biztosítani kell. A leszerelt katonákat juttatásokban kell részesíteni annak érdekében, hogy minél hamarabb megtörténjen a társadalomba való visszaintegrálásuk. Fontos, hogy a helyi szervezetek je-

lents szerepet kapjanak a programok megtervezésében és kivitelezésében, hogy a nemzeti tulajdon érvényesüljön.

Megfelelő pénzforrásra van szükség ahhoz, hogy az első három feltétel teljes egészében megvalósulhasson.

Riportok és tanulmányok mutattak rá arra, hogy a DDR programok visszaintegrálás (R-phase) részéből sem a nők, sem a gyerekek nem profitálnak olyan mértékben, mint a férfiak. A legtöbb esetben a program és szociális csomag nincsen sem a nők, sem a gyerekek igényeihez igazítva.⁸³ Egy volt gyerekkatonára szükségletei mások, mint egy felnőtt katonáé. Másfajta pszichológiai támogatásra és iskoláztatásra, szakma tanulására a lehetőségére és tökére van szüksége ahhoz, hogy a visszaintegrálódás megtörténhessen. Továbbá a DDR programtervezőknek és kivitelezőknek fel kell ismerni, hogy míg a lefegyverzés és leszerelés rövid távú, addig a visszaintegrálódás hosszú távú folyamat.

A nyugati kormányok ez idáig csekély figyelmet szenteltek a gyerekkatonaság problémájának és közel sem áldoztak a DDR programokra megfelelő mennyiségű pénzt, ahhoz, hogy ebben a gyerekek szükségleteit is kielégítsék. A lefegyverzésben és leszerelésben az ENSZ kiveszi részét, de a beintegrálásra már alig maradnak források, így ez a feladat leginkább a civil szervezetekre hárul, amelyek megfelelő forrás, helyismeret és szaktudás hiányában képtelenek a gyerekeket visszaintegrálni a társadalomba. Következésképpen számos volt gyerekkatonára, ha csak teheti, visszamegy harcolni, vagy bűnözésen keresztül próbálja megszerezni létszükségletéhez elengedhetetlen dolgokat. A legtöbb volt gyerekkatonából torzult személyiségű felnőtt válik a megfelelő pszichológiai támogatás hiányának következtében.

A gyerekkatonaság intézményének mérsékléséhez szükséges lenne arra, hogy az ENSZ külön DDR programot fejlesszen ki a gyerekkatonák részére és a nyugati kormányok végre belássák, hogy a fiatalkorúak hosszú távú visszaintegrálódásával számos társadalmi feszültséget lehetne legyőzni és újabb konfliktusok kialakulását megelőzni.

Jegyzetek

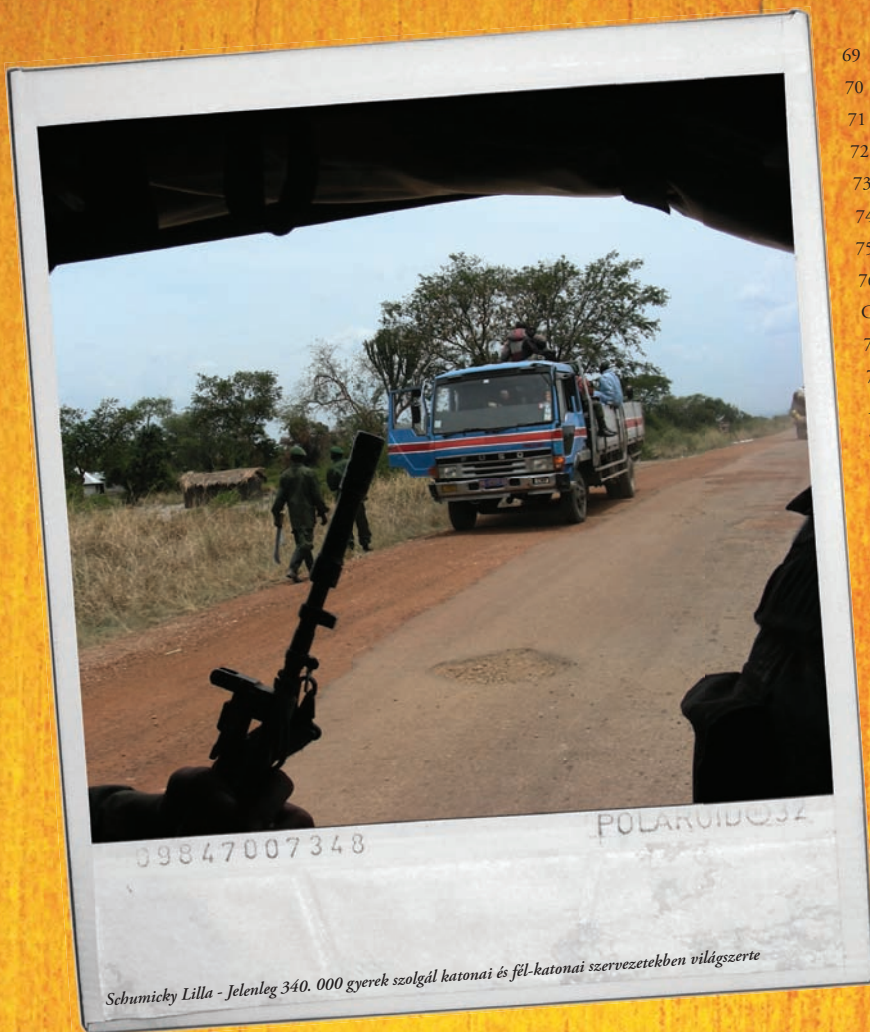
- 1 Oroma, Schumicky 2008, 97-102. o.
- 2 Cape Town Principles 1997. április. 27-30..
- 3 Forces Armées de la République Démocratique du Congo – A Kongói Demokratikus Köztársaság nemzeti hadserege
- 4 Twum-Danso 2003, 13-22. o.
- 5 United Nations 1989. 38-as cikk,
- 6 Adoption by the UN General Assembly of a new treaty prohibiting

the use of children under age eighteen in combat. Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2003 .

- 7 Lecture on Child Soldiers presented by Andrew Wosniak July 2008.
- 8 UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs 2003.
- 9 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2008.
- 10 U.o. 15. oldal
- 11 International Criminal Court /ICC/ (Nemzetközi Büntető Bíróság)
- 12 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2008,
- 13 Lord's Resistance Army /LRA/
- 14 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2008.
- 15 Liberation Tigers of Tamil Eelam /LTTE/
- 16 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2008.
- 17 U.o. 24. oldal
- 18 www.alertnet.com/Kenya
- 19 National Revolution Front – Coordinate /BRN-C/
- 20 www.alertnet.org
- 21 www.reliefweb.int
- 22 www.crisisgroup.org
- 23 www.globalsecurity.org
- 24 www.ucdp.uu.se
- 25 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2008
- 26 Pipes 2007.
- 27 Sandler 2004.
- 28 U.o.
- 29 Weiss 2004.
- 30 Sandler, 2004.
- 31 AFP 2009.
- 32 Zaywa.com 2009.
- 33 Síita politikai szervezet, melynek központja Libanonban található
- 34 Child Soldiers Global Report 2008 - Iran". UNHCR 2008.
- 35 1987 és 1993 között zajlott. Dzsibalia menekült táborban kezdődött és hamar áterjedt Gáza, a Nyugati Part és Kelet- Jeruzsálem területére.
- 36 UWSA – United Wa State Army valószínűleg a világ egyik legfelügyellettebb drogkereskedő csoportja
- 37 Lecture on Child Soldiers presented by Andrew Wosniak July 2008.
- 38 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2008.
- 39 Lord's Resistance Army (LRA)
- 40 Schumicky 2007.
- 41 Schumicky 2008, 45 – 55.o.
- 42 Human Rights Watch 2009. január. 17.
- 43 IRIN 2009. augusztus. 24.
- 44 United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of Congo (MONUC) 2009. július. 7.
- 45 Swedish International Development Cooperation Agency 2009, január. 29.
- 46 A Failed States Index besorolása szerint
- 47 A Found for Peace szerint www.fundforpeace.org
- 48 Lost Boys of Sudan – közel tíz ezer gyermek vándorolt évekken keresztül a sivatagban, míg végül, közel tíz-tizenöt év várakozás után letelepedhettek az USA-ban.

- 49 Comprehensive Peace Agreement (CPA)
 50 Sudan Armed Forces (SADF)
 51 Sudan People's Liberation Army (SPLA)
 52 UN 2007. November. 7.
 53 U.o.
 54 U.o.
 55 IRIN 2009. szeptember. 7.
 56 Transitional Federal Government (TFG)
 57 African Union (AU)
 58 Hitoktatók
 59 UN 2007. február. 28.,
 60 US Department of State, confidential source, 2008.
 61 UN 2007. február. 28.
 62 Morjaan vagy más néven Parazitáknak nevezik őket
 63 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2008.
 64 Korán iskola
 65 UNAMA 2007. szeptember.
 66 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2008.
 67 Coalition to Stop the Use of Child Soldiers 2001.
 68 Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict, 2006. október. illetve Amnesty International 2005. február. 22.

- 69 Mahdi Hadserege
 70 Singer 2006. június. 12.
 71 Singer 2006.
 72 IRIN 2007. április. 10.
 73 U.o.
 74 Hasan 2007. június. 12.
 75 Ejército de Liberación Nacional, (ELN)
 76 Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, (FARC)
 77 Kálin 2007. január. 24.
 78 Código de la Infancia y la Adolescencia, Article 176.
 79 Defensoría del Pueblo and UNICEF 2006. november.
 80 Demobilization, Disarmament and Reintegration
 81 UNDPKO 2005.
 82 Colletta 1997.
 83 U.o.

Felhasznált irodalom

- Oroma, F. - Schumicky, L. 2008, *A Háború Gyermekai*. Afribook, Budapest.
- Cape Town Principles and Best Practices on the Recruitment of Children into Armed Forces and on Demobilization and Social Reintegration of Child Soldiers in Africa 1997. Április. 27-30. Cape Town.
- Twum Danso, A. 2003, „Africa's Young Soldiers.” *Monograph 82*. [www.iss.co.za/Pubs/Monographs/No82/Ch1.pdf] (2010. 01.18)
- United Nation. 1989, *Convention, Rights of the Child*, 38-as cikk.
- Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. 2003 *Child Soldiers Global Report 2005*. New York.
- Woznak, A. 2008, Lecture on *Child Soldiers*. [http://www.thunderboxproductions.com/blog/2008/06/20/child-soldiers-lecture-presented-by-adam-wozniak/] (2010. 01.18)
- UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. 2003, „AFRICA: Too small to be fighting in anyone's war.” *News and Analysis*. [http://www.irinnews.org/] (2010. 01.18)
- Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. 2004, *Child Soldiers Global Report 2004: Africa Regional overview*. [http://www.child-soldiers.org] (2010. 01.18)
- Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. 2008, *Child Soldiers Global Report 2008* [http://www.child-soldiers.org] (2010. 01.18)
- Gunnar, H. - Pipes, D. 2007, *Arab-Israeli Fatalities Rank 49th*. Frontpagemagasin.com [http://www.danielpipes.org/4990/arab-israeli-fatalities-rank-49th/] (2010. 01.18)
- Givol, A. - Rotem, N. - Sandler, S. 2004, *The New Profile Report on Child Recruitment in Israel*. [http://www.pcdc.edu.ps/military_recruitment_children.pdf] (2010. 01.18)

- Weiss, E. 2004, "The Learning Material in the Summer Camp: Blocking Roads and Withstanding Investigations", *Yedioth Aharonoth*.
- AFP 2009. *Israel's used human shields in Gaza: Amnesty* [http://rawstory.com/news/afp/Israel_used_human_shields_in_Gaza_A_07022009.html] (2010. 01.18)
- Zaywa.com. 2009, "UN chief cites reports of factions in Lebanon using child soldiers". *The Daily Star*. [http://www.zaywa.com/Story.cfm/sidDS250409_dsart26/UN%20chief%20cites%20reports%20of%20factions%20in%20Lebanon%20using%20child%20soldiers/] (2010. 01.18)
- UNHCR 2008, "Iran." *Refworld*. [http://www.unhcr.org/refworld/country,,CSOAL,,IRN,,486cb109c,0.html] (2010. 01.18)
- Schumicky, L. 2007, "Uganda Napos és Árnys Oldala" *Afrika Tanulmányok* 10,2007.
- Human Rights Watch. 2009, "DR Congo: LRA Slaughters 620 in 'Christmas Massacres'", Human Rights Watch Report [http://www.hrw.org/en/news/2009/01/17/dr-congo-lra-slaughters-620-christmas-massacres] (2010. 01.18)
- IRIN 2009, *Uganda: Thousand Flee Renewed LRA Rebel Raids*. [http://allafrica.com/stories/200908241200.html] (2010. 01.18)
- FRANCE24 - En - Report - Congo Mai Mai [http://www.youtube.com/watch?v=R8OZnYiiHx4] (2010. 01.18)
- Getlemann, J. 2008, "Mai Mai Fighters Third Piece in Congo's Violent Puzzle" *The New York Times*. [http://www.nytimes.com/2008/11/21/world/africa/21congo.html?_r=1] (2010. 01.18)
- United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of Congo (MONUC). 2009, *DDRRR: MONUC ready to launch a vast sensitizing campaign in Eastern DRC*. [http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/EGUA-7TRQVS?OpenDocument] (2010. 01.18)
- Sweedish International Development Cooperation Agency. 2009, *Violence in Congo not a national problem, Sweedish International Development Cooperation Agency* [http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900SID/SNAA-7QJ966?OpenDocument] (2010. 01.18)
- United Nation. 2007, "Report of the Secretary-General on the situation in Somalia" *UN Doc. S/2007/658*
- IRIN. 2009, *Somalia: Record Number of Displaced* [http://allafrica.com/stories/200909080356.html] (2010. 01.18)
- Dickinson, E. 2009, *Arming Somalia* [http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/09/10/arming_somalia - letölthető volt 2010] (2010. 01.18)
- UN, 2007, "Monthly report of the Secretary-General on Somalia." *UN Doc. S/2007/115*
- UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA). 2007, *Suicide Attacks in Afghanistan (2001-2007)* [www.unama-afg.org] (2010. 01.18)
- Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. 2001, *Child soldiers Global Report 2001* [www.child-soldiers.org] (2010. 01.18)
- Boldak, S. 2007, "Taliban video of boy executioner causes anger", *Reuters*. [http://www.reuters.com/article/idUSSP10306620070426] (2010. 01.18)
- Guardian. 2007, "Boy forced by Taliban to become would-be bomber is pardoned", *Guardian*. [http://www.guardian.co.uk/world/2007/jul/16/pakistan.afghanistan] (2010. 01.18)
- Singer, P.W. 2006, "Child Soldiers". *American Educator*. [http://www.aft.org/pubs-reports/american_educator/issues/winter05-06/singer.htm] (2010. 01.18)
- UN. 2006, Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict, UN Doc. A/61/529-S/2006/826
- Amnesty International (AI). 2005, "Iraq: decades of suffering, now women deserve better." [http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE14/001/2005] (2010. 01.18)
- Singer, P. W. 2006, "Young Soldiers Used in Conflicts Around the World", *Washington Post*. [http://www.brookings.edu/interviews/2006/0612humanrights_singer.aspx] (2010. 01.18)
- IRIN. 2007. április. 10. "Iraq: mentally handicapped children are used in attacks", [http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=71257] (2010. 01.18)
- IRIN. 2006, "Education vacuum poses long-term threat to children", IRIN, *ICG, Pakistan: Political Impact of the Earthquake, Asia Policy Briefing No. 46*.
- Hasan, S. S. 2007, "Recruiting Taleban 'child soldiers' *BBC News* [http://news.bbc.co.uk/1/hi/6731389.stm] (2010. 01.18)
- Kálin, W. 2007, Report of the Representative of the Secretary-General on the human rights of internally displaced persons, Addendum: Mission to Colombia, *UN Doc. A/HRC/4/38/Add.3*.
- Defensoría del Pueblo. – UNICEF. 2006, Report of the UN High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Colombia, UN Doc. E/CN.4/2005/10, 28 és 2005; Special Rapporteur on the Rights of Women of the Inter-American Commission on Human Rights (IACHR), "Violence and Discrimination against Women in the armed conflict in Colombia", OEA/Ser.L/V/II, Doc. 67, 18 October 2006; Defensoría del Pueblo and UNICEF, "La niñez y sus derechos, Caracterización de las niñas, niños, adolescentes desvinculados de los grupos armados ilegales", November 2006.
- Fusato, M. 2003, "Disarmament, Demobilization, and Reintegration of Ex-Combatants." *Beyond Intractability*. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Research Consortium, University of Colorado.
- United Nations Department of Peacekeeping Operations (UNDPKO). 2005, Lessons Learned Unit. "Disarmament, Demobilization, and Reintegration of Ex-Combatants in a Peacekeeping Environment: Principles and Guidelines." [http://www.un.org/Depts/dpko/lessons/DD&R.pdf] (2010. 01.18)
- Collera, Nat. J. – Pearce, J. 1997, *The World Bank, Demobilization, and Social Reconstruction*. Woodrow Wilson International Center for Scholars. [http://wwics.si.edu/subsites/ccpdc/pubs/light/14.pdf] (2010. 01.18)
- Clark, A. - Mahling, K. 1996, *Fostering a Farewell to Arms: Preliminary Lessons Learned in the Demobilization and Reintegration of Ex-Combatants*. Washington, DC: US Agency for International Development, Center for Development Information and Evaluation.

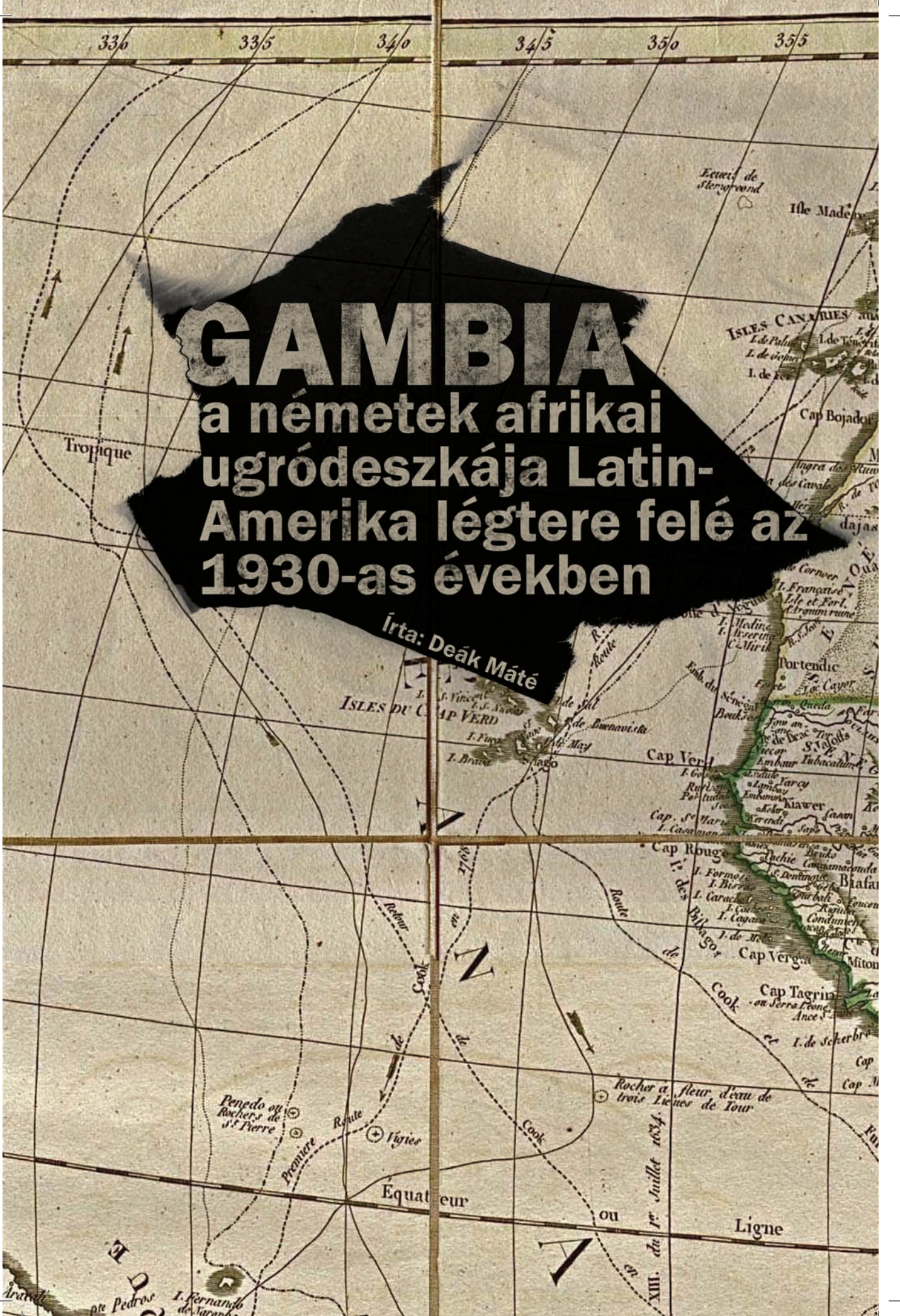

330 335 340 345 350 355

GAMBIA

a németek afrikai ugródeszkája Latin-Amerika légtere felé az 1930-as években

Írta: Deák Máté

XIII. du 1^r Juillet 1634.

San Pedro I. Fernando de Noronha

elutasító hangnemben válaszolt a német légügyi törekvésekre, szigorúan csak a kötelezően szükséges engedményeket volt hajlandó megadni, melyeket az 1926. évi párizsi légügyi szerződések előírtak számára. A francia fél érdekeit alapjaiban sértette a német törekvés, hisz az Aéropostale (Air France) légitársaság is üzemeltetett a két kontinenst összekötő légi útvonalat, és Brazíliát Argentínával összekötő légiposta szolgálatot. A fent említett okok miatt a brit fél Brit-Gambia területére és légtérére hosszas tárgyalásokat követően légtérhasználati jogot biztosított Németország polgári légitársaságai, elsősorban a DLH részére.

A német elképzelések megvalósítása

A Lufthansa konkrét tervekkel jelent meg az angol gyarmaton, ahol számos probléma várt megoldásra. A transzatlanti repülés „repülőcsónakokkal”, ún. hidroplánokkal történt, melyek indítására és fogadására megfelelő infrastruktúrát kellett kiépíteni. Ez darukkal ellátott kikötőhelyek létesítését jelentette. Hagyományos repülőgépeken érkeztek az utasok és a légiposta Németországból, ezért az átszállást és az átrakodást is meg kellett szervezni. A kiszolgáló-személyzet, valamint az utasok számára megfelelő szálláslehetőségről kellett gondoskodni, repülőtérről várótermet kellett építeni. Motorcsónakokat kellett beszerezni, melyek a hidroplánok megérkezésekor segédkeztek a ki és bepakolásnál, valamint szükség volt egy nagyteljesítményű rádióállomás felépítésére is, mellyel lehetővé vált a kommunikáció túl a rádió alapú navigáció is.

A feladatok elvégzésére 1933. december 28-án Otto Bertam érkezett meg a brit gyarmatra. A Bathursti Repülőtér Parancsnökság és Légiirányító Központ felállítására 1934-ben került sor. A légi irányítási feladatokat kezdetben Schweikow és Schwediinger tisztek látták el, kik a városban laktak a Lufthansa helyi ügynökségénél („United Africa Company” – UAC) a Wellington Streeten.

A megfelelő ütemben zajló munkálatok mellett is komoly kihívást jelentett a Junkers Ju 52/3M típusú gépek fogadása és a következő repülésre történő felkészítése, vagy a Dornier Do X Wal típusú repülőcsónakok üzemkészsége tétele a korlátlan számban rendelkezésre álló, ám gyakorlatlaltal nem rendelkező afrikai munkaerő segítségével. A gyors és precíz német alaposság sem működhetett zökkenőmentesen az angol bürokrácia ütvésztoinek hálójában. Bár a repüléshez Gambia igen ideális adottságokkal rendelkezett, a kezdetleges repülőbázis személyzetét és vendégeit gyakran sújtotta számos trópusi betegség, mint a malária vagy a sárgaláz.

Bathurst kedvező fekvéssel rendelkezett a hozzávetőlegesen 5 km széles Gambia folyó torkolatának partján. A folyón a repülőcsónakok le és felszállása ezért alapvetően biztonságosan zajlott, ennek ellenére a folyón bolyákkal kijelölt le és felszálló övezet alakítottak ki, mely nagyjából 3,2 km hosszú és 1,6 km széles nyílt és általában nyugodt vízfelületet jelentett. Egy motoros bárka és daru állt az érkező vagy távozó repülőgépek rendelkezésre, valamint a „Marine Department” mólóján egy szélzsák, mely jelezte a légmozgások irányát a pilóták számára.

Banjul és a Gambia folyó

Májustól októberig, azaz az esős időszak a folyó áradása miatt idején azonban ez a kezdetleges hidroplán állomás nem volt mindig használható állapotban. Ezért szükséges volt egy másodlagos helyet is fenntartani, biztosítva ezzel a légi közlekedés zavartalanságát. A tartalék leszállóhely a Gambia folyó egyik mellékágán, a Lamin-creek folyón kapott helyet. A bázis szívesen fogadott látogatókat és vendégeket, mint a Royal Navy hidroplánjait, vagy éppen Charles Lindbergh ezredest és feleségét, akik világgörűli útjuk alkalmával pihentek meg itt 1933-ban, miután sikeresen megérkeztek Lockheed Sirius 8 típusú hidroplánjukkal. De Gambia volt a végcélja a lett Herbert Cukurs vezette sikeres expedíciónak is, mely Rigából indult, hogy Franciaországon és Spanyolországon át elérje Bathurst repülőterét.

A várostól 8 km, az atlanti partoktól kb. 800 m távolságra délnyugati irányban, Cape St. Mary közelében feküdt egy, csak száraz időszakban használható füves leszállópálya, mely főként a Royal Air Force (RAF) repülőgépeit, de egyéb látogatót is fogadhatott. A használható terület 616 m széles és 732 m hosszú volt, melyet azonban az esős időszak idején 2 m magasan is boríthatott az elefántfü. Szintén itt állt a 8 m magas villámhárító, valamint a 86 m magas rádióantenna, mely gyakran akadályozta a le és felszálló gépek szabad mozgását. A re-

pülőtér uralkodó széliránya észak-nyugati volt májustól októberig, majd a fennmaradó hónapokban a szél dél-keleti irányból fújt. Gyakran fújt a Harmattan, a Szahara irányából érkező viharos szél, és a várost földrajzi fekvéséből eredően tornádók is fenyegették. A viharos napoktól eltekintve a repülőtér és a hidrolánkikötő repülésre alkalmas légköri és időjárási viszonyokkal rendelkezett.

A Lufthansa számára a brit gyarmat politikai stabilitása jelentette az egyik legnagyobb biztonsági tényezőt. A közeli francia gyarmatok esetében a kényszerleszállást végző, eltűnt repülőgépek személyzetét gyakran a lázadó arab törzsek öldösték le, az értékes postai küldemények természetesen sosem kerültek elő.

1933. május 29-én történt meg az első német légi felderítő repülés a torkolat és a leszállóhely feltérképezése céljából, melyet a D-2068 számú Dornier Do X Wal repülőcsónak hajtott végre Blankenburg kapitány vezérletével. A repülőcsónak a repülés végétével a „Westfalen” hajóegység mellett a vízen landolt, majd a gépet a fedélzetre emelték.

Az első transzatlanti repülés megkezdésére 1933. június 6-án került sor. A D-2068 számú „Passat” nevű Dornier Do X Wal a Gambia folyó torkolati vizeiről felemelkedve kezdte meg közel 1500 km hosszú repülését, hogy megtalálja az afrikai partok és Brazília között cirkáló „Westfalen” katapulthajót, mely küldetést sikeresen teljesített is. A hajó fedélzetén már készen várta a postaküldemények átrakodását a D-2069 számú „Monsun” nevű Dornier Do X Wal repülőcsónak von Studnitz kapitány parancsnoksága alatt. A gép sikeres katapultstartot követően biztonságos repülés után 1933. június 7-én érte el a brazil partokat Puerto Natal kikötőjében. A visszarepülésre hasonló körülmények között 1933. június 23-án került sor. Az esemény mérföldkő volt a Lufthansa transzatlanti légi járatainak történetében.

Még 1933 júniusában a „Westfalen” a két repülőcsónakkal a fedélzetén visszatért Bathurst kikötőjéből az anyaországba. Október végén a repülőcsónakok (D-2068, D-2069) légi úton kezdték meg a visszatérést Travemünde kikötőjéből Gambiába. A Southamptonban történt leszállás közben a D-2068 megsérült, ezért a Dornier Műveknek új szárnytartót és alkatrészeket kellett küldeniük a gép megjavításához. Csak novemberben indulhatott tovább a géppár Cadiz irányába, ahol a „Passat” újabb javításokon esett át. Itt csatlakozott az expedícióhoz von Gablenz, aki a „Monsun” fedélzetén tette meg a hátralévő utat Cap Juby felett Bathurst célállomásig. A „Westfalen” katapulthajó Nyugat-Afrika partjai előtt várta a repülőcsónakokat.

Dornier Do X

1933. november 7-én a tervezett felszállás idején erős szél fújt a Gambia folyó torkolatánál. A tervezett repülést ezért nem a vízről felszállva kezdte meg a „Monsun” (D-2069), hanem a teletankolt gép a „Westfalen” katapultszerkezetének segítségével kezdte meg a hosszú transzatlanti repülést Brazília irányába. Cramer von Clausburg kapitány parancsnoksága alatt Ernst navigátor és W. Küpper rádióson kívül a fedélzeten von Gablenz tartózkodott, valamint ballaszt, hogy stabilizálja, és egyben próbára tegye a gép teherbírását az átkelés alatt. A fedélzeten volt még egy úszó mentőegység kényszerleszállás esetére. 1933. november 9-én került sor az átrepülési kísérletre, mely sikeresnek bizonyult. Először tette meg leszállás nélkül Lufthansa gép a Bathurst–Puerto Natal transzatlanti útvonalat. Még 1933-ban sor került a tizedik átrepülésre.

Az első német transzatlanti légitesta

A tapasztalatok birtokában 1934. február 3-án a Lufthansa hivatalosan is megnyitotta az Európa–Ibero-Amerika légi útvonalat, mely az első között megnyílt menetrendszerű, interkontinentális transzatlanti légi járat volt a világon. 1934. február 3-án Stuttgartból szállt fel az első Heinkel He 70 A prototípusa (a későbbi D-UHUX) „Blitz” névre keresztelve, mert ez a típus volt akkor Európa leggyorsabb teherszállító repülőgépe. A gépen Untucht kapitány volt a pilóta, a hasznos rakományt pedig 28 kg postaküldemény képezte, amely probléma nélkül érkezett meg Sevillebe. A leszállást követően a tapasztalt kolumbiai Grautoff kapitány D-2526 (később D-AGAV) Junkers Ju 52/3M típusú gépével vitte tovább a postaszákokat Las Palmas–Bathurst útvonalon. A D-2526 hatósugarát két nagy úrtartalmú póttank beszerelésével növelték meg az út

megtételéhez. A szállítmány 1934. február 5-én 16:00-kor érkezett meg a brit-gambiai katonai repülőtérre, mely Cape St. Mary közelében feküdt (a gambiai brit nyilvántartásban a D-2526 mint repülőcsónak szerepel). A hét Ibero-Amerikába tartó postaszákot, valamint a „Westfalen” részére szóló küldeményt teherautó várta, és kisebb adminisztrációs és szervezési nehézségek után a katapulthajóhoz szállította, ahol már katapultálásra készen várt rá a D-2399 Dornier Do X Wal „Taifun” (később D-AKER) nevű repülőcsónak. A hajó elhagyta a kikötőt, majd a katapult segítségével 1933. február 7-én 04:45-kor a D-2329 felszállt Brazília felé, ahol 17:07-kor landolt, ahogy ezt a leszállás pillanatában feladott sürgöny bizonyítja. A postaszákok továbbszállításáról a szárazföld felett a „Syndicato Condor” légitársaság Junkers Ju 34 W típusú repülőgépe gondoskodott. Az első menetrendszerinti légiposta szállítmány Ibero-Amerikából 1933. február 13-án érkezett meg Berlinbe. Május 21-ig nyolc alkalommal történt meg az interkontinentális repülés, és kialakult a gyakorlatban is az 5-6 napig tartó folyamat menete. Először kéthetente indult a postajárat Berlinből, ám októbertől heti szintre emelkedett a járatok gyakorisága.

A repüléseket azonban újabb és újabb nehézségek hátráltatták, melyek nagy részéért a gambiai klimatis viszonyok voltak felelősek. 1934 végén és 1935 első felében malária- és sárgaláz-fertőzések törtek ki a bathursti lakosság, így a repülőterek személyzete között is, mely karantént és repülési tilalmat eredményezett. A transzocéáni repülések azonban nem szüneteltek annak ellenére sem, hogy a Dornier Do X Wal gépek nem repülhettek a bathursti bázisról, mert az átkeléshez rémek ugródeszkaként szolgált a Zöldoki-szigeteken fekvő Porto Praia. A szigetesoport a Kanári-szigetektől délre, Afrika partvidékétől nyugatra helyezkedik el, tökéletesen illeszkedve a Lufthansa légi útvonalához.

Egyéb problémák is nehezítették a légiposta szolgálat működését. Az 1934-ben elmérgesedő és polgárháborúba torkolló spanyol események hatására újabb, biztonságosabb postaállomást kellett találni Afrika északi, Európához és az Ibériai félszigetközeli fekvő partvidékén. Ezért Sevilából az állomást a spanyol-marokkói Larache település közelébe helyezték át, áthidalva ezzel az újonnan felmerült problémákat. Németország Spanyolországgal hagyományosan jó viszonyt ápolt légügyi téren, ezért politikai értelemben vett akadály sem volt a spanyol érdekszférába tartozó marokkói bázis kiépítésének.

A mostoha körülmények, a kezdetleges infrastruktúra, az időjárás és a homok komoly igénybevételnek tették ki a repülőgépeket, melyek az afri-

kai útvonalon közlekedtek. Ezért a Lufthansa újabb repülőcsónakokat állított szolgálatba, melyek a Dornier Do X Wal D-AGAT jelű „Boreas”, valamint a Dornier Do X Wal D-ADYS jelű „Tornado” gépek voltak. A már üzemben lévő Junkers Ju 52/3m „Zephyr” mellé is – mely a Sevilla-Bathurst útvonalon közlekedett – szolgálatba állított a légitársaság egy második Ju 52/3m gépet, mely a D-APOK jelű „Mistral” elnevezésű gép volt. A nagy távolság leküzdésekor Sevilla és Gambia között nem csak a természeti körülmények és a navigációs nehézségek jelentettek problémát. A francia érdekszférába tartozó afrikai területek felett a Lufthansa járatai nem rendelkeztek átrepülési és leszállási engedéllyel és még azt is kikötötték, hogy a partvonaltól minimum 10 km-re kell elhaladniuk. Az esetleges fennakadások elkerülése miatt volt szükség az újabb légi járművek szolgálatba állítására.

Nem csak a repülőgépek és a légi útvonal szorult fejlesztésre. A gambiai német használati engedéllyel rendelkező földi infrastruktúra – mely kiszolgált az egyre növekvő számú óceánrepüléseket – már nem biztosított elegendő és megfelelő színvonalú hátteret, ezért bővítése elkerülhetetlenné vált.

Az új Lufthansa repülőtér – Jeshwang

A növekvő transzatlanti légi forgalom, valamint az igény egy egész évben használható modern infrastruktúrával rendelkező repülőtérre a Lufthansa légitársaságot cselekvésre kényszerítette. A hivatalosan benyújtott kérvényt 1934. december 1-jén hagyta jóvá a kormányzó, Sir Arthur Frederick Richards. Az előkészítő munkálatok hamarosan megkezdődhettek. Megépült egy 100 W teljesítményű telegráf-állomás, valamint a 800 W teljesítményű hosszúhullámú rádióadó Cape St. Mary közelében. Az egész évben üzemelő repülőtér megnyitásának alapfeltétele a biztonságosan működő rádióállomás, mely egyben a navigációt is segítette a repülőteret megközelítő gépek számára. Az adó elkészültét követően indult meg az új Lufthansa bázis kiépítése Jeshwang település mellett. Folyamatos egyeztetést követően a terv összeállt, kialakult a fel- és leszállópálya iránya az uralkodó széljárásnak megfelelően, megállapodás született a nagyjából 24 hektárnyi terület éves bérleti díjáról is, mely a korabeli árfolyamon számolva 8000 német birodalmi márkának megfelelő 400 angol fontot tett ki. Az első repülőgép, mely az új, kialakulófélben lévő – még szilárd burkolat nélküli – Lufthansa bázison leszállt az alig várt postaküldeményekkel, a Junkers Ju 52/3m típusú D-AGAV jelű gép volt, melynek Blankenburg kapitány volt a pilótája.

A munkálatok során kialakításra került egy egyszerű szerkezetű hangár, raktárak, személyzeti szállások és egyéb szükségesek épületek. A le- és felszállópályát talajegyengetés és földmunkák során alkalmassá tették az acélból készült pályaelemek lerakására, mely minden időjárási körülmények között alkalmas felületet eredményezett. Az acélelemek összekapcsolásával az egész pályát biztonságos futófelület védte. Az első elképzelések szerint aszfaltburkolattal kívánták a pályát borítani, ám a magas hőmérséklet miatt ez lehetetlennek bizonyult. Nappal a száraz évszak idején az aszfalt felülete könnyen 70 fok fölé is emelkedhetett, mely elveszítette szilárdságát, és alkalmatlanná vált a repülőgépek fogadására. Ekkor esett a választás az acél elemekre, melyek ráadásul később is felhasználhatóak és könnyen javíthatóak voltak. Egy elem 5,8 m hosszú és 1,5 m széles volt, melyeket részben német repülőterekről szereztek be, részben német üzemekben készítettek el. Először 472 m hosszúra készítették a pályát, ám ezt a későbbiek során meghosszabbították 630 m hosszúságúra. A pálya felülete 32000 m² volt megközelítőleg, és hozzávetőlegesen 5000 darabból állt. A rácsos szerkezet remekül elvezette a vizet, és természetesen az egyéb kiömlött veszélyesen csúszós anyagokat is, mint az olaj vagy repülőgépbenzin. A kialakítási munkálatok az új bázison 1936. június 10-én értek véget. A rácsos elemekből álló futófelület olyan jó konstrukciónak bizonyult, hogy a németek a háború alatt az említett megoldással építettek meg sok tábori repülőteret. A Lufthansa által épített pálya olyan stabilra sikeredett, hogy 1940 és 1944 között a RAF repülőgépei is ezt használták. Ma, 70 évvel később is megtalálható a rácsokból jó pár darab, melyek a trópusi klíma és szélsőséges időjárási viszonyok ellenére is kitűnő állapotban vannak!

Az első repülőgép a Junkers Ju 52/3m típusú D-APOK jelű „Max von Müller” nevű repülőgép volt, Graf Schack kapitánnyal a fedélzetén, mely a már teljesen burkolt leszállópályán landolt 1936. július 10-én. Schack véleménye szerint a pálya jó adottságokkal rendelkezett, ám rövidnek találta a Ju 52/3m számára, mely a leszálláshoz annak egész hosszát kihasználta. Megállapította, hogy a túlgurulás veszélye fennállhat, bár a pálya végén még további 150 m hosszú lapos terület áll rendelkezésre vészhelyzet esetén. (Később ezért hosszabbították meg a pálya burkolatát, mert, ahogy a Ju 52/3m, úgy a Heinkel He 111 típus is éppen hogy csak meg tudott állni, a legoptimálisabb körülmények esetén.) Természetesen nem csak a kifutópályát és az infrastruktúrát kellett felújítani, megfelelő épületről is gondoskodni kellett, mely méreteivel és

1936

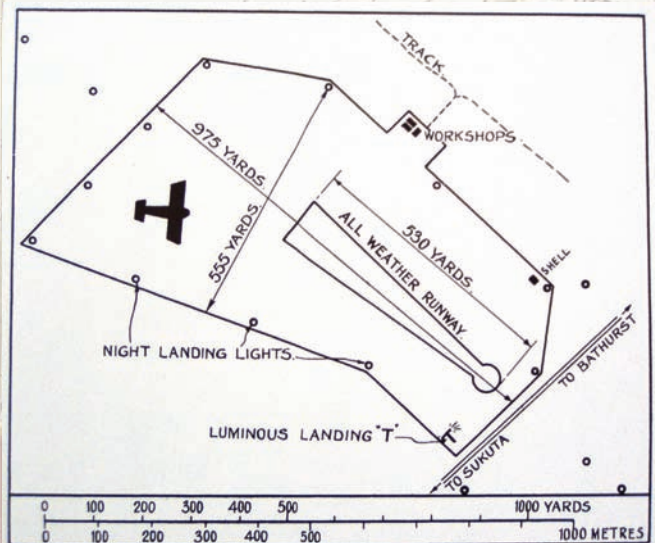
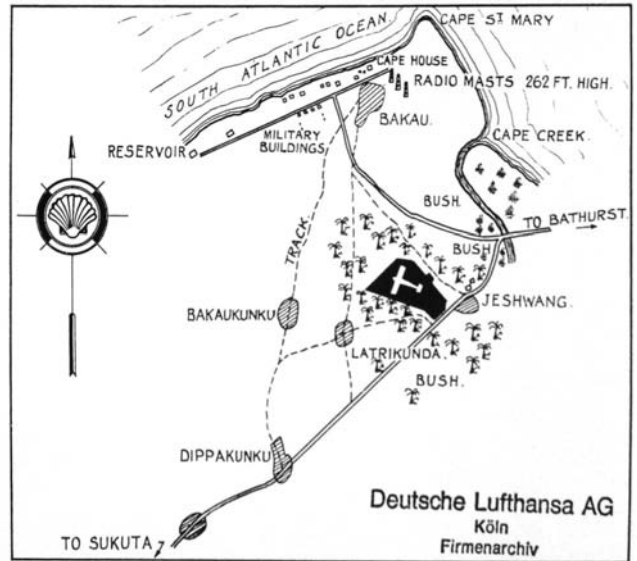
**BATHURST
(JESHWANG)**

GAMBIA,
WEST AFRICA

LAT. 13°-27'N.
LONG. 16°-40'W.

ALTITUDE - 50 FT. (15M)

MAG. VAR. 18°W.1936.
ANN CHANGE - 4'E.

adottságaival kielégíti a DLH gambiai igényeit. Az épület kialakításának lehetőségéről a DLH hivatalosan 1936. május 30-án kapott tájékoztatást Mr. H. R. Oke-től. Az új épületet az Atlantic Roadon, Fajara (Cape St. Mary) település közelében hivatalosan 1937. január 27-én nyitották meg, melynek használati jogáért a légitársaság évente 530 birodalmi márkát volt köteles fizetni. A ház impozáns gyarmati stílusban készült kétszintes épület, nagy erkélyekkel és teraszokkal, a mai napig remek állapotban látható. A 23,5m hosszú és 14,5 m széles épülethez tartozott teniszpálya, egyéb kiszolgáló épületek, gyümölcsösök és nagy árnyas park, melyet pálmák szegé-

lyeztek. Az új repülőtér és központot 1936-ban a „Graf Zeppelin” és a „Hindenburg” léghajó is meglátogatta.

Német légi katasztrófák Gambiában

A Lufthansa nem csak sikerekkel lett gazdagabb a trópusi repülések során. Számos kisebb, valamint néhány nagyobb katasztrófa árnyékolja be a transzatlanti repülések történetét. Kisebbszámú technikai meghibásodásokból eredő kalandos le és felszállások mindennaposnak voltak mondhatóak, az időjárásnak, vagy valamilyen technikai problémának köszönhetően. Néhányszor ezek a kalandok balesettel végződtek. A Jeshwang repülőtérhez három kiemelkedőbb eset köthető, melynek géptörés és katasztrófa lett a vége,

1936. szeptember 11-én a Heinkel He 111 C-05 D-AQUA „Breslau” leszállást kísérelt meg a rendkívül viharos időben. A térségben akkor már közel 20 órája trópusi vihar tombolt, melynek eredményeképp a leszállópálya második fele szinte teljesen víz alá került. A rácsok nem voltak képesek elvezetni a hatalmas mennyiségű csapadékot, így a területet mintegy 15 cm magasan víz borította. A rossz látási viszonyok miatt a leszálláshoz készülő pilóta nem láthatta a valós helyzetet, és tökéletes hárompontos leszállást hajtott végre. A repülőgépet szinte azonnal ellepte a felferődő homokos víz, a sár átjárta a motorokat és a fékeket, a szerkezet földi irányítása lehetetlenné vált. A nagy sebességgel guruló gép csúszkálva túlfutott a biztonságos leszállópályán, majd a vizes földbe süppedő futóműveinek köszönhetően átvágódott és fejre állt. Hosszas javítások után vált használhatóvá ismét a D-AQUA jelű repülőgép, és a felszállópálya felületének és környékének kiszáradását is meg kellett várni, hogy a repülőtér ismét üzemképes legyen. A postaküldemények késéssel, de célba értek.

1937. március 12-én tragikus baleset történt, melyet a személyzet egyetlen tagja sem élt túl. A menetrendszerinti postajárat Frankfurtról indult, majd Las Palmas állomáson megtörtént a postaszállítmány átrakodása a Heinkel He 111 V-2 D-ALIX „Rostock” fedélzetére, melynek személyzete Alfred Viereck kapitányból, Kurt Bickner rádiósból, Richard Rebentrost fedélzeti mérnökből állt. A fedélzeten tartózkodott utasként Hans Herrmann. A repülés 21:55-kor folytatódott Bathurst felé, ám a gép sosem érkezett meg a repülőtérre, hanem máig tisztázatlan körülmények között Gambia folyóba veszett. A repülőgép hangját már hallani lehetett a célállomáson, többször meg is pillantották az „Ostmark” fedélzetéről, miközben felette

a járat többször elrepült. A motorok hangja alapján az utolsó észleléskor a repülőgép 100-150 méter magasságban járhatott, majd Kelet felé eltűnt, nem sokkal később észlelhetősége, a motorok hangja megszűnt. Bathurst földi személyzete először arra gondolt, hogy váratlan probléma léphetett fel, és a gép Dakarba próbál eljutni és leszállást megkísérelni, ám a Dakarból reggel 06:00-kor érkezett jelentés alapján világossá vált, hogy a repülőgép nem jutott el a szenegáli fővárosba, és már nem lehet a levegőben sem. Azonnal keresni kezdték szárazföldi és vízi különítmények, valamint a levegőből is felderítési kísérleteket hajtottak végre a roncs felkutatására. Hamarosan úszó postaszákokat és roncsdarabokat találtak a folyó torkolatnál fekvő Dog Island térségében. A roncsdarabokból kiderült, hogy a gép nagy sebességgel és igen meredek szögben csapódott a vízbe, ezért nem élhette túl a kényes leszállást a személyzet. A szállítmányból 23 postaszákok sikerült megtalálni, melyek haladéktalan továbbításáról a DLH gondoskodott, a szállítmány alig egy nap késéssel érte el a brazil partokat.

A legfájóbb veszteség azonban 1938-ban érte a Lufthansa légitársaságot. 1937-től kezdődően a Junkers cég egy nagyméretű, személy- és teherszállításra kifejlesztett típusal kísérletezett, melynek méreteit jól érzékelteti a rá ragadt becenév is, hisz nem egyszerűséggel csak „Der Grosser Dessauer” néven emlegették. A Junkers Ju 90 típusról van szó, melynek első példánya 1937. augusztus 28-án re-

Junkers Ju 90 Preussen

pült Németországban. A típust sikeresen alkalmazhatónak vélték a hosszú távú repülésre, ezért már 1938-ban egy példányt a Lufthansa tesztre átvetett a gyártótól. Ez volt a Junkers Ju 90 V-2 D-AIVI (Werk-Nr. 4914) „Preussen”, melynek első felszállására 1937. december 2-án került sor. A DLH Gambiába küldte a gépet a szélsőséges trópusi viszonyok során történő tesztfeladatok elvégzésére. 1938. november 21-én hagyta maga mögött a repülőgép Németországot, parancsnoka Untucht kapitány volt. A fedélzeten tartózkodott számos mérnök és a személyzet, a repülés sikeresen lezajlott, és a gép 11:00-kor megérkezett Jeshwang repülőtérre. A tervezett célállomás Buenos Aires volt egy közbülső leszállással Dakarban. 1938-ra a franciák már nem zárkóztak el bizonyos repülőtereik használatától, ezért válhatott valóra egy Dakart érintő repülőútvonal megtervezése. A repülés azért lett volna kiemelkedő fontosságú, mert technológiai ugrást jelentett volna a szárazföldi repülőgépek alkalmazása a transzatlanti légi útvonalon használt repülőcsónakok helyett.

A továbbrepülést Ibero-Amerika felé még aznapra tervezték, ezért azonnal nekiláttak a repülőgép felkészítésének. A gépet megtankolták, előkészítették, és Untucht kapitány délután 16:00-kor beindította a motorokat. Mivel a gép 5 órán keresztül állt a tűző napon, a kabinban 47 fok meleget mértek, a fém alkatrészeket pedig sem lehetett érinteni, olyan forróak voltak. 16:30-kor Untucht teljes gázt adott, és a gép nekiindult a felszállópályának. Ideális körülmények között történt a start, 30 fok melegben, 2 m/s szélességnél, tökéletes látási viszonyok közepette. A „Preussen” az emelkedést kö-

vetően mindössze 200-300 m repülés után már 20 m magassáig emelkedett, mikor lassan balra dőlve veszíteni kezdett magasságából, és egy pálmának csapódva a földre zuhant, ahol azonnal lángba borult. A mentési kísérletek hiábavalónak bizonyultak, a teljesen teletankolt repülőgép hatalmas lángokkal porráégett. A balesetet valószínűsíthetően motorleállás idézte elő. A kísérleti jelleggel beépített elektromos benzinpumpa a nagy meleg hatására felmondta a szolgálatot. Az utasok és a személyzet egy része túlélte a katasztrófát, az eseményt a szemtanúk és a túlélők beszámolóinak alapján lehetett rekonstruálni.

A katasztrófát szenvedett járatok postaszállítmányaira speciális pecsétet ütöttek. A jelzés egyszerre állított emléket a szerencsétlenségeknek, valamint jelentett magyarázatot a postaküldemények állapotára esetleges sérülésük esetén azok kézhezvételekor.

A Lufthansa dél-atlanti járatainak utolsó évei

1938-ra a Lufthansa precízen és pontosan működő biztonságos légi járatot hozott létre a dél-atlanti óceánon át, mellyel Európát kötötte össze Afrika érintésével Ibero-Amerikával. Számos technikai újítás és diplomáciai győzelem tette lehetővé a német sikereket. A repülőgép fejlesztés gyors ütemben adta meg a válaszokat a fejlődő légiútvonal hálózat teremtette új technikai kihívásokra. A német repülőgépgyárak teljesítménye folyamatosan bővült, a kereskedelmi értelemben vett teherszállító repülőgépek a második világháború új német légierejéhez szolgáltatták az alapokat.

A Lufthansa a világ egyik legnagyobb légitársaságává fejlődött, az Európával szomszédos kontinensekre rendszeres menetrendszerinti légi járatokat üzemeltetett, komoly versenyt támasztva ezzel a többi polgári értelemben vett légi nagyhatalom, elsősorban az Amerikai Egyesült Államok légitársaságai számára. Az USA egyre kevésbé nézte jó szemmel a német repülés sikereit Latin-Amerikában, hisz egy korábban már katonailag és légi értelemben is legyőzött európai ország fenyegette a saját geopolitikai elképzeléseit a térségben.

A német légitársaságot ez a fokozódó nemzetközi nyomás még inkább fejlesztésekre, a konkurencia gazdasági értelemben vett legyőzésére sarkallta. Új, Dornier által fejlesztett repülőcsónakokat állított szolgálatba, melyek a transzatlanti repülőútvonalon teljesítettek szolgálatot. Ezek voltak a Dornier Do 26 V-1 D-AGNT „Seeadler”, a Dornier Do 26 V-2 D-AWDS „Seefalke” valamint a Dornier Do 26 V-3 D-ASRA „Seemöve” repülőcsónakok. Más német repülőgéptípusok is rendszeresítésre kerültek, mint például a Heinkel-gyár Heinkel He 116 V-2 D-AJIE „Schlesien”, valamint a Heinkel He 116 V-4 D-ATIO „Hamburg” négymotoros szárazföldi repülőgépek. Kifejezetten a Lufthansa számára épített három hidroplánt a Hamburger Flugzeugbau (később Blohm und Voss), melyek a Ha 139 V-1 D-AJEY „Nordwind”, a Ha 139 V-2 D-AMIE „Nordmeer”, valamint a Ha 139 V-3 D-ASTA „Nordstern” típusjelzéssel, oldalszámmal és névvel lettek üzembe állítva.

Világviszonylatban is jelentős technikai ugrás volt a Lufthansa számára, mikor a Focke-Wulf gyár új négymotoros szárazföldi repülőgépeit próbálta ki a dél-atlanti útvonalon 1939-ben. Ezek voltak a Focke-Wulf Fw 200 Condor A-06 D-ASBK „Holstein” és a Focke-Wulf Fw 200 Condor A-07 D-AXFO „Pommern”. Az említett repülőgépek ugyanis leszállás nélkül tudták megtenni a Berlin-Natal (Németország-Brazília) távolságot! 1939. június 27-én késő este szállt fel a „Pommern” Berlin-Tempelhof repülőtérrel Németországban, majd június 29-én hajnalban érkezett meg a braziliai Natalba. Alig pár héttel később került sor az első megszakítás nélküli Berlin-Rio de Janeiro repülésre ugyanezzel a típussal. A gép, fedélzetén 26 utassal és némi postarakománnyal 11.105 km-t tett meg 36 óra és 4 perc alatt. Még ebben az évben sor került a Chilébe történő repülésekre is.

A Lufthansa számos elképzeléssel rendelkezett a jövőre nézve, ám a tervek jórészt az íróasztalok fiókjában maradtak. A háború kitörésekor a brit gyarmaton természetesen azonnal megszűnt minden német légi aktivitás. De a németek nem adták fel. Az

1940/41. évben Dakaron keresztül próbálták meg a légi járatokat üzemeltetni, hisz Európában a német hadsereg elfoglalta Franciaországot, így Dakar német érdekszférába került.

1933 és 1939 között 481 menetrend szerint közlekedő transzatlanti repülést, valamint 10 felderítő- és próbarepülést hajtott végre a Lufthansa a dél-atlanti térségben. A megtett út meghaladta az 1,5 millió km-t. 1934-ben járatonként 10.000 darab levelepostai küldeményt tudtak továbbítani, míg ez a szám 1939-re elérte a 100.000-ot!

A második világháború azonban megállította Németország transzatlanti repüléseinek sorát. Bathurst repülőtérén – melyről korábban a Lufthansa járatai indulhattak egy másik kontinens légtere felé – a szövetséges hatalmak katonai repülőbázist üzemeltettek a háború végéig.

Felhasznált irodalom

Jürgen Rosenstock: Flugboote über dem Atlantik. GeraMond Verlag, München, 2001.

Jörg-M. Hormann: Flugbuch Atlantik. Delius Klasing Verlag, Bielefeld, 2007.

Günter Stauch: Das große Buch der Lufthansa. GeraMond Verlag, München, 2003.

Dr. Fischer Ferenc: „A háború utáni háború”. Az európai hatalmi rivalizálás dél-amerikai dimenziója Németország és Chile haditengerészeti és légi kapcsolatait tükrében (1919-1933). Akadémiai doktori értekezés, Pécs, 2002.

Anne M. Lindbergh: Zúg a szél. Révai, Budapest, 1940

www.luftharchiv.de

<http://earth.google.com>

Lufthansa Archiv

Lufthansa Filmenarchiv

Popular Mechanics Magazine Archive

Flight Magazine Archive

Húsz éve szabadult

Mandela

Írta: Radics M. Péter

MENETELÉSÜNK a szabadság felé visszafordíthatatlan – mondta a Victor-Verster börtönből szabaduló Nelson Mandela 1990-ben, 27 évnyi fogság után. A Dél-afrikai Köztársaság első fekete elnöke idén 91 éves, élete most néhány hétre ismét a világ figyelmének középpontjába került.

Az idei Mandela-mánia okozója elsősorban az, hogy *Invictus* címmel a mozikba került egy 1995-ben játszódó film, amelyet Clint Eastwood rendezett, és amelyben Morgan Freeman alakítja az elnököt. Másrészt emlékezik a világ arra is, hogy éppen 20 éve, 1990-ben szabadult ki a fogságból.

A fiatal Mandela az apartheid diszkriminatív törvényei és kiközösítése ellenére európai szellemű nevelésben részesült. 1938-ban beiratkozott a feketék számára fenntartott Fort Hare-i egyetemre, két év múlva azonban a fajgyűlölő rezsim elleni tüntetéseken való részvétel miatt kicsapták.

A rasszista megkülönböztetés, az őslakosság gettóba kényszerítése ellen tiltakozva, 1944-ben belépett a feketék jogaiért küzdő Afrikai Nemzeti Kongresszusba (ANC), amely a rendszerváltás idején az ország meghatározó politikai erejévé vált.

Mandela tömegtüntetéseket szervezett, mozgósító beszédeket tartott, röplapokat írt, a fekete lakosságot passzív ellenállásra ösztönözte. 1955-ben álnéven vett részt azon a találkozóon, amelyen az ANC, a Színesbőrűek Kongresszusa, a Dél-ázsiai Kongresszus és a fehérek Demokratikus Kongresszusa szövetségre lépett. Az eseményen elfogadták a szabadságjogi chartát, amely deklarálta a teljes népszuverenitás mielőbbi megteremtésének szükségességét.

Dél-Afrikában a 60-as évek a szabadságjogok súlyos korlátozását hozták: az afrikai politikai ébredést jelképező ANC-t betiltották, a sharpeville-i mészárlás után pedig 1964-ben életfogytiglani börtönre ítélték a szabotázzsal és a kormány elleni összeesküvéssel vádolt Mandelát. Apartheid-ellenes aktivistaként 27 évig raboskodott, nagyrészt a fokföldi Robben-sziget börtönében.

Nemcsak a dél-afrikaiak, de egy generáció számára a világ minden pontján meghatározó pillanat volt, amikor 1990. február 11-én Nelson Mandela újra szabad lett. Egy fiatal ellenzéki újságíró így emlékezett vissza a pillanatra a BBC-n: „Minden, ami a családom és a barátaim hittek, megvalósulni látszott: hogy legyőzhetjük az apartheidet, hogy a dél-afrikai nép igazi vezetői kiszabadulhatnak a börtönből, és hogy a vágyaink valóra válnak”.

Bár a Mandela kiszabadulását éljenző tömeg spontán népiünnepélyen a rendőrség a felvonulók egy részét megverte, az eufória nem csillapodott.

„Nem törődünk vele, mert Mandela szabadon bocsátása volt a legtöbb, amit el lehetett érni. Az apartheid vereséget szenvedett. A világ elmarasztaló és megvető szavai, valamint milliók áldozata Dél-Afrikán belül és kívül végül összeroppantották. Győztünk.” – emlékezett Audrey Brown, aki most a BBC World Service tudósítója.

1993-ban Frederik W. de Klerk államfő és Mandela Nobel-békedíjat kaptak, majd egy évre rá az első demokratikus választásokat az ANC nyerte, így Mandela ültethetett az elnöki székbe. Kormányalakításra a Nemzeti Párt és az Inkhata Szabadság Párt koalíciója kapott felhatalmazást. Mandela sokat tett azért, hogy az apartheid-korszak lezárulta után a vegyes lakosságú Dél-Afrika nemzetiségei között újból kialakulhasson a bizalom. 1999-ig tartó elnöksége a nemzetközi közösség nagyrabecsülését is kivívta.

A magyar-afrikai kapcsolatrendszer sajátosságai

Beszélgetés dr. Suha Györggyel, Gambia tiszteletbeli főkonzuljával
Készítette: Földi Sándor

FS: Akkor legyen mindjárt az első kérdésem, hogy tulajdonképpen mivel is foglalkozik egy tiszteletbeli konzul?

SGY: Az én szerepem speciális. A nemzetközi együttműködésben léteznek tiszteletbeli konzulok, amely a közhiedelemmel ellentétben nem diplomáciai rang, hanem egy beosztás, amely a küldő állam képviselőjében, a küldő állam honosainak (legyen ez magánszemély vagy akár cég) érdekeinek képviseletében jár el. Kicsit különbözik a diplomáciai kapcsolatokról annyiban, hogy ezeket más jogszabályok is szabályozzák, de az 1963-as bécsi egyezmény rendelkezik tulajdonképpen az államok közötti konzuli kapcsolatokról. Ezeknek a konzuli kapcsolatoknak az alanyait, akik ezt az egészet üzemeltetik, működtetik, két kategóriába osztják: léteznek hivatá-

sos konzuli képviselők és tiszteletbeli konzuli tisztviselők. Igazából a kettő között tevékenységüket tekintve nincs különbség, személyüket tekintve viszont már van, annyiban, hogy a küldő állam és a fogadó állam között a tiszteletbeli konzulok lehetnek olyanok, akik a fogadó állam állampolgárai is. Ez az alapvető fő szabály, tehát olyan embereket bíz meg jelen esetben a Gambiai Köztársaság, akinek magyar állampolgársága (is) van, tehát a fogadó államhoz kötődik. A másik, hogy a tiszteletbeli konzul a tevékenységéért a karrier-konzullal ellentétben nem kap fizetést, bár költségtérítést és egyéb juttatások megilletik. Maga a személy egy híd szerepet tölt be a két ország között, hiszen mind a két kultúrát és közeget ismeri, legalábbis ideális, ha ismeri. A tiszteletbeli konzul által vezetett képviselet, amely

Jámeh elnök társaságában Banjulban

egy hivatal, ennek minden előnyével és hátrányával, valamint a hivatásos konzul által vezetett konzulátus között nincs különbség. Tehát ezt úgy kell értelmezni, hogy egy államközi viszony keretében ez a fajta együttműködés olcsó, sok szempontból előnyös megoldás kicsi, távoli, geopolitikailag talán kevésbé fontos országokkal szemben. Magyarországon különben olyan félszáz tiszteletbeli konzul működik. A tiszteletbeli konzul akkor dolgozik borzasztó sokat, ha egy olyan országot képvisel, amelynek nincsen semmilyen más képvisellete az anyaországgal. Ekkor mindent ő intéz: vízumosztatástól kezdve, nemzetközi szerződéseken át a protokoll-eseményekig stb. Gyakorlatilag ugyanazzal foglalkozunk de facto mint egy nagykövetség, de nyilvánvalóan teljesen más jogállásban.

FS: A magyar média mostanában egyre többet foglalkozik Afrikával, sokat halljuk, hogy fel kellene újítani diplomáciai kapcsolatainkat a kontinens egészével. Ön szerint ez véletlen, hogy pont most a parlamenti választások előtt került előtérbe ez a kérdés, vagy ez amúgy is időszerű lenne?

SGY: Én nagyon örülnék neki, ha ez egy tudatos, bármilyen szempontból is irányított folyamatnak lenne kvázi a mellékterméke, beszéljünk választásokról, vagy akár egyéb más politikai kezdeményezésekről. E tekintetben nem látok összefüggést a választásokkal, azzal viszont igen, hogy Magyarország egy olyan politikai közösség tagjává vált a 90-es évek közepétől, amely Afrikát egy nagyon fontos politikai célterületnek tekinti. Mi több, az Európai Unió külpolitikai stratégiájában Afrikát és a szub-szaharai régiót egy kiemelt területnek tekinti, így ezt nem tudjuk megkerülni, mint EU tagállam. Ettől lett trendi ez a fajta orientáció, az elején ez-

zel még senki sem foglalkozott, így ma két féle nézet vitatkozik egymással Magyarországon. Az egyik felfogás lelkesen azt mondja, hogy nekünk márpedig van afrikai gyakorlatunk, ismeretünk, múltunk, és akár mint a TESCO (nem azonos a bevásárlóközponttal), jelen voltunk Afrikában szakemberekkel, tudástranszferrel, képeztünk afrikai diákokat és egy kitűnő politikai motiváció keretében gazdaságilag is együttműködtünk velük. A másik nézet szerint nem sok kötődésünk van a jelenkori Afrikához, hiszen a rendszerváltással kidobtuk a kapcsolatrendszert is, így ezt most újra fel kellene építeni, ráadásul az EU sztenderdjeinek megfelelően, nem olyan ideológiai bázison, amelyet a rendszerváltás előtti szocialista Magyarország jelentett. Hangsúlyozom, ez ugyanolyan ideológiai bázis, tehát az EU irányvonala ugyanolyan logikai keret a kapcsolatteremtésre, mint annak idején a szocialista nemzetközi szolidaritás volt. Az igazság igazából a kettő között található, tehát valóban voltak afrikai kapcsolataink és ezeket jól el is rontottuk. Az afrikai ügyekben legalább 15 évig nem történt semmi és azért tegyük hozzá, jelenleg sem zajlik egy intenzív afrikai közeledés. Azt szoktuk mondani egy jól hangzó szlogenel, hogy Magyarország teret és tempót veszített Afrikával kapcsolatban. Ez természetesen igaz, bár azt is tudomásul kell venni, hogy az erőforrásaink csökkentek, a magyar külpolitika Afrikát nem tudja lefedni vagy akár az ottani jelenléte érdemben biztosítani. Én azt gondolom, hogy a helyzet ennél rosszabb. Kritikus vagyok, amikor azt mondom, hogy tulajdonképpen azon pénzben nem mérhető gesztusok is hiányoznak, amelyek politikailag viszont fontosak lehetnének: gondolok itt az utazó nagykövetségi pozíciókra, gondolok arra, hogy a nemzetközi együttműködésben jobban oda kellene figyelni az afrikai álláspontokra stb.. Nyilván a kritikámat az váltja ki, hogy én az afrikai oldalon dolgozom, és mi itt bízunk benne, hogy a 2011-es magyar EU soros elnökség ezen egy kicsit változtathat. Jelenleg Magyarországon Afrika-politikáról nem beszélhetünk, minden nézetrendszerrel ellentétben ez nem egy koherens stratégiailag megalapozott Afrika-politika, csupán lépések, ötletek, sztenderd sablonok átvételét jelenti.

FS: Pont erre szerettem volna reflektálni, hogy 2004-ben a Geopolitikai Tanács Afrika-stratégiája konkrétumokat nem tartalmazott.

SGY: Ez a konferencia a rendszerváltás óta az első helyzetjelentésnek bizonyult, nem mondom, hogy nagy sikerrel. Mégis előrelépésnek lehet nevezni a tanácskozás létrejöttét, hiszen „mindenki” ott volt. Azt vártuk, hogy 2004 után egy 4-5-6 éves távlat-

Gambia nemzeti ünnepén, a Függetlenség Napján Budapesten, 2010. február 18.

ban megkezdődik valamiféle előrelépés, ám ilyen folyamat az én olvasatomban nem indult el, legalábbis nem szervezett módon. Ha azt mondjuk, hogy mi az EU Afrika-politikáját követjük, akkor azzal a nézettel találkozunk szembe, hogy az EU mi vagyunk, tehát nekünk a politika formálásában tevékeny és tudatos szerepet kell vállalni, tehát nem egy defenzív, follow up-szerű taktikát, hanem egy irányító, proaktív álláspont szükséges. Úgy látom, ez a kezdeményező készség teljes egészében hiányzik, bár olyan lépések mégiscsak fémjelzik ezt a folyamatot, mint a Magyar Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Politika (NEFE). A program keretein belül másfél-két éve megtalálható volt Etiópia, mint célország, ahol tulajdonképpen sikeres NEFE program hajtottódott végre, igaz kezdeti gondokkal, de a szándék jónak mondható. Ez után a kormány kitalálta, hogy egész Szub-Sahara a magyar NEFE célterülete, amely szerintem egy teljesen rossz hozzáállás, hiszen nem tudunk több tucatnyi országot NEFE programokkal egyszerre (de külön-külön sem) lefedni, „sok bába között elvész a gyerek”. Tehát a magyar kormány próbálkozik ugyan, a Külügyminisztériumban is találhatóak szakértők és vannak a témának kiváló elemzői, azonban explicit akarat, kifejezett politikai szándék nélkül ez sehol a világon nem megy, nemhogy az EU-ban. Ezt az akaratot én egyelőre még nem látom.

FS: Említettük tehát, hogy 1989 előtt ennél egy intenzívebbnek mondott együttműködés zajlott országaink között, gondoljunk csak a TESCO-ra. A kapcsolatok kvázi lenullázásával ezt a bizalmat, amely akkor megvolt, vissza lehet-e még szerezni? Elérhetetlenek bizonyul-e a rendszerváltás előtti kooperáció szintjének visszaállítására?

SGY: Ez ügyben kétféle dolgot szükséges szétválasztani. Az egyik a politikai bizalmon alapuló együttműködések kérdése, amely egy megváltozott geopolitikai világrendben egy más értelmezést nyer. Ezt a fajta politikai bizalmat, együttműködési csatornát nem lehet visszaszerezni, így hát újakat kell kitalálni, azonban vissza lehet szerezni a magyar imidzsnek azon elemeit, amelyek a gazdasági együttműködésből fakadtak. Itt nem azt a közkedvelt hivatkozási pontot szeretném megemlíteni, hogy a magyarok ott voltak Afrikában a Glóbusz konzerv, ELZETT záruk, Ikarus buszok, mosógépek stb. révén, hanem azon területekre, amiben nekünk alapvetően nincs rossz presztízsünk: mezőgazdasági technológiában, vízkutatásban, térképészetben Magyarország igenis lehetne technológiai exportőr. A másik kérdés, amiről nem fedkezhetünk meg, hogy Magyarország soha nem volt gyarmattartó hatalom. Ez fontos emocionális kérdés, hiszen semlegesekek vagyunk a nagyhatalmi játékban, Afrikában a magyarokhoz nem kapcsolódik negatív elem. Sőt, itt látszik az

előző politikai rendszer pozitívuma, hogy rengeteg diák végzett nálunk, akik ma már befolyásos döntéshozók egyes szub-szaharai országokban, akikkel viszont foglalkoznunk kellene. Ezen a szinten is hiányzik a megfelelő együttműködés, azokra az alapokra, amelyeket már 1989 előtt letettünk az oktatás és képzések területén, ma lehetne építkezni. Ezt viszont már kormányzati szinten kellene kezelni, nem pedig magánakciókkal.

FS: Például a lengyeleknél létezik olyan adatbázis kormányzati szinten, amelyben az összes, az országukban tanult diákot számon tartanak, az akkori kapcsolatok fenntartása érdekében.

SGY: Ők nagyon profin csinálják, mondhatni nálunk mindenki profibban műveli ezt. Ennek itthon egyébként adatvédelmi és egyéb okai vannak, ezek a dolgok összefüggnek egymással, nincs egységes re-

cept és senki sem hordja a zsebében a Bölcsek Kövét a magyar-afrikai kapcsolatokat tekintve, de amely a múltból jó és pozitív hatása lehetne a jelenre, azt talán érdemes megmenteni. Továbbá azért az idő múlásával ez a fajta versenyelőny elkopik, majd megszűnik és Magyarország nagyon közel van ehhez az állapothoz.

FS: Ön szerint egy kormányváltás alkalmával egy FIDESZ-kormány változtatna-e ezen a stratégián?

SGY: Az udvariás válaszom az lehetne, hogy ha az új kormányzat nem kap megfelelő inputokat illetve jelzéseket ez ügyben, elsősorban a gazdasági szférától vagy akár a civil szektorból, akkor nem fog többet tenni, mint eddig, hiszen a kisebb ellenállás irányába történő törekvés viszonylag egyszerűbb. A FIDESZ-kormány külpolitikai terveiben így a választások előtt két héttel effektíve Afrikára vonatko-

zónán nem találtam utalásokat. Nem is gondolom, hogy egy választási kampányban erre kell utalásokat tenni, de „a puding próbája az evés”, úgyhogy majd a végrehajtás fázisában meglátjuk, erre oda kellene figyelni. Nem lehet csak az EU-val foglalkozni, hiszen, ha egy szervezettel foglalkozunk, akkor a másikat is éppúgy figyelembe kell venni. Nagyon sajnálom, hogy az utóbbi évek szocialista kormányzása negligálta ezt a területet, bár nem gondolom, hogy ezt az issue-t le kéne vinni pártpolitikai szintre. Egyszerűen csak mindig voltak fontosabb prioritások és mindig megpróbáltunk a kisebb ellenállás felé orientálódni, ráadásul a világgazdasági válság egyfajta visszatartó erő is volt a diplomáciai hálózat fejlesztésében. Egyszerűen nem álltak rendelkezésre megfelelő források és így alakulhatott ki az a különös helyzet, hogy Szub-Saharában csupán három magyar nagykövetség található.

FS: Napjainkban hogyan értékeli a magyar-afrikai kapcsolatrendszerét?

SGY: Én elsősorban a nyugat-afrikai zónát és a közép-afrikai területeket ismerem jobban és mindkettőnek az a közös jellemzője, hogy a Magyar Köztársaság külpolitikájában nagyon partikuláris szerepet kapnak, perifériára kerültek. A magyar-afrikai kapcsolatok jelenleg elsősorban a déli valamint a keleti partra koncentrálódnak. A déli zóna nyilvánvalóan egy gazdaságilag fejlett terület, a Nairobiban található nagykövetségünk pedig a keleti részeket hozza egy előnyösebb helyzetbe. A nyugati oldalon Nigériával fenntartott kapcsolataink elsősorban gazdasági jellegűek, hiszen mégiscsak egy 200 milliós, olaj-exportőr országról van szó. A hivatalos mainstream ezzel véget is ér, a klasszikus bilaterális kapcsolatok Afrikával nagyon alacsony szintűek. Én legalább 15 országot tudnék felsorolni, ahol nem járt magyar delegáció Losonczy Pál elnöki tanácsi látogatásai óta, magyarul a rendszerváltás után az akkreditáció szándékának gesztusa sem volt meg a magyar kormányzat részéről. A nemzetközi együttműködés viszont a viszonyosságon alapuló kétoldalú történet. Tessék megnézni, Magyarországon most már hatodik éve működik egy angolai nagykövetség például nagyon aktívan, profin, nagyon komoly költségvetéssel, nekik fontos Magyarország. Mi afrikanisták azért állunk ez ügyben kicsit furán, mert azt gondoljuk, hogy kétoldalú kapcsolatokra igenis szükség van. A térségek országait, ahol a nemzetközi fejlesztési politikák jelen vannak és gazdasági érdekek manifesztálódnak, nem igaz, hogy idehaza blacklist-en kell kezelni és nem kell velük foglalkozni. Románia, Szlovákia és Lengyelország, csak hogy EU-s példák-kal éljek, nálunk sokkal aktívabbak most már, a csehek pedig nemrég vonattentert nyertek Szenegálban. Azt érezzük, hogy ez a dolog nem lett a helyén és értékén kezelve, a jelenkori afrikai kapcsolatokról bilaterális értelemben olyan sok pozitívumot elmondani nem tudok.

FS: És mi a helyzet multilaterális szinten?

SGY: Multilaterális értelemben, nemzetközi szervezetek szintjén természetesen létezik kapcsolat és kooperáció, bár ezt inkább az afrikai oldalról látom. Senki nem vitatja a magyar kormányzat jó szándékát ebben a kérdésben és azt sem, hogy ez elsősorban pénzkérdés. Bilaterálisan gyengécskén állunk, multilaterálisan valamivel jobban, de azért vannak olyan magyar külpolitikai célok, például az ENSZ BT nem állandó tagságának elnyerése 2012-re, amelyek afrikai támogatás nélkül nem fognak menni. Tessék tudomásul venni, hogy a 192 tagállam egynegyede afrikai ország, és mint ilyenek,

nem megkerülhetőek, ezzel együtt kell élni, szoktuk mondani politikusainknak. Ilyen és ehhez hasonló ügyekben nem ártana együttműködni afrikai országokkal, konzultációkat folytatni. A harmadik terület, ahol még érdemes szót ejteni a magyar-afrikai kapcsolatokról (a bilaterálison és a multilaterálison túl), a harmadik ország bevonásával történő segélyezési, fejlesztési jelenlét. Ez ügyben is sok lehetőségünk kínálkozik és én érzek is előrelépést akár kínai, kanadai vagy japán finanszírozású projektek tekintetében, de ezek még nagyon gyerekcipőben járnak. A diplomata általában nem mond negatív jelzőket bizonyos országok közötti kapcsolatokra, így nem mondhatunk mi sem elmarasztaló jelzőt a magyar-afrikai együttműködésre, de ha azt mondjuk, hogy van még mit fejleszteni, akkor azt gondolom, mindenki érti, hogy mire is gondolunk.

FS: Tehát egyetérthetünk abban, hogy egy kétoldalú együttműködés a poszt-kommunista országok és az afrikai-, vagy fejlődő országok között gyümölcsöző lehetne, sok előnnyel járna.

SGY: Abszolúte szükséges és nagyon fontos is a politikai jelenlét nem csak azért, mert információkat és politikai gesztusokat jelent, hanem mert például az Európai Unió fejlesztési pénzek sorsa nem Brüsszelben dől el, sokkal inkább a helyszínen működő EU-s missziók között. Például a zambiai fejlesztési pénzek persze Brüsszelből érkeznek, de a Zambianban működő angol képviselő, német nagykövetség, francia képviselő dönti majd róluk. Ha nem vagyunk ott, egyszerűen nem tudjuk eladni magunkat: hiába tudunk jó kutakat fúrni, ha a franciák is meg tudják csinálni ugyanezt, azzal a különbséggel, hogy ők megtalálhatóak a térségben. Éppen ezért ez a fajta nagykövetségi hálózatleépítés egy kifejezetten rossz üzenet bilaterális értelemben afrikai barátainknak és politikailag saját magunknak is, hiszen forrásokat veszítünk vele. Ez biznisz: a diplomácia jelenleg elsősorban gazdaságorientált tevékenység, amely azt jelenti, hogy pénzek és hasznok vannak a cső végén, ezt tudomásul kell venni. Gambiában is egyébként, de tudatosan próbálom kerülni a gambiai példát, mert ebben nem vagyok elfogulatlan.

FS: A jövőben kizárólag gazdasági szinten valósulhat meg együttműködés vagy vice versa esetleg politikai tapasztalatokat is szerezhethetünk?

SGY: Nagyon érdekes ez a kérdés, ezen már sokat gondolkodtunk. Én mindenképpen a gazdasági és fejlesztési ügyeket tenném előtérbe, tehát azt gondolom, hogy lehetnek gazdasági típusú érdekeltségeink Afrikában, ezek fő motivációja a külgazdasági potenciál élénkítése lehet. Nem zárom ki a politikai kapcsolatokat építését sem, de például azzal a típusú tudással, amelyet mi az integráció kapcsán szereztünk, vagy a békés rendszerváltással, nem lehetne házalni Afrikában. Nem hiszem, hogy ez szükséges, annyira nagy kulturális gap-ről beszélünk, hogy a magyar tapasztalatok nem értelmezhető árucikkek a kontinensen. Ezt lehet, hogy el lehet sütni máshol, de itt nem. A politikai együttműködés ügyében én a gesztusokat hiányolom, és azt várnám el, igenis vegyük komolyan ezeket az afrikai partnerországokat, ez lehetne a fő üzenet. Ebbe sok minden beleférhet: nagykövet akkreditálás, delegációk fogadása-kielküldése, a nemzetközi együttműködés normáit alkalmazva lehetne élni a kapcsolatrendszerrel.

FS: 1989-ben az a félelem alakult ki az afrikai országok részéről, hogy a rendszerváltásokkal a figyelem áthelyeződhet Kelet-Európába, amely

igaznak is bizonyult. Ma lehetősége van-e az Európai Uniónak egy intenzívebb Afrika-politikára úgy, mint ahogy India és Kína teszi ezt az utóbbi időben?

SGY: Amit az EU-nak Afrikával kapcsolatban meg kell tanulnia az a kommunikációs szegmens, amely a nemzetközi fejlesztésekhez kötődik. Én erősen kritizálnám és vitatnám ennek a szegmensnek a hatékonyságát, nem nagyon működik a többi nagyhatalmi tényezőhöz képest. Tudják persze, hogy az EU nagyon jó, forrásokban gazdag, de ezek „elforgácsolódnak” és persze a hasznot nem látni. Én ebben sokkal direkttebb lennék, mint például a kínaiak, vagy mint a japánok. Ez sajnos nekünk még nem nagyon megy. Ahogy a kérdésben is felmerült, bizonyos folyamatok elterelik a figyelmet Afrikáról, legyen ez a rendszerváltás folyamata, vagy akár a globális gazdasági válság. Mindenki arra gondol ez utóbbi kapcsán, hogy a segélyezés most egyszer csak ki fog üresedni, mert elfogy a pénz és a válság kapcsán az afrikai országok amúgy is szegényednek. A jelen állás szerint ezen afrikai országok nem a globális pénzügyi válság miatt szegényednek közvetlenül, hanem közvetett módon a válság hatására a donor országok forrásai csökkennek vagy vesztenek értékükből. Mindezek arra mutatnak, hogy Afrika a világgazdasági folyamatokból mindig ilyen átértékelési hatásokat érez meg: a rendszerváltás is ilyen volt, a globális válság is ilyen, úgy, mint a hidegháborús konfliktus, hiszen akkor Angolában kubai csapatok gyakorlatoztak stb.. Afrika egy másodlagos platformja az említett folyamatoknak, amely nem azt jelenti, hogy szerepe másodlagos lenne, csak a nemzetközi folyamatok által kifejtett hatások nem mindig evidensen azonosak azzal, amit ezek a folyamatok kiváltak a világ fejlett részein.

FS: Mi lenne a személyes véleménye Afrika jövőjét illetően?

SGY: Afrika az egymilliárdos lakosságával, a viszonylagos földrajzi közelségével és az egyre inkább egyébként Kína, India és előbb utóbb Brazília által kizsákmányolt nyersanyagvagyonával egyre fontosabbá válik. A folyamat feladatokat, lehetőségeket és kihívásokat tartogat számunkra: minden, Afrikát is érintő folyamatnak a másodlagos hatásait áttételes módon mi is megérezzük a migráció, energiahiány stb. tekintetében. Veszélyes játékokról beszélünk, hiszen tudjuk, hogy például egy 2-3 fokok hőmérséklet-emelkedés milyen migrációs folyamatokat indítana el, hány millió ember indulna el Európa felé a „hidegbe”. Ezek nemsokára szabad szemmel is látható ügyek lesznek, amelyeknek kezdeti jelei ma már érzékelhetőek.

AFRIKA

A következő szám tartalmából

Fókuszban: Sport és Afrika

A dél-afrikai foci világbajnokságról
Kameruni foci és antropológia
Afrikai sportolók a csúcson

Továbbá: Angola háborúja

Magyarország afrikai kapcsolatainak alakulása az EU tagság után - kihívások, lehetőségek

Az EU-Afrika Csúcsról jelentjük

Az Afrika Tanulmányok 2010 IV/2. száma
2010 júniusában jelenik meg.

VÖRÖS ZOLTÁN

EGY KONTINENSTORNA MARGÓJÁRA

A 2010-ES ANGOLAI AFRIKA KUPA KRITIKÁJA

Vérengzés, majd eltiltás, kapus-bakik és végtelenül gyenge játék – így jellemezhető a 2010-es angolai Afrika Kupa, mely alaposan felborzolta a futball-társadalom idegeit, vélhetően megtorpantva egy sokat ígérő kezdeményezést, mely hosszú fejlődés után egyre rangosabbá váló küzdelmeket hozott.

Az 1957-es szudáni rajt óta (1968-tól kétévente) megrendezésre kerülő Afrikai Nemzetek Kupája (Africa Cup of Nations vagy African Nations Cup, a továbbiakban ANC) labdarúgótorna a kontinens legrangosabb megmérettetése, melyet az afrikai focisták topligákba való áramlásával egyre több kritika ér. Az esemény jelentőségét azonban nem szabad lebecsülni, története korábbra nyúlik vissza, mint az európai seregszemléé, melyet először 1960-ban rendeztek meg.

Focimeccs a marokkói hegyek között

Igaz, a sokszínű kontinens kupája nem kapott kellő figyelmet és évtizedekig csupán a helyi érdeklődésnek állt középpontjában. A helyzetet az afrikai játékosok „kiáramlásával” változott meg. A jó felépítésű, kitűnő kondícióval megáldott játékosok egyre nagyobb szerepet kaptak csapataikban, Nigéria 1996-os atlantai olimpiai győzelme pedig előrevetítette az afrikai foci lehetséges dominanciáját. Noha kiugró eredményt a mai napig nem sikerült elérnie a kontinens csapatainak a világbajnokságokon, számos játékos igazi sztárrá avanszolt a topligák élcsapatai-

ban, elég csak Didier Drogba vagy Samuel Eto'o nevével megemlítenem, de sorolhatnánk még napestig Adebayortól, Kaloun át egészen Songig a kitűnő játékosokat. Az afrikai foci tehát megerősödött és ezzel együtt járt az ANC megerősödése is: a korábban még csak 3 csapattal megrendezett tornákat egyre bővítették, idén már 53 ország csapata versengett a négy csoportba osztott 16 helyért. A két évente megrendezett esemény korábban nem okozott gondot a kisebb terhelés alatt álló játékosoknak, a labdarúgás és a játékosok fejlődése azonban egyéb nem kívánt hatásokat is kiváltott a szereplőkből: az óriási pénzek felett rendelkező csapatok egyre kevésbé akarták visszaengedni hetente több tíz, akár több mint száz ezer eurót és fontot kereső játékosaikat a szezon derekán. Az ANC egy másik sajátossága ugyanis a torna időpontja, minden páros évben az év elején kerülnek lejátszásra a meccsek: az időjárás ugyanis ekkor a legkiszámíthatóbb és a játékra legalkalmasabb a kontinens bármely részén, hol az esős évszak, hol a nagy forróság teszi lehetetlenné a játékokat. A torna szervezői, az afrikai szövetség tehát óriási kihívás előtt állt a 2010-es, nagy figyelmet kapó évben: a dél-afrikai labdarúgó világbajnokság és a két évvel korábbi, rendkívül élvezetes játékot hozó ghánai ANC miatt megsokszorozódó érdeklődő kiszolgálása mellett ugyanis a klubokat érintő kérdésekben is döntésre kellett jutniuk: a lobbí ugyanis nem kevesebbet várt, mint a torna nyárra való áthelyezését és a négyévenkénti rendezésre való áttérést.

Az idei torna tehát különös figyelmet kapott, hamar kiderült azonban, nincs ok az érdeklődésre: ez a torna nem a fociról fog szólni, s végül a sztárokat leginkább érintő kérdésekben sem született meg a várt megállapodás.

A szervezők bíztak abban, hogy a torna hetekig uralni fogja majd a címlapokat, a 2008-as színvonalat is meghaladó összecsapásokkal. Még a kezdősípszó sem hangzott el, az ANC máris a főcímek között szerepelt a különböző híroldalakon – noha ennek nem sok köze volt a sporthoz: fegyveresek megtámadták Angolában a togói labdarúgó-válogatottat szállító autóbust. 10-15 perccel az angolai határ átlépése után nyitottak tüzet a buszra tartományuk, Cabinda függetlenségéért harcoló lázadók, az akciót az egyik szeparatista szervezet magára vállalta. A buszt a rendőri kíséret ellenére teljesen szétlőtték, hárman meghaltak: a sofőr mellett a pályaedző és a sajtófőnök életét nem tudták megmenteni. Túlélte viszont az incidenst a súlyosan sérült cserekapus, akiről az első napokban olyan hírek keringtek, hogy a kórházban elhunyt. Az eseményt követően rengeteg nyilatkozat és vélemény látott napvilágot, az Afrikai Labdarúgó Szövetség ugyanakkor

Cabinda

Cabinda tartomány Angola exklávéja, azaz külső területrésze, egy, a Kongói Demokratikus Köztársasághoz tartozó területsáv választja el egymástól a két „ország részt”.

Cabindában már az 1960-as évek óta folyt felkelés a gyarmatosító Portugália ellen, önálló államiséget követelve. Erre végül nem került sor, Angola 1975-ös függetlenedésével a nyugat-afrikai ország fennhatósága alá került a terület. A tartomány felszabadításáért küzdők tehát folytatták harcukat és a kezdetben egységes FLEC (Front for the Liberation of the State of Cabinda) napjainkra több frakcióra szétesve küzd a fennhatóság ellen.

Nem meglepő módon, a háttérben természetesen az olaj áll, sok más konfliktushoz hasonlóan itt is a fekete arany mozgatja az érdekeket: Angola kőolajiparából él, de a kitermelt mennyiség 70%-a Cabindából érkezik. Nem véletlen tehát egyik oldalról a függetlenség utáni vágy, másik oldalról pedig a minden áron való együttlés.

gyorsan nyilvánvalóvá tette, nem halasztja el a tornát. Togó játékosai értetlenül álltak az esemény előtt, igyekeztek feldolgozni a támadást, de rögtön jelezték, nem biztos, hogy képesek lesznek kiállni a tornán. A togói elnök visszahívta őket a kupáról, hogy a gyász idején hazájukban tartózkodjanak, majd az összetartás során a togói csapat tanúbizonyságot adott a sport erejéről: úgy döntöttek vállalják a küzdelmeket társaik emlékéért.

A szövetség azonban máshogy döntött: kizárták őket, mert nem álltak ki az első meccsen. Az elhatározás jogosságán lehet vitatkozni, erkölcsi mondanivalóján azonban nem: egy fegyveresek által megtámadott, társaik elvesztését követő sokkban mégis a játék mellett döntő csapatot nem szabad, nem lehet kizárni egy ilyen tornáról, a szervezőbizottság reakciója pedig egyenesen felháborító volt: egyetlen mondanivalójuk csupán az volt, hogy nem busszal kellett volna megközelíteni a tartományt.

A bojkottra való felhívás vagy a szörnyű események okozta riadalom aztán a foci pályán zajló eseményekre is rányomta a bélyegét. Mindent elmond az idei rendezvényről és az afrikai foci jelenlegi helyzetéről az, hogy a tornán egyedüli csapatként értékelhető teljesítményt bemutató és az Afrika Kupát végül megnyerő válogatott egy olyan országot képvisel, mely nem lehet majd ott a világbajnokságon: Egyiptomot. A nagy, VB-n is szereplő csapatok, köztük Elefántcsontpart, Kamerun és Nigéria szárnalmas teljesítményt nyújtottak, a nyári házigazda Dél-afrikai Köztársaság ki sem jutott a kontinens tornára, míg Ghána, habár eljutott a döntőig nem tudta megnehezíteni Egyiptom dolgát. A legtöbb foci-barát Algéria teljesítményére volt kíváncsi, mert óriási párharc során biztosították be helyüket a nyári seregszemlén. Az észak-afrikai gárda, azonban bebizonyította, hogy semmi keresnivalója sincs a VB-n, az angol, amerikai és szlovén válogatott gond nélkül fogja elverni őket, ha mutatott formájukat ismétlik meg a nyáron.

A vérengzés miatt igen, a mutatott játék miatt biztosan nem lesz tehát emlékezetes a torna: a 4-4-es döntetlent hozó Angola-Mali nyitómeccset követő mérkőzések ugyanis focit csak nyomokban tartalmaztak, a játékosok már klubjukba vágytak, olyan nagy nevek tértek haza valamirevaló momentumok nélkül, mint Drogha, Kolo Touré vagy Eto'o. Talán ők is demonstrálni akarták: az Afrika Kupára így és ebben a formában nincs szükség, a négyévenkénti rendezés bőven elegendő lenne az európai min-

ta alapján. A szövetség vezetői azonban ezúttal sem hallgattak a józan észre, szerintük ugyanis nagy lehetőség ez Afrikának, ráadásul a rendező országokban végrehajtott infrastrukturális fejlesztések segítik az államok fejlődését.

Ha végiggondoljuk érveket, akár igazuk is lehetne, hisz Európában is komoly előkészületek keltenek egy kontinenstorna lebonyolításához, gondoljunk csak hazánk kandidálására és a felépítendő stadionokra. Csakhogy a sokkalta jobb – anyagi – helyzetben lévő Európa is kardelen táncol, az ukrán-lengyel közös EB-projekt továbbra is veszélyben forog, és ne felejtjük, itt nem két évente kell helyszínt keresni, az afrikai rendezés ehhez képest gyerekcipőben jár: az új stadionok felépítése felesleges pénzkidobásnak tűnik egy olyan országban, mely, mint láttuk, a rendet sem bírja fenntartani államhatárain belül. A ritkább lebonyolítás nagyobb felkészülést jelenthetne, modernebb infrastruktúrát és

valós fejlődést, olyan államokban, melyek képesek biztosítani a megfelelő körülményeket, és itt nem csupán a stadionokról kell szót ejteni.

A sportban az a gyönyörű, hogy képes egységbe kovácsolni a nemzetet, de nem lehet ezért életeket is feláldozni. Ha a játékosok (és szurkolók) maximális biztonsága azt kívánja, hogy egy évtizeden keresztül Tanzániában rendezzék az Afrika Kupát, hát legyen, de ne rontsák Afrika hírét. Két éve ugyanis nagyszemű rendezvényt láthattunk, rengeteg jó focistával, élvezetes meccsekkel, igazi reklámja volt Afrikának a torna. A 2010-es esemény azonban lerombolta ezt a képet, a szövetség döntései, melyet megkoronázott

utolsó, teljesen érthetetlen lépésük, Togó két tornáról való eltiltása, inkább tették Afrikát visszataszítóvá, mint szerethetővé. A klubok által remélt döntés tehát elmaradt, marad az időpont és a kétévenkénti rendezés, egy apróbb változással: 2013-tól minden páratlan évben kerül majd megrendezésre az ANC.

A sportszerető Afrika-barát pedig csak reménykedik, hogy nem kell izgulnia pár év múlva választott kedvenceiért, hogy vajon megérkeznek-e a szudáni torna Darfúrban rendezett meccseire, mert éppen ott van szükség infrastrukturális fejlesztésekre...

A 2010-es kupa csapatai

Algéria: sivatagi rókák

Angola: fekete antilopok

Mali: sasok

Malawi: lángok

Burkina Faso: csődörök

Ghána: fekete csillagok

Elefántcsontpart: elefántok

Togó: sólymok

Benin: mókások

Egyiptom: fáraók

Mozambik: mambák

Nigéria: szuper sasok

Kamerun: szelídíthetetlen oroszánok

Gabon: párducok

Tunézia: Karthágó sasai

Zambia: réz puskagolyók

Eddigi győztesek

Győzelmek száma	Nemzet	Év(ek)
7	Egyiptom	1957, 1959, 1986, 1998, 2006, 2008, 2010
4	Ghána	1963, 1965, 1978, 1982
4	Kamerun	1984, 1988, 2000, 2002
2	Nigéria	1980, 1994
2	Kongói DK	1968, 1974
1	Elefántcsontpart	1992
1	Algéria	1990
1	Tunézia	2004
1	Marokkó	1976
1	Dél-afrikai Köztársaság	1996
1	Szudán	1970
1	Etiópia	1962
1	Kongói Köztársaság	1972

Szerzőinkről

Deák Máté

Történész, doktorandusz-hallgató, óraadó, PTE BTK, InnoPont-menedzser, PTE BTK Pályázati, Innovációs és Küllkapcsolati Osztály
deak.mate@btk.pte.hu

Engelberth István

Ph.D., főiskolai docens, BGF PSZK Salgótarján, Közgazdasági és Társadalomtudományi Intézeti Tanszéki Osztály
eengi@yahoo.com

Földi Sándor

Politológus mesterszakos hallgató,
PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék

Njenga Karugia, John (Kenya)

Doktorandusz-hallgató, Lipcsei Egyetem Afrikanisztika Intézet
johnnjenga@googlemail.com

Keserű Dávid

Végzős politológus-hallgató, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék, kutatási asszisztens, IDResearch Kutatási és Képzési Kft.
keseru@idresearch.hu

Radics M. Péter

Jogász-hallgató, PTE ÁJK, projektmenedzser, IDResearch Kutatási és Képzési Kft./Publikon Kiadó
radics@idresearch.hu

Rónaháti Cecília

Orientalista, doktorandusz-hallgató,
ELTE BTK
cecilia.ronahati@gmail.com

Schumicky Lilla

Doktorandusz-hallgató, Bradfordi Egyetem Béke Tanulmányok Tanszék, tanácsadó, ReNU (Uganda)
lillafrica@yahoo.com;
l.schumicky@bradford.ac.uk

Tarrósy István

Ph.D., politológus, egyetemi adjunktus, a PTE Afrika Központ titkára, az Afrika Tanulmányok alapító-szerkesztője és kiadója
tarrosy@publikon.hu

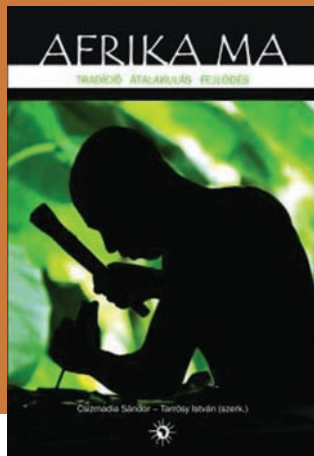
Uzsák András

A BCE Nemzetközi tanulmányok szakán végzett nemzetközi kapcsolatok kutató, ösztöndíjas idejét az Európai Parlament illetve a Magyar Országgyűlés mellett töltötte.
andras.uzsak@gmail.com

Vörös Zoltán

Végzős politológus-hallgató, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék, kutatási menedzser, IDResearch Kutatási és Képzési Kft.
voros@idresearch.hu

Vörös Zoltán

Afrika ma

Szerkesztette: Tarrósy István – Csizmadia Sándor:
IDResearch Kft./Publikon Kiadó, Pécs, 2010., 422 oldal.

Egy kötetről könnyű beszélni, ha mindvégig szem- és fültanúi vagyunk elkészülésének, de nehéz kritikusan megszólalni, ha recenziót kell róla írunk. Márpedig egy könyvkritika írásának, ha úgy tetszik árnyoldala is van: a szűkségszerű bíráló. Azzal a céllal vettem kézbe a könyvet, hogy segítsen kötet és olvasó, célközönség egymásra találását és bemutassam a magyarországi Afrika-kutatás jelenlegi helyzetét, nem elhallgatva a negatív dolgokat sem.

Tarrósy István 2007 óta álmódott egy összefoglaló kötetről, az Afrika Tanulmányok folyóirat oldalvein és a 2007-e pécsi Afrika konferencia jóvoltából egyre csak gyűltek az anyagok, jöttek az ötletek, melyek egy önálló könyvről kiáltottak. Szerkesztőtársával, Csizmadia Sándorral végül nekiláttak a megvalósításnak és formálódott a kiadvány, mely nem kisebb vállalkozás, mint napjaink Afrikájának bemutatását tűzte ki célul. Nem tehetem meg, hogy a recenziót nem a szerkesztők preambulumaival kezdem, mert fontos dolgokat szögeznek le bevezetőjükben. A szerkesztők sem az afro-pesszimista, sem az afro-optimista álláspontot nem tekintik és a kötet szerkesztése, az anyagok olvasása és lektorálása során nem tekintették sajátjuknak: a tucatjával megjelenő, akár egyik, akár másik oldal mellett érdekből vagy pusztán tudatlanságból voksukat letevő „írók” tucat-„művei” mellett pedig ez igazán nagy szó. Egy olyan vállalkozás ez, állítják, mely ismeretterjesztő jelleggel akarja bemutatni Afrikát a remélhetőleg gyarapodó számú, kontinens iránt érdeklődő olvasónak. A szerkesztők egyik tételmondata, hogy Afrika felértékelődésben van. Talán vitára okot adó állítás ez, de talán ez is a céljuk vele. Alakuljon ki diskurzus hazánkban is a kontinensről (ne csak szakmai berkekben, hanem akár politikai-döntéshozói szinteken, mint ahogy az a környező országokban mind történik), az ott zajló folyamatokról, ne menjünk el szótlánul a kontinens mellett. Mert akár optimisták, akár pesszimisták vagyunk, akár hiszünk a felértékelődésben, akár nem – Af-

rika szerepe globalizált világunkban igenis jelentős. A tanulmányok pedig alátámasztják ezt a tényezőt.

A kötet napjaink Afrikájának bemutatását nem egy részterületre fókuszálva kívánja megtenni, hanem nézőpontok sokaságát felhasználva politikai, társadalmi, kulturális és gazdasági szempontból akar ízelítőt adni a kontinensből – és talán helytelen az ízelítő szót használnom, abból a szempontból, hogy a kötet igen is mély és alapos, szakmailag is releváns kutatásokat tartalmaz. Az igen vastag könyv elolvasása után pedig elismerően bólinthatnak az Afrikát valamelyest ismerők és biztosan elégedettek lesznek az Afrikával ismerkedők: a kötet ugyanis nem köntörfalaz, nem egy idealizált kontinentst kíván bemutatni, hanem egy bő merítést ad abból ami ezen a sokszínű földrészen történik: ez Afrika ma. Nem akar se többet, se kevesebbet mondani, mint amit el lehet és amit nyíltan el kell. Polgárháborúk és államkudarok, min-taállamok, vízproblémák, a kontinens egyik legmegdöbbentőbb intézménye, a gyerekkatonaság, a segélyezési politikák és kultúra minden mennyiségben. Aki az idealizált Afrikát kívánja megtalálni, rossz helyen jár, aki Afrikára, a sokszínű kontinensre kíváncsi, az viszont lépjen beljebb, merüljön el a földrész sikereiben és kudarcaiban gazdag történelmében, valamint a földrész utánozhatatlanul vegyes kultúrájában.

A kötet 22 tanulmányát jegyző 22 kutató legtöbbje elismert és ismert szaktekintélye témájának, többen testközelből is látták, érezték, átértékelték azt, amit kutatnak és amit megismertettek. A tartalomjegyzék böngészésekor már biztosak lehetünk benne, a ma Afrikával foglalkozó kutatók nagy része jelen van írásával. Talán a tanulmányok címének elolvasását követően éri az olvasót az első kétély: vajon mennyire sikerült a kitűzött célokat elérni, napjaink Afrikáját bemutatni ennyire szerteágazó tematikával, ennyire széles spektrummal, ennyiféle tanulmánnyal. Vélhetően a szerkesztőkben is felötlött a szétaprózódás veszélye, ezért igyekeztek

négy, hol jól, hol kevésbé jól lehatárolható fejezet kialakítani.

Az első fejezet hat tanulmánya az állam és államiság afrikai megjelenésének kérdéskörét járja körül. Tarrósy István a politikai elméletekről és módszertanokról írt, Benkes Mihály az afrikai államiság természetét és a nemzetközi rendszert járta körül, Csizmadia Sándor Az afrikai államhatároktól a háttérben Afrikáig címmel írt tanulmányt, míg Búr Gábor a sajnos oly általános afrikai államkudarcokról publikált. Az első négy tanulmány talán a kötet legnagyobb vívmánya, az Afrika-kutatás krémje sorakozik itt fel és tanulmányaikban legfőképp eligazodni segítenek az afrikai politika világában, az afrikai politikai helyzetben. Tehát nem csupán leíró, bemutató jellegű, hanem irányadó munkák ezek, melyek segíthetnek értelmezni az afrikai folyamatokat, felfedik a valóság gyökereit. Szabó Loránd izgalmas írása a feldarabolódással fenyegetett Kongói Demokratikus Köztársaságba kalauzol bennünket, hogy végül Patty Petra sorain keresztül megismerjük a tunéziai fejlődési modell sajátosságait, mely valóban modernizációt jelentett a több mint fél évszázada független állam számára.

A második fejezet az afrikai identitások, afrikai konfliktusok címet kapta, a kontinensen zajló fő konfliktusok ebben a fejezetben olvashatók, melynek különlegessége, hogy négy, nem magyar származású kutató tanulmánya is helyet kapott benne. Tadesse Eyassu roppant aktuális témát, Afrika Szarvának, a modernkori kalózkodás gócpontjaként számon tartott térségnek politikai-hatalmi és nemzeti identitási problematikáját mutatja be. Stephen Langole a Nílus-problematikáról írt tanulmánya a konfliktus lehetséges megoldási lehetőségeit mutatja be, egy olyan térségben, mely egyre inkább ki van téve a vízhiánynak, miközben az itt elterülő államok népessége folyamatosan növekszik. Lehet, hogy eddig keveset hallottunk a gyerekkatonaságról, mely Afrika-szerte elterjedt probléma, számunkra – szerencsére – idegen intézmény, Besenyő János írása azonban bemutatja a sanyarú sorsokat. Szliman Ahmed egy megoldatlan geopolitikai konfliktust tár elénk, írásában vázolja Nyugat-Sahara helyzetét, hisz a terület egy erőteljes nemzetközi fellépés hiányában végképp beolvadhat az elnyomó Marokkói Királyságba. Aboubacar Abdullah Senghore gambiai kutató a gambiai demokratikus kormányzásról és a sajtószabadságról írt tanulmányában emberjogi nézőpontból. A fejezetet Suha György, a nemzetközi segélyezési rendszert ostromzó sorai zárják.

A kötet második fele a Tradíció és átalakulás va-

lamint a Nyelv, nyelvpolitikák és irodalmi reprezentációk címet kapta, és olyan tanulmányokat vonultat fel, melyek az afrikai kultúra sokszínűségét hivatottak bemutatni. Ezen tanulmányok jelentősége, hogy olyan kulturális értékeket, tradíciókat mutatnak be, melyekről máshonnan nehezen hallanánk, a kötet közel hozza hozzánk ezen értékeket – melyek talán nem is állnak tőlünk olyan messze.

A harmadik fejezetet Fekete Mária Gondolatok a Bölcső körül című gondolatmenete nyitja, emlékeztetve mindenkit arra, hogy mindannyian egy közös őstől származunk – Afrikából. Biernaczky Szilárd egy nyugat-afrikai hőseposzt tár elénk Szungyata, avagy a Mali Birodalom alapításának története címmel, Vityi Dorottya az Edo világképről írt, Tesfay Sába pedig Hagyomány és modernizáció az eritreai földhasználatban címmel közöl tanulmányt. Jasper Kata Núbiai „valóság” a színpadon című tanulmánya igazi kuriózum, a turizmusnak egy kis falu lakói életére gyakorolt hatásait mutatja be. Szénászkzy Mária a lerombolt alexandriai könyvtár helyére felépített új könyvtárról írt, Varga Róbert az 1990-es évek nyelvi egységesítő törekvéseit mutatja be Algériában, míg Gúti Erika a Dél-afrikai Köztársaság nyelvpolitikájának tanulságait mutatja be nekünk. Kármán Marianna az afrikai irodalomtörténet-írói szemlélet megújításának szükségességéről írt, végül Illés Zoltán tanulmányát olvashatjuk Tunézia nemzeti költőjéről, aš-Šabbíróról.

Érezhető, hogy hosszú hónapok munkájának eredménye ez a kötet, a szerkesztői feladatok közé ugyanis nem csupán az tartozhatott, hogy átnézzék és szerkesszék a beküldött tanulmányokat, hanem, hogy olyan ívet adjanak a kötetnek, mely elbír egy ilyen óriási vállalkozást. Összegezve, a kötet rendkívül sokat nyújt és csupán kevés csalódást tartalmaz: a 22 tanulmány közé ugyanis került pár kevésbé élvezetes anyag – ám témájukat tekintve ezek így is kuriózum írások.

És végül, de nem utolsósorban meg kell említenünk az Afrika ma erejéit is, rendkívül igényes, fűzött formátumú könyvről beszélünk, melyet remélem egyféle nyitásnak tekinthetünk, valami új és izgalmas megszületésének: alakuljon ki ismét virágzó kutatói élet az afrikai kontinens kapcsán, jelenjenek meg ismét jelentős alkotások itthon – hazai kutatóktól, ahogyan azt a szerkesztők, Tarrósy István és Csizmadia Sándor is szeretnék elérni. És a kötet akkor okozná a legnagyobb csalódást, ha önálló alkotás maradna, mert végig éreztetni velünk a könyv: Afrika óriási kontinens és nagyon sok mindent el kell még róla mondani.

HÍRVÁLOGATÁS

2009. DECEMBER

2009. december 1. Az ENSZ szerint az emberiség közel egyharmada él éjszaka sötétségben, mert nem rendelkezik megfelelő energiaforrással. A világszervezet kutatása szerint a burundi, csádi, libériai otthonok mindössze 3 százalékában van vezetékes villany.

2009. december 1. Ruandában befejeződött a taposóaknák felszedésére indított kormányzati program. Miniszteri közlés szerint a kitűzött céldátum előtt egy évvel aknamentes lett az ország területe.

2009. december 4. Morgan Tsvangirai zimbabwei miniszterelnök Dél-Afrikában tartott tájékoztatóján számolt be arról, hogy 2010-ben 4,7 százalékos gazdasági növekedésre számít országában. A 4 milliós zimbabwei diaszpórát is igyekezett meggyőzni arról, hogy érdemes hazatérni.

2009. december 6. Véget ért a Big Brother Africa valóságshow negyedik évada. A győztes a 91 napig a házban lakó Kevin Chuwang lett, a nigériai férfi 200 000 dolláros nyereményt vihetett haza.

2009. december 8. Elismerő kritikákat kapott dél-afrikai bemutatója után az Invictus (A legyőzhetetlen) című film. A Clint Eastwood rendezte produkcióban Morgan Freeman alakítja Nelson Mandelát, Matt Damon pedig Francois Pienart, a Springboks rögbicsapat kapitányát.

2009. december 16. Az Európai Unió azonnali 5,4 millió euró támogatást ítélt meg az Afrikai Unió (AU) szomáliai missziójának (AMISOM). Mindeközben az AU felkérte Dzsibutit, Ghánát, Malawit és Nigériát, hogy küldjenek békefenntartó erőket a kelet-afrikai országba.

2009. december 21. Menedékjogot kapott Spanyolországban egy 22 éves, Maliból származó albínó férfi. A döntés precedenst teremthet, hiszen a spanyol bíróságok korábban már négy hasonló esetben utasították el a menedékkérelmet.

2009. december 31. Megállapította joghatóságát, így az illetékes holland bíróság tárgyalhatja azt a pert, melyet négy nigériai földműves és halász indított a Shell olajvállalat ellen. Ha bizonyosodik, hogy a mamutvállalat vezetőikeiből kiszivárgó olaj élővizeket és termőföldeket tett tönkre a térségben, a cég nigériai leányvállalata köteles lehet kártérítést fizetni.

2010. JANUÁR

2010. január 4. Etiópia első 3D-vetítőtermét avatták fel a főváros, Addisz-Abeba Matti Multiplex nevű mozijában.

2010. január 7. Az ENSZ Világélelmészeti Programja a 31 éves tunéziai színésznőt, HEND Sabrit választotta az „éhezés elleni küzdelem tiszteletbeli nagykövetévé”.

2010. január 7. Malawiban fogták el Charles Bandora korábbi ruandai kormánytisztségviselőt. Az évek óta külföldön bujkáló férfit többek közt népiirtással és emberiség elleni bűncselekményekkel vádolják.

2010. január 8. A tunéziai olívaolajat népszerűsítő weboldalt indított az ország ipari minisztériuma. Évi 165 000 tonnás mennyiséggel Tunézia a világ második legnagyobb exportőre (az EU után).

2010. január 9. Az UNICEF munkatársai több mint 14 000 6–12 éves korú gyermeket oltottak be kanyaró ellen Zimbabwében. Az ország déli részén tavaly 22 gyermek halt meg a betegségben, illetve annak szövődményei miatt, ezért döntött az ENSZ gyermekalapja az oltási kampány beindítása mellett.

2010. január 15. Több száz tüntető csapott össze Nairobi utcáin a kenyai rendőrökkel. A tömeg a muszlim prédikátor, Abdullah al-Fejszál fogva tartása miatt tiltakozott. A jamaikai prédikátort a helyi hatóságok decemberben vették őrizetbe, mert Fejszál állítólag „öngyilkos merénylőket toborzott”.

MARIBO'S HAIR SALON

2010. január 22. Mauritániában vallási rendeletet (fatvát) adtak ki a női körülmetélés széles körben elterjedt gyakorlata ellen. Az iszlám nyilvánvalóan ellene van minden olyan cselekedetnek, amely károsítja az egészséget – jelentette ki Sejk Uld Zein, a mauritániai Iszlám Gondolat Fórumának főtárgya.

2010. január 25. Az ugandai kormány 100 000 dolláros gyorssegélyt ajánlott fel a katasztrófa sújtotta Haitinek, és az állampolgárokat is arra kérte, hogy segítsenek adományokkal az áldozatokon.

2010. január 26. Röviddel a felszállás után a Földközi-tengerbe zuhant egy etióp utasszállító repülőgép Bejrút közelében. A nyolcvankét utas többsége libanoni, hárman kettős állampolgárok (egy-egy brit, kanadai és orosz), a többiek főként etiópiaiak voltak.

2010. január 30. Líbia 1,3 milliárd euró értékű fegyvervásárlási megállapodást kötött Oroszországgal. Sajtóhírek szerint Líbia mintegy 20 harci repülőgépet, két Sz-300PMU2 légvédelmi rakétarendszert, több tucat harcokcsit és más fegyvereket akar vásárolni Moszkvától.

2010. január 31. Egyiptom nyerte a labdarúgó Afrika-kupát, miután a döntőben 1–0-ra legyőzte Ghánát. A győztes gólt a magyar származásra utaló nevű Mohamed Nagy Iszmail Afasz, becenevén Geddo lőtte.

2010. FEBRUÁR

2010. február 3. Közvetlen repülőjárat indul tavasszal Törökország és Tanzánia között, jelentette be a török kormány. Várakozások szerint a kapcsolat lökést adhat a tanzániai turizmus fejlődésének.

2010. február 6. 2500 szomáliai katona kiképzését fejezte be a kenyai kormány. Az Ugandában, Dzsibutiban és Burundiban felkészített egységekkel együtt a lázadók leverése lesz az osztag fő feladata Szomáliában.

2010. február 10. Egyiptomba látogatott Bajnai Gordon kormányfő, hogy tárgyalásokat folytasson a magyar–egyiptomi energetikai együttműködés bővítéséről. A megbeszélések másik fő témája a bilaterális gazdasági kapcsolatok bővítése volt, mintegy folytatásaként az októberben Budapesten megrendezett magyar–egyiptomi üzleti fórumnak.

2010. február 18. A fegyveres erők vették át a hatalmat a közép-afrikai Niger fővárosában, Niamey-ben. Az államcsínnnyel hatalomra jutott katonai vezetés bejelentette a kormány felosztatását és az alkotmány felfüggesztését.

2010. február 20. Robert Mugabe 86. születésnapja alkalmából rendeztek nagyszabású ünnepséget Kína hararei nagykövetségén, amelyre a zimbabwei elnök is ellátogatott. A zimbabwei külügyminiszter szerint Mugabe 1980 óta először látogatott meg külföldi nagykövetséget.

2010. február 22. Nigéria megbízott elnöke, Goodluck Jonathan bejelentette: az országban 2011-ben rendeznek választásokat, és a kormány jelenleg azon dolgozik, hogy azok nemzetközi mércével mérve is átláthatóak és demokratikusak legyenek.

2010. február 22. Három évnyi szünet után nyílt meg újra Ruanda párizsi nagykövetsége. A két ország kapcsolata akkor romlott meg, amikor 2006-ben egy francia bíró elfogatóparancsot adott ki kilenc ruandai vezető ellen.

Publikon Kiadó

www.publikon.hu

MEGÚJULT HONLAPPAL!

AFRIKAFEJLŐDŐVILÁG KÖRNYEZETVÉDELEM POLITIKATUDOMÁNY FÖLDRAJZTÖRTÉNELEM

Keresse fel új honlapunkat,
nézelődjön online könyvesboltunkban,
olvasson tanulmányokat és cikkeket,
látogassa meg multimédiás kiadványainkat.

Keresse könyveinket
az Alexandra Könyvárúházakban
és a független könyveboltokban!

publikon
KIADÓ

IDResearch Kutatási és Képzési Kft. / Publikon Kiadó

7633 Pécs, Esztergár Lajos u. 8/E

Tel./Fax: +36 72 522 624

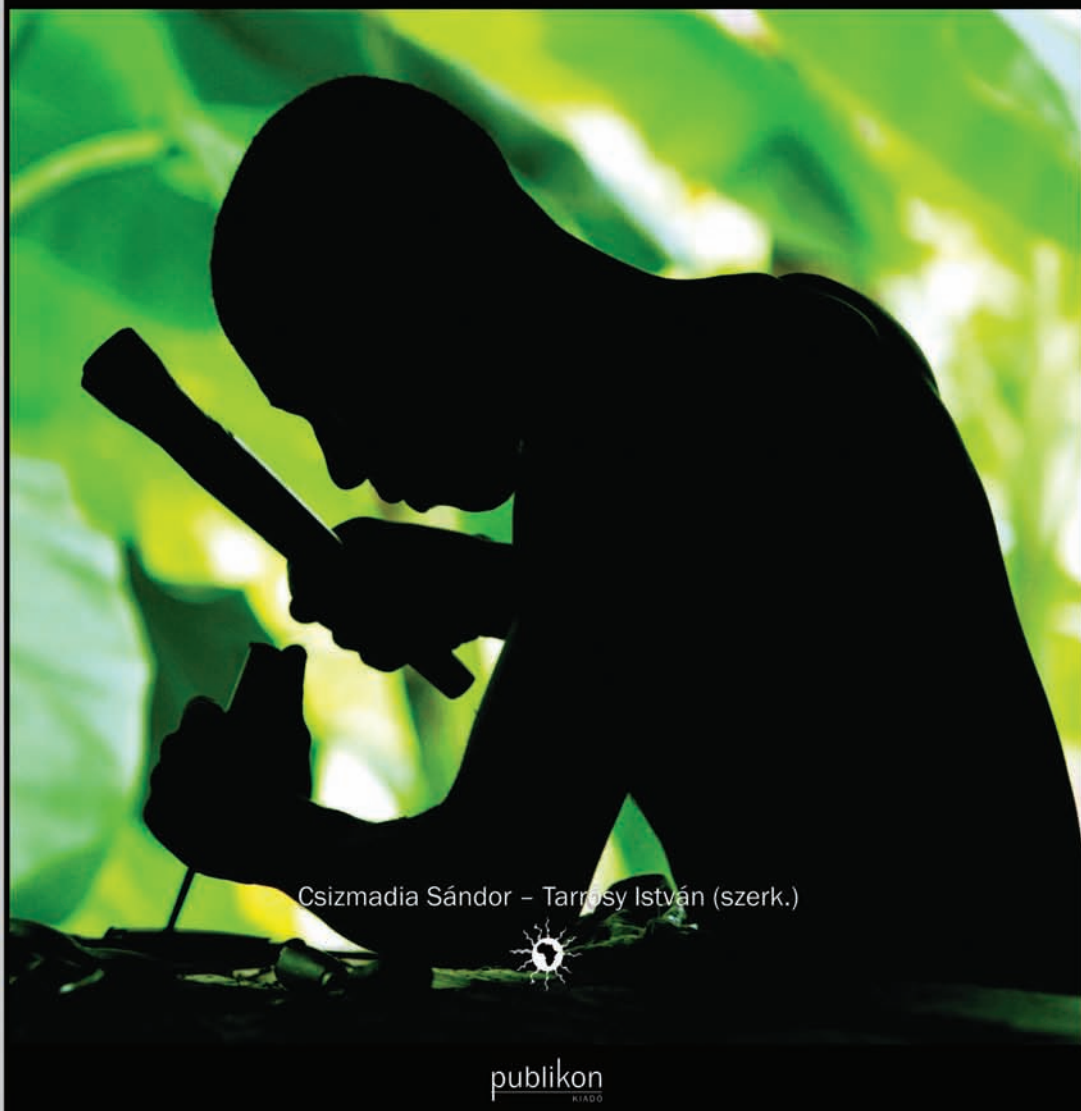
www.publikon.hu

**A 2010-es év egyik
szenzációja már a boltokban!**

AFRIKA MA

TRADÍCIÓ ÁTALAKULÁS FEJLŐDÉS

Csizmadia Sándor – Tarrósy István (szerk.)

publikon
KIADÓ

Hazánkban is, és minden bizonnyal Európa szerte Afrika „felértékelődőben” van. Nem említve azt, a talán „új versenyfutás Afrikáért” elnevezéssel illelhető világméretű trendet, amely szerint a vezető ázsiai hatalmak, így Kína és India, egyértelműen az Egyesült Államok és az EU legkomolyabb kihívóivá váltak az elsősorban a természeti erőforrásokért, a nyersanyaglelőhelyekért és nyersanyagkitermelési jogokért zajló versenyben.

**A kötet megrendelhető a kiadótól a
www.publikon.hu és a
www.afrikatanulmanyok.hu oldalon.**

Továbbá megvásárolható az Alexandra könyvtárházakban és független könyvesboltokban.